JURISPRUDENȚĂ JURISPRUDENȚĂ

Corneliu-Liviu Popescu

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (2004)

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

F 377.623

Editura C.H. Beck

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAŞI
377.623

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

183

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (2004)

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Corneliu-Liviu Popescu

412802

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (2004)

397587
B.C.U. IASI

Editura C.H. Beck
București 2006

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPESCU, CORNELIU-LIVIU
Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului : 2004 / Corneliu-Liviu Popescu. - București : Editura C.H. Beck, 2006
ISBN 973-655-868-1

341.24:341.231.14(4)
341.645.5(4)(094.4)
341.17(4) Conseil...

ISBN 973-655-868-1

Redactor: Adriana Pena
Tehnoredactor: Cătălin Mantu

BCU IAȘI - COLECȚIA UNIVERSITY LIBRARY

24 OCT. 2006

Notă asupra lucrării

Prezenta culegere de jurisprudenţă cuprinde o selecţie din soluţiile adoptate în cursul anului 2004 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, referitoare la interpretarea şi aplicarea Convenţiei europene a drepturilor omului şi a Protocoalelor adiţionale la aceasta, traduse în limba română.

Lucrarea conţine 91 de acte jurisdicţionale ale instanţei de contencios european, din care 2 decizii şi 89 de hotărâri. În câteva ocazii, două sau chiar trei hotărâri, relative la un caz asemănător, referitoare la acelaşi stat şi pronunţate în aceeaşi zi, sunt prezentate împreună.

Deciziile şi hotărârile sunt grupate în ordinea textelor din Convenţie şi din Protocoalele adiţionale, fiind avute în vedere 28 de articole, toate cauzele relative la un articol alcătuind un capitol. În interiorul fiecărui capitol, ordinea este cronologică. Actele jurisdicţionale care poartă asupra mai multor articole au fost reproduse o singură dată, la articolul care se referă la problema cea mai importantă, considerat articol de bază. În consecinţă, unele capitole sunt urmate de addenda, în care sunt indicate cauzele unde a fost invocat respectivul articol, ca articol secundar.

Selecţia cauzelor încearcă să ilustreze jurisprudenţa semnificativă, dar şi cu elemente de noutate, pe textele invocate frecvent în sesizările europene. Ca orice judecată de valoare, ea poartă indiscutabil o amprentă subiectivă, pe care autorul şi-o asumă.

Nu au fost incluse soluţiile pronunţate în cauze împotriva României, care sunt în general publicate în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, precum şi în reviste de specialitate juridică, şi care merită o culegere distinctă.

Actele jurisdicţionale ale Curţii Europene a Drepturilor Omului conţinute în prezenta culegere au fost publicate de autor în sintezele lunare din revista *Curierul Judiciar*. Această lucrare vine în continuarea altor culegeri de jurisprudenţă europeană în materia drepturilor omului realizate de autor, fie cu caracter general, fie cu caracter tematic.

Lucrarea se adresează în special studenţilor, masteranzilor şi doctoranzilor din învăţământul superior juridic, ca şi teoreticienilor şi practicienilor dreptului, dar şi oamenilor politici, membrilor O.N.G.-urilor în domeniul drepturilor omului, ziariştilor şi tuturor celor interesaţi de consacrarea şi garantarea drepturilor civile şi politice.

10 ianuarie 2006

Conf. univ. dr. Corneliu-Liviu POPESCU
Facultatea de Drept, Universitatea din Bucureşti

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul I
Art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului „Obligația de a respecta drepturile omului"

1.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

I. În fapt

Reclamantul, cetățean al Georgiei, este arestat la 4 octombrie 1993 și este ulterior condamnat penal de Curtea Supremă a Georgiei la o pedeapsă privativă de libertate de 8 ani, fiind deținut la Batoumi, capitala Republicii Autonome Adjaria. La 1 octombrie 1999, reclamantul este grațiat, acțiunea în anularea decretului prezidențial, admisă inițial de Curtea Supremă a Republicii Autonome Adjaria, fiind definitiv respinsă de Curtea Supremă a Georgiei la 11 iulie 2000. La 11 decembrie 1999, reclamantul, aflat în detenție, este pus sub acuzare într-o nouă procedură penală, fiind condamnat în primă instanță de Curtea Supremă a Republicii Autonome Adjaria, dar fiind achitat definitiv de Curtea Supremă a Georgiei la 29 ianuarie 2001.

Reclamantul se află în continuare în detenție într-un centru al Ministerului Securității al Republicii Autonome Adjaria. Acțiunile Curții Supreme, Parchetului General, Ministerului Justiției, ombudspersoanei și Comisiei parlamentare juridice ale Georgiei, în vederea eliberării reclamantului de autoritățile Republicii Autonome Adjaria, sunt fără rezultat. Un raport întocmit în 2002 de o comisie de anchetă a Parlamentului Georgiei, însărcinată să controleze legalitatea decretului prezidențial de grațiere, consideră că acest decret și hotărârile judecătorești de respingere a acțiunii în anulare sunt ilegale și, distinct, că există mai multe ilegalități în procedura penală și în hotărârea de achitare a reclamantului în ultima cauză penală, sugerând redeschiderea procedurii penale împotriva reclamantului, dar Parchetul General al Georgiei respinge cererea părții civile de redeschidere a procedurii penale pe baza concluziilor comisiei parlamentare.

Potrivit Constituţiei Georgiei, Republica Autonomă Adjaria face parte din statul Georgia.

II. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului

Un avocat din Strasbourg solicită, în numele vicepreşedintelui Curţii Supreme a Republicii Autonome Adjaria şi în numele autorităţilor locale adjare reprezentate de preşedintele Curţii Supreme a Republicii Autonome Adjaria, autorizaţia de a interveni ca terţ în procedură. Guvernul pârât al Georgiei solicitând admiterea în procedură a autorităţilor adjare ca terţ.

După consultarea judecătorilor Marii Camere, preşedintele respinge cererile de terţă intervenţie depuse în numele Republicii Autonome Adjaria, subliniindu-se că, în principiu, în procedura în faţa Curţii, autorităţile statului pârât, inclusiv autorităţile regionale, trebuie reprezentate de guvernul central, astfel că intervenţia din partea lor este exclusă. Totuşi, având în vedere cererea Guvernului pârât, preşedintele aminteşte faptul că la audierea publică asupra fondului acesta este liber să includă în delegaţia sa reprezentaţi ai autorităţilor regionale în calitate de persoane prezente de audieri.

Guvernul informează Curtea că delegaţia sa la audierea publică va include reprezentanţi ai autorităţilor adjare.

În audierea publică, poziţiile prezentate Curţii de membrii delegaţiei Guvernului pârât al Georgiei adică de reprezentantul general al Georgiei pe lângă Curte şi, respectiv, de consilierul Guvernului – reprezentant al autorităţilor locale autonome –, au fost diferite.

III. În drept

1. Excepţia de neepuizare a căilor interne de atac

Cu privire la excepţia de neepuizare a căilor interne de atac, ridicată de consilierul Guvernului, Curtea apreciază că, deşi această excepţie de inadmisibilitate a fost ridicată tardiv de Guvern, ea trebuie examinată, având în vedere împrejurările speciale ale cauzei.

Curtea relevă că o comisie de anchetă a Parlamentului Georgiei a fost însărcinată de Biroul Parlamentului să studieze împrejurările acordării graţierii prezidenţiale pentru reclamant. Or, această comisie, din proprie iniţiativă, a procedat şi la examinarea celei de-a doua proceduri penale împotriva reclamantului, finalizate cu achitarea lui, propunând redeschiderea procedurii penale prin retrimiterea cauzei în faţa organelor de instrucţie, pentru o cercetare suplimentară.

Curtea aminteşte că, potrivit regulii epuizării căilor interne de atac, un reclamant trebuie să utilizeze căile de atac în mod normal disponibile şi

suficiente în ordinea juridică internă pentru a-i permite să obțină repararea pretinselor violări. Aceste căi de atac trebuie să existe la un nivel suficient de certitudine, în practică precum și în teorie, fără de care le lipsesc efectivitatea și accesibilitatea necesară. Nimic nu impune utilizarea căilor de atac care nu sunt nici adecvate, nici eficiente. Astfel, nu constituie căi de atac ce trebuie epuizate în sensul art. 35 parag. 1 din Convenție procedurile extraordinare, care nu satisfac criteriile de accesibilitate și de eficacitate.

Curtea constată că în ordinea juridică georgiană raportul unei comisii parlamentare de anchetă cu privire la o hotărâre judecătorească nu semnifică anularea ori suspendarea ei. Cel mult, parchetul poate considera necesar să pună în mișcare acțiunea penală pentru fapte de care a luat astfel cunoștință. În cauză, parchetul, sesizat de partea civilă, a apreciat că respectivele concluzii parlamentare nu constituie elemente de fapt sau de drept noi, care să justifice redeschiderea procedurii. Cum raportul parlamentar nu a fost urmat de nici o revizuire a procedurii finalizate prin achitarea reclamantului, Guvernul nu poate pretinde în mod valabil că această cauză penală se află încă pe rol în fața jurisdicțiilor naționale și că sesizarea Curții este prematură. În orice caz, Curtea amintește că principiul preeminenței dreptului și noțiunea de proces echitabil consacrate de art. 6 se opun oricărei ingerințe a puterii legiuitoare în administrarea justiției, în scopul de a influența asupra soluției judiciare a unui litigiu. Astfel, Curtea consideră extrem de preocupant faptul că legislația sau practica unui stat parte poate să permită unei autorități nejudiciare, oricare ar fi gradul ei de legitimitate, să aibă o imixtiune într-o procedură judiciară ori să pună în discuție concluziile unui organ judiciar. Cum hotărârea de achitare a reclamantului a dobândit autoritate de lucru judecat, principiul securității raporturilor juridice, care constituie unul din elementele fundamentale ale preeminenței dreptului, exclude, fără a nesocoti dispozițiile art. 4 („*Non bis in idem*") parag. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție, faptul ca o autoritate nejudiciară să pună în discuție hotărârea judecătorească ori să împiedice executarea ei.

Prin urmare, Curtea decide să respingă excepția privind neepuizarea căilor interne de atac.

2. Art. 1 („Obligația de a respecta drepturile omului") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cât privește jurisdicția și răspunderea statului pârât pe terenul art. 1 din Convenție, sub aspectul chestiunii jurisdicției, potrivit art. 1 din Convenție, statele părți recunosc oricărei persoane relevând de jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al Convenției. Rezultă că statele părți răspund de orice violare a drepturilor și libertăților protejate pe care o pot suferi indivizii plasați sub jurisdicția lor – adică în competența lor – la momentul violării.

În anumite cazuri excepționale, această competență se întemeiază pe elemente neteritoriale, precum: acte de putere publică înfăptuite în străinătate de reprezentanții diplomatici și consulari ai statului; activități criminale ale indivizilor în străinătate contra intereselor statului ori cele ale propriilor resortisanți; acte comise la bordul navelor având pavilionul statului în cauză ori în aeronave sau nave spațiale înregistrate în acel stat; crime internaționale deosebit de grave (competența universală).

Totuși, în regulă generală, noțiunea de jurisdicție în sensul art. 1 din Convenție trebuie considerată ca reflectând concepția acestei noțiuni în dreptul internațional public, această concepție fiind în mod principal sau în mod esențial teritorială. În plus de teritoriul statal propriu-zis, competența teritorială înglobează orice spațiu care, la momentul pretinsei violări, se afla sub controlul global al statului în cauză, în special teritoriile sub ocupație, cu excluderea spațiilor care scapă acestui control.

Republica Autonomă Adjaria face în mod incontestabil parte integrantă din teritoriul Georgiei, fiind supusă competenței și controlului acestui stat. Altfel spus, există prezumția de competență. Rămâne să se determine dacă există motive valabile pentru răsturnarea acestei prezumții.

Sub acest aspect, Curtea amintește mai întâi că Georgia a ratificat Convenția cu efect pentru ansamblul teritoriului său și, în plus, nimeni nu contestă faptul că nu există nici o mișcare secesionistă în Republica Autonomă Adjaria și faptul că nici un alt stat nu exercită în practică un control global. Ratificând Convenția, Georgia nu a formulat în temeiul art. 57 nici o rezervă specifică privind Republica Autonomă Adjaria sau dificultățile în exercitarea jurisdicției sale asupra acestui teritoriu. Oricum, o asemenea rezervă ar fi fost fără efect, deoarece jurisprudența nu admite nici o excludere teritorială, cu excepția cazului prevăzut de art. 56 parag. 1 din Convenție (teritorii dependente). Contrar art. 28 din Convenția americană relativă la drepturile omului din 1969, Convenția europeană nu include nici o clauză federală care să relativizeze obligațiile statului federal față de fapte survenite pe teritoriul unui stat federat. În plus, Georgia nu este un stat federal, astfel că Republica Autonomă Adjaria nu are calitatea de stat federat, ci ea formează o entitate care, precum altele (Republica Autonomă Abhazia și, înainte de 1991, Districtul Autonom Osetia de Sud), trebuie să se bucure de un statut de autonomie, ceea ce este altceva. Oricum, chiar dacă s-ar susține prezența în Convenția europeană a unei clauze federale tacite având un conținut asemănător celui al art. 28 din Convenția americană – ceea ce este imposibil –, un asemenea text nu ar putea fi interpretat ca exonerând statul federal de orice răspundere, deoarece se cere acestui stat să ia imediat măsurile pertinente, conform propriei Constituții, pentru a asigura ca statele federate să adopte

dispoziţiile necesare pentru executarea Convenţiei. Astfel, prezumţia de competenţă se confirmă. O altă soluţie nu poate fi reţinută pentru motive de politică juridică, şi anume necesitatea de menţinere a egalităţii între statele părţi şi nevoia de asigurare a efectivităţii drepturilor omului pe care o subînţelege ansamblul Convenţiei, permiţându-se prin aceasta o discriminare între statele părţi, adică între acelea care acceptă aplicarea Convenţiei la întregul lor teritoriu şi acelea care nu o acceptă.

Curtea concluzionează deci că faptele din care decurg pretinsele violări relevă de jurisdicţia statului georgian în sensul art. 1 din Convenţie.

Sub aspectul chestiunii imputabilităţii şi răspunderii, prezenta cauză se distinge de cauzele precedente examinate de Curte pe terenul art. 1 din Convenţie (Cauzele *Loizidou c. Turcia* şi *Cipru c. Turcia*). Astfel, în respectivele cauze, noţiunile de imputabilitate şi răspundere au fost considerate ca mergând împreună, răspunderea unui stat faţă de Convenţie nefiind angajată decât dacă o pretinsă violare îi poate fi imputată. În Cauza *Loizidou*, Curtea a considerat în special că pretinsele violări ale Convenţiei comise pe o porţiune a teritoriului unui stat parte la Convenţie nu pot angaja răspunderea acestui statului dacă asupra acelei zone controlul era practic exercitat de un alt stat. Numai că nu aceasta este situaţia în prezenta cauză, deoarece nici un alt stat decât Georgia nu exercită controlul şi nu are deci jurisdicţie asupra Republicii Autonome Adjaria. De altfel, nimeni nu a susţinut în faţa Curţii că aceasta ar fi situaţia, ci dimpotrivă. Prezenta plângere se deosebeşte şi de Cauza *Bankovic*, care se deosebea ea însăşi de cele două anterioare, prin faptul că statele pârâte, părţi la Convenţie şi membre ale NATO, nu exercitau un control global asupra teritoriului în cauză şi, în plus, statul care deţinea controlul, Republica Federală Iugoslavia, nu era parte la Convenţie.

În cauză, reclamantul este o persoană care a fost achitată de Curtea Supremă a Georgiei, dar este menţinut în detenţie de autorităţile locale adjare, el estimând că este vorba de un act arbitrar comis de autorităţile locale, dar denunţând şi ineficienţa măsurilor luate de puterea centrală în vederea eliberării sale. Din dosar rezultă că autorităţile centrale au efectuat toate demersurile procedurale posibile în dreptul intern pentru a obţine executarea hotărârii de achitare a reclamantului, că ele au utilizat de diferite mijloace politice pentru a rezolva litigiul şi că ele au reiterat de multe ori şi cu insistenţă cererea lor de eliberare a reclamantului, adresată autorităţilor adjare. Or, toate aceste cereri au rămas fără răspuns. Astfel, Curtea ajunge la concluzia că, în sistemul intern, faptele denunţate de reclamant sunt direct imputabile autorităţilor locale adjare.

Totuşi, trebuie amintit că, faţă de Convenţie, este în cauză numai răspunderea internaţională a statului, oricare ar fi autoritatea naţională căreia îi este

imputabilă nerespectarea Convenţiei în sistemul intern. Chiar dacă se poate concepe că un stat ar cunoaşte dificultăţi în asigurarea respectării drepturilor garantate de Convenţie pe ansamblul teritoriului său, rămâne faptul că orice stat parte la Convenţie este răspunzător de evenimentele care se produc în orice porţiune a teritoriului său naţional. În plus, Convenţia nu se mulţumeşte să impună autorităţilor supreme ale statelor părţi să respecte ele însele drepturile şi libertăţile pe care ea le consacră, ci ea implică şi faptul că acestea trebuie, pentru a asigura exercitarea lor, să împiedice sau să corecteze violările la niveluri inferioare. Autorităţile superioare ale unui stat au datoria să impună subordonaţilor săi respectarea Convenţiei şi nu se pot ascunde în spatele incapacităţii de a asigura respectarea ei. În ciuda disfuncţionalităţii anumitor mecanisme statale în Georgia şi a existenţei de teritorii cu statut special, Republica Autonomă Adjaria este supusă din punct de vedere juridic controlului statului georgian. Relaţiile care există între autorităţile locale adjare şi puterea centrală sunt de asemenea natură încât numai incapacitatea aceleia din urmă poate permite o încălcare durabilă a dispoziţiilor Convenţiei la nivel local. Or, îndatorirea generală care revine statului în virtutea art. 1 din Convenţie implică şi cere punerea în aplicare a unui sistem statal de natură să garanteze respectarea Convenţiei pe întregul teritoriu şi faţă de fiecare individ. Aceasta este cu atât mai adevărat cu cât, pe de o parte, această dispoziţie nu sustrage nici o parte jurisdicţiei statelor membre sub imperiul Convenţiei şi, pe de altă parte, numai prin ansamblul acestei jurisdicţii – care, adesea, se exercită mai întâi prin intermediul Constituţiei – statele răspund de respectarea de catre ele a Convenţiei.

Autorităţile unei entităţi teritoriale a unui stat reprezintă instituţii de drept public care îndeplinesc funcţiile încredinţate de Constituţie şi lege. Curtea aminteşte sub acest aspect că expresia organizaţie guvernamentală nu poate desemna în dreptul internaţional numai guvernul sau organele centrale ale statului. În consecinţă, aceste autorităţi nu au calitatea să sesizeze Curtea în temeiul art. 34 din Convenţie. Din aceste principii rezultă că, în cauză, autorităţile regionale adjare nu pot fi calificate drept organizaţii neguvernamentale ori grupuri de persoane având un interes comun, în sensul art. 34 din Convenţie. Prin urmare, ele nu au facultatea să sesizeze Curtea cu o plângere, şi nici dreptul de a prezenta în faţa ei o plângere introdusă împotriva autorităţilor centrale ale statului georgian. Curtea insistă astfel asupra faptului că autorităţile superioare ale statului georgian asumă, faţă de Convenţie, răspunderea obiectivă pentru comportamentul subordonaţilor săi. Numai răspunderea statului georgian ca atare, iar nu aceea a unei puteri sau a unui organ intern, este în cauză în faţa Curţii. Curtea nu poate avea drept interlocutori

mai multe autorități sau jurisdicții naționale, iar diferendele instituționale sau de politică internă nu pot fi examinate de ea.

Curtea concluzionează că faptele ce decurg din pretinsele violări relevă de jurisdicția Georgiei în sensul art. 1 din Convenție și că, chiar dacă în sistemul intern aceste fapte sunt direct imputabile autorităților locale ale Republicii Autonome Adjaria, numai răspunderea statului georgian este angajată față de Convenție.

În opinia separată concordantă a unui judecător, acesta acceptă punctul de vedere al majorității, dar dorește să adauge unele elemente cu privire la noțiunea de jurisdicție în sensul art. 1 din Convenție. Jurisdicție semnifică puterea – adică posibilitatea de a impune voința statului față de orice individ –, care se exercită pe teritoriul unui stat parte sau în afara acestuia. Rezultă că, față de Convenție, un stat parte este răspunzător de actele sale față de oricine este direct lezat prin orice mod de exercitare a puterii din partea acestui stat și în orice loc din lume. Această putere poate îmbrăca diferite aspecte și poate fi licită sau ilicită. Forma obișnuită este aceea a puterii statale pe propriul teritoriu al statului parte, dar poate fi vorba și de controlul global – chiar ilegal – asupra unui alt teritoriu (Hotărârea *Loizidou c. Turcia – aspecte preliminare*), în special asupra unui teritoriu ocupat (Hotărârea *Cipru c. Turcia*). De asemenea, această putere se poate manifesta printr-o dominație sau o influență efectivă exercitată prin intermediul unui important sprijin politic, financiar, militar sau de altă natură acordat guvernului unui alt stat. În plus, ea se poate concretiza prin orice tip de activitate statală – militară sau de altă natură – realizată de statul parte în cauză în orice parte din lume (contrar soluției *Bankovic*). Acest criteriu trebuie întotdeauna să constea în determinarea faptului dacă persoana care pretinde că relevă de jurisdicția unui stat parte la Convenție față de un act dat este în măsură să demonstreze că actul în litigiu este rezultatul exercitării unei puteri a statului în cauză. Orice altă interpretare înlăturând răspunderea unui stat parte față de actele decurgând din exercitarea puterii sale statale ar conduce la afirmația absurdă conform căreia Convenția impune obligația de a respecta drepturile omului numai pe teritoriul plasat sub controlul fizic licit sau ilicit al acestui stat parte, iar în afara acestui cadru – cu excepția unor împrejurări excepționale a căror existență ar urma să fie determinată în fiecare caz în parte – statul parte în cauză ar putea încălca în deplină impunitate regulile de comportament fixate de Convenție. O interpretare rezonabilă a dispozițiilor Convenției în lumina obiectului acesteia conduce obligatoriu la concluzia că această Convenție reprezintă pentru toate statele părți un cod de bună conduită pentru fiecare dintre actele legate de exercițiul puterii statale și având un impact asupra indivizilor.

BCU „M. EMINESCU" IAȘI

3. Art. 5 („Dreptul la libertate și la siguranță") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 5 parag. 1 din Convenție, Curtea face distincție între perioada dintre gratierea primei condamnări și punerea sub acuzare în cea de-a doua cauză (1 octombrie 1999 – 11 decembrie 1999), perioada dintre punerea sub acuzare și achitarea în cea de-a doua cauză (11 decembrie 1999 – 29 ianuarie 2001) și perioada ulterioară achitării.

Pentru prima perioadă, Curtea constată că, prin decizia sa asupra admisibilității, camera a declarat admisibil ansamblul capătului de cerere vizând art. 5 parag. 1 din Convenție. Totuși, potrivit art. 35 parag. 4 din Convenție, Curtea poate să declare o plângere inadmisibilă în orice stadiu al procedurii, iar regula sesizării Curții în termen de 6 luni de la decizia internă definitivă este de ordine publică, Curtea putând să o aplice din oficiu. Pentru această perioadă, Curtea constată că plângerea privind art. 5 parag. 1 din Convenție a fost introdusă după expirarea termenului de 6 luni.

Prin urmare, acest aspect trebuie respins pentru tardivitate.

Pentru a doua perioadă, subsecventă punerii sale sub acuzare în a doua procedură penală și durând pună la achitarea sa, Curtea notează că acest capăt de cerere a fost ridicat pentru prima dată în fața sa după decizia asupra admisibilității, care delimitează cadrul în care trebuie să se plaseze Curtea.

Rezultă că acest capăt de cerere se află în afara sferei de examinare deferită Marii Camere.

Curtea își limitează deci examinarea plângerii reclamantului numai la perioada detenției care a început la 29 ianuarie 2001, prin achitarea lui definitivă.

Curtea amintește că art. 5 din Convenție garantează dreptul fundamental la libertate și la siguranță. Acest drept prezintă o mare importanță într-o societate democratică, în sensul Convenției. Orice individ are dreptul la protejarea acestui drept, adică să nu fie sau să nu rămână privat de libertate, decât cu respectarea exigențelor parag. 1 al art. 5. Lista excepțiilor figurând în art. 5 parag. 1 are caracter exclusiv și numai o interpretare restrictivă cadrează cu scopul și obiectul acestei dispoziții, care este asigurarea ca nimeni să nu fie privat arbitrar de libertatea sa.

Totuși, nu este suficient ca privarea de libertate să aibă loc în cadrul cazurilor autorizate de art. 5 parag. 1. Dacă un individ este arestat sau deținut, el trebuie să beneficieze de diferitele garanții din parag. 2 – parag. 5 ale art. 5, în măsura în care ele sunt aplicabile. Astfel, dispozițiile art. 5 cer ca detenția să aibă loc potrivit căilor prevăzute de lege și ca orice decizie luată de jurisdicțiile naționale în sfera de aplicare a art. 5 să fie conformă exigențelor procedurale și de fond stabilite printr-o lege preexistentă. În această materie,

Convenția trimite, pentru esențial, la legislația națională, dar ea reclamă, suplimentar, conformitatea oricărei privări de libertate cu scopul art. 5, adică protejarea individului contra arbitrariului. Dacă revine în primul rând autorităților naționale, în special instanțelor, să interpreteze și să aplice dreptul național față de art. 5 parag. 1, nerespectarea dreptului național antrenează nerespectarea Convenției și Curtea poate și trebuie să verifice dacă acest drept a fost respectat.

În cauză, reclamantul a fost deținut de autoritățile adjare în scopul prevăzut de art. 5 parag. 1.c din Convenție, ca măsură de prevenție în procesul penal, începând cu 11 decembrie 1999, data punerii sub acuzare într-o nouă procedură. Totuși, această situație a luat sfârșit la 29 ianuarie 2001, data achitării lui definitive de Curtea Supremă a Georgiei, care a și ordonat eliberarea imediată a reclamantului. Ulterior, fără nici o revizuire a procesului și fără emiterea vreunui nou mandat, cel în cauză a rămas în detenție. Astfel, privarea lui de libertate din 29 ianuarie 2001 nu se întemeiază pe nici o lege națională și pe nici un titlu. Această detenție nu se bazează deci pe nici un alineat din art. 5 parag. 1 al Convenției.

Cât privește conformitatea detenției reclamantului cu scopul art. 5, și anume protecția contra arbitrariului, Curtea observă că este de neconceput ca într-un stat de drept un individ să rămână privat de libertate în ciuda existenței unei hotărâri judecătorești ordonând eliberarea sa. După cum rezultă din dosar, statul central însuși a afirmat în mai multe ocazii că nu există nici un temei pentru detenția reclamantului. Autoritățile judiciare și administrative centrale au denunțat deschis pe lângă autoritățile adjare caracterul arbitrar al acestei privări de libertate față de dreptul intern și de art. 5 din Convenție. Totuși, aceste numeroase apeluri și cereri în vederea eliberării reclamantului nu au fost niciodată ascultate. În ochii Curții, detenția unei persoane pentru o perioadă nedeterminată și imprevizibilă, fără ca această detenție să se întemeieze pe o dispoziție legală precisă ori pe o hotărâre judecătorească, este incompatibilă cu principiul securității juridice, îmbracă un caracter arbitrar și este împotriva elementelor fundamentale ale statului de drept.

Curtea concluzionează astfel că, după 29 ianuarie 2001, reclamantul face obiectul unei detenții arbitrare, cu violarea art. 5 parag. 1 din Convenție.

4. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la chestiunea pretinsei violări a art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea amintește că executarea unei hotărâri judecătorești, provenind de la orice jurisdicție, trebuie considerată ca făcând parte integrantă din proces în sensul art. 6 din Convenție. Garanțiile consacrate de art. 6 din Convenție ar fi

iluzorii dacă ordinea juridică sau administrativă internă a unui stat parte ar permite ca o decizie de achitare, hotărâre judecătorească definitivă şi obligatorie, să rămână inoperantă în detrimentul persoanei achitate. Astfel, nu s-ar putea înţelege ca parag. 1 din art. 6, combinat cu parag. 3, să impună statelor părţi măsuri pozitive faţă de orice persoană acuzată şi să descrie în detaliu garanţiile de procedură – echitate, publicitate şi celeritate – acordate părţilor, fără să protejeze în acelaşi timp punerea în aplicare a unei hotărâri judecătoreşti pronunţate în urma acestei proceduri. O procedură penală formează un tot şi protecţia acordată de art. 6 nu încetează o dată cu hotărârea de achitare.

Aplicând în cauză aceste principii, Curtea insistă asupra imposibilităţii pentru reclamant de a obţine executarea hotărârii unei instanţe care a statuat asupra temeiniciei acuzaţiei penale care i s-a adus, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenţie. Ea nu apreciază necesar să verifice care autoritate sau administraţie internă este răspunzătoare de neexecutarea unei hotărâri pronunţate cu mai mult de trei ani în urmă. Ea aminteşte numai că administraţia în ansamblul său constituie un element al statului de drept şi că interesul său se identifică deci cu acela al unei bune administrări a justiţiei. Dacă administraţia unui stat ar putea să refuze sau să omită să determine executarea unei hotărâri de achitare sau să întârzie ori să nu o facă, garanţiile din art. 6, de care anterior orice persoană a beneficiat în faza judiciară a procedurii, ar deveni în mod special iluzorii. De aici rezultă că neexecutarea, timp de peste 3 ani, a hotărârii din 29 ianuarie 2001, hotărâre judecătorească definitivă şi executorie, a lipsit de orice efect util dispoziţiile art. 6 parag. 1 din Convenţie.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

5. Art. 41 („Satisfacţia echitabilă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie, sub aspectul prejudiciilor, reclamantul solicită o indemnizaţie pentru prejudiciul material şi pentru prejudiciul moral. Curtea aminteşte că, în cadrul executării unei hotărâri în aplicarea art. 46 din Convenţie, o hotărâre constatând o violare antrenează pentru statul pârât obligaţia juridică cu privire la această dispoziţie de a înceta violarea şi de a îi înlătura consecinţele, de o asemenea manieră încât să se restabilească pe cât posibil situaţia anterioară acesteia.

În schimb, dacă dreptul naţional nu permite sau nu permite decât în mod imperfect înlăturarea consecinţelor violării, art. 41 din Convenţie abilitează Curtea să acorde părţii vătămate, dacă este cazul, satisfacţia care i se pare corespunzătoare.

Rezultă în special că statul pârât găsit răspunzător de o violare a Convenţiei sau a Protocoalelor sale este chemat nu numai să plătească celor în cauză

sumele acordate cu titlu de satisfacţie echitabilă, dar şi să aleagă, sub controlul Comitetului Miniştrilor, măsurile generale şi/sau, după caz, individuale care trebuie adoptate în ordinea sa juridică internă în scopul de a pune capăt violării constatate de Curte şi de a-i înlătura în măsura posibilului consecinţele, într-o manieră care să restabilească pe cât posibil situaţia anterioară acesteia.

Pe de altă parte, rezultă din Convenţie şi în special din art. 1 al acesteia că, ratificând Convenţia, statele părţi se angajează să facă în aşa fel încât dreptul lor intern să fie compatibil cu aceasta. În consecinţă, revine statului pârât misiunea să elimine, din ordinea sa juridică internă, orice eventual obstacol la o redresare adecvată a situaţiei reclamantului.

În cauză, în ceea ce priveşte prejudiciul moral deja suferit, Curtea consideră că violarea Convenţiei a cauzat reclamantului un prejudiciu sigur şi considerabil. Deţinut ilegal cu încălcarea principiilor fondatoare ale statului de drept, cel interesat este într-o situaţie de neputinţă şi de frustrare. El se confruntă, pe de o parte, cu refuzul autorităţilor adjare de a se conforma hotărârii de achitare pronunţate acum 3 ani şi, pe de altă parte, cu eşecul tentativelor statului central pentru ca autorităţile locale să respecte această decizie.

Pentru prejudiciul material, ţinând cont de lipsa de dovezi, Curtea nu este în măsură să le aprecieze exact, dar ea consideră că cel interesat a suferit un asemenea prejudiciu din faptul menţinerii sale în detenţie în mod nejustificat, deşi, după 29 ianuarie 2001, ar fi putut să se angajeze şi să-şi reia activităţile.

În consecinţă, statuând în echitate şi pe baza criteriilor definite în jurisprudenţa sa, Curtea îi acordă reclamantului, pentru întregul prejudiciu, 150.000 de euro pentru perioada de detenţie suferită după 29 ianuarie 2001 şi până în ziua pronunţării hotărârii, plus orice sumă care poate fi datorată cu titlu de TVA.

Pentru măsurile pe care statul pârât trebuie să le adopte, sub controlul Comitetului Miniştrilor, în scopul încetării violării constatate, Curtea aminteşte că hotărârile sale au un caracter esenţial declarator şi că revine în primul rând statului în cauză rolul să aleagă mijloacele pe care trebuie să le utilizeze în ordinea sa juridică internă pentru a se achita de obligaţia sa faţă de art. 46 din Convenţie, cu condiţia ca aceste mijloace să fie compatibile cu concluziile conţinute în hotărârea Curţii. Această putere de apreciere cu privire la modalităţile de executare a unei hotărâri dă expresia libertăţii de alegere de care este însoţită obligaţia primordială impusă de Convenţie statelor părţi, aceea de a asigura respectarea drepturilor şi libertăţilor garantate.

Totuşi, în cauză, natura însăşi a violării constatate nu oferă cu adevărat o posibilitate de alegere între diferitele măsuri susceptibile de a o remedia. În aceste condiţii, ţinând cont de împrejurările speciale ale cauzei şi de nevoia

urgentă de a pune capăt violării art. 5 parag. 1 și art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea consideră că revine statului pârât obligația să asigure punerea în libertate a reclamantului în cel mai scurt termen.

În opinia separată parțial concordantă a unui judecător, acesta arată că s-a raliat opiniei colegilor săi, conform cărora trebuie indicat Guvernului statului pârât, în însuși dispozitivul hotărârii, că el trebuie să asigure eliberarea reclamantului în cel mai scurt termen. Judecătorul dorește să explice pe scurt ezitările pe care le-a avut. Jurisprudența Curții este bine cunoscută. Cel puțin după hotărârea *Marckx c. Belgia*, Curtea consideră că deciziile sale sunt esențialmente declaratorii: când ele declară că a avut loc o violare a Convenției, ele lasă statului alegerea mijloacelor, în ordinea juridică internă, pentru îndeplinirea obligațiilor care decurg din art. 46 (fostul art. 53) din Convenție, prin care statul s-a angajat să se conformeze hotărârii Curții. Distincția între alegerea mijloacelor și obligațiile de rezultat încearcă deci să concilieze principiul subsidiarității și garanția colectivă a drepturilor și libertăților garantate de Convenție. Și, în mod normal, nu Curtea, ci Comitetul Miniștrilor trebuie să vegheze la executarea hotărârilor sale, controlând măsurile generale și individuale luate de statul pârât pentru remedierea violării Convenției pe care a comis-o. Aceasta decurge tot din art. 46. S-a întâmplat deja ca instanța europeană să restrângă alegerea mijloacelor. În anumite cauze de privare de bunuri, ea a declarat în dispozitiv că statul ar trebui să restituie bunurile reclamantului (Hotărârea *Papamichalapoulos c. Grecia – art. 50*; Hotărârea *Brumărescu c. România – satisfacție echitabilă*). Este adevărat că această obligație nu i s-a părut total imperativă, deoarece aceste hotărâri indică faptul că, în lipsa unei asemenea restituiri, statul va trebui să plătească anumite sume reclamantului. Altfel spus, *restitutio in integrum*, în acest tip de cauze, nu este obligatorie decât în măsura posibilului (în special pentru a apăra drepturile terților de bună credință). În orice caz, o obligație de a face, impusă de Curte unui stat, prezintă în același timp avantajul de a simplifica sarcina Comitetului Miniștrilor și inconvenientul de a o complica într-o anumită manieră. În sistemul anterior intrării în vigoare a Protocolului nr. 11, atunci când Comitetul Miniștrilor nu era însărcinat cu executarea unei hotărâri a Curții (ipoteză prevăzută de fostul art. 54 din Convenție), ci decidea el însuși dacă a existat violarea Convenției (ipoteză prevăzută de fostul art. 32), statele se angajau să considere orice decizie a Comitetului Miniștrilor drept obligatorie (în virtutea parag. 4 al aceluiași articol). În sistemul actual, această obligație a statelor față de Comitetul Miniștrilor a dispărut, cel puțin în aparență, cu toate că, atunci când supraveghează executarea unei hotărâri în temeiul actualului art. 46 parag. 2, Comitetul Miniștrilor poate utiliza argumentul dedus din faptul că, potrivit

parag. 1 din acelaşi articol, statele se angajează să se conformeze hotărârilor definitive ale Curţii în litigiile în care sunt parte. Cu cât o hotărâre este mai precisă în redactarea sa, cu atât este mai uşor din punct de vedere juridic controlul Comitetului Miniştrilor asupra măsurilor de executare impuse statelor. Dar, din punct de vedere politic, acest lucru nu este neapărat adevărat, deoarece, nedispunând de alegerea mijloacelor pe care trebuie să le adopte, statul pârât se va găsi într-o situaţie binară. Fie va lua măsura impusă de Curte şi totul va fi bine, fie soluţia riscă să fie blocată. Prezenta cauză justifică deci multe ezitări. Cu cât denegarea de justiţie flagrantă, constituită prin menţinerea în detenţie, fără nici o bază legală, a unui acuzat achitat printr-o hotărâre definitivă pronunţată de circa 3 ani reclamă o fermitate exemplară din partea Curţii, cu atât dificultatea materială de executare a hotărârii acesteia poate incita la prudenţă. Dacă, după achitare, autorităţile Republicii Autonome Adjaria nu l-au eliberat pe reclamant, aceasta nu este din cauza lipsei multiplicării intervenţiilor şi demersurilor autorităţilor statului central (pe care hotărârea, pe bună dreptate, în consideră singur răspunzător faţă de Convenţie) pentru a obţine ieşirea lui din închisoare. Nu trebuia deci să se aştepte o cauză mai favorabilă pentru a face să evolueze jurisprudenţa? Şi nu riscăm astfel să plasăm Comitetul Miniştrilor în faţa unei probleme simple în drept, dar în realitate complexe? Judecătorul a avut aceste obiecţii. Două serii de consideraţii l-au făcut să renunţe la ele. În planul principiilor, este mai important şi ar fi fost ilogic şi chiar imoral să fie lăsată Georgiei alegerea mijloacelor (juridice), cu toate că singura modalitate de a pune capăt unei detenţii arbitrare este eliberarea prizonierului. În planul faptelor, la momentul în care raporturile între statul pârât şi această entitate descentralizată s-au schimbat în mod profund şi vor evolua în continuare, hotărârea Curţii, în această formulare, ar trebui să constituie un mijloc pentru a contribui la încetarea unei injustiţii strigătoare la cer care a durat prea mult, cu atât mai mult cu cât Georgia va rămâne răspunzătoare de o violare continuă a art. 5 parag. 1, cât timp reclamantul nu va fi eliberat. Rămâne în orice caz de dorit ca hotărârea să fie, cât mai repede, urmată de eliberarea reclamantului. Judecătorul observă de asemenea pasul făcut de Curte, în opinia sa fericit şi logic, prin raportare la cauzele anterioare privind restituirea bunurilor. Astfel, ea nu spune că, în lipsa eliberării reclamantului, Georgia va trebui să-i plătească o anumită sumă, ci obligaţia de plată de adaugă obligaţiei de a face şi nu o înlocuieşte în nici un fel.

2.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

I. În fapt

Reclamanţii Ilie Ilaşcu, Alexandru Leşco, Andrei Ivanţoc şi Tudor Petrov-Popa, cetăţeni ai Republicii Moldova (ulterior primii 3 dintre ei dobândind cetăţenia română) sunt condamnaţi la moarte (reclamantul Ilaşcu) sau la pedepse privative de libertate (ceilalţi 3 reclamanţi) de autorităţile „Republicii Moldoveneşti a Transnistriei (RMT)", regiune a Moldovei care şi-a proclamat independenţa, dar care nu este recunoscută de comunitatea internaţională. În mai 2001, reclamantul Ilaşcu este eliberat.

Pentru stabilirea faptelor, în aprecierea probelor Curtea urmează jurisprudenţa sa, şi anume în general criteriul probei „dincolo de orice dubiu rezonabil".

II. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului

Sub aspect procedural, cu privire la admisibilitate, camera învestită iniţial cu judecarea admisibilităţii şi a fondului în primă instanţă se desesizează în favoarea Marii Camere.

Marea Cameră organizează o audiere publică asupra admisibilităţii şi a fondului la 6 iunie 2001, în cadrul căreia Guvernul Moldovei declară că doreşte să-şi retragă memoriul din 24 octombrie 2000, cel puţin în partea referitoare la răspunderea Rusiei.

Prin decizia asupra admisibilităţii din 4 iulie 2001, plângerea este declarată admisibilă, iar chestiunile de a şti dacă răspunderea şi jurisdicţia Moldovei şi Rusiei pot fi angajate faţă de Convenţie şi dacă există competenţa *ratione temporis* a Curţii pentru a examina capetele de cerere, fiind strâns legate de fondul cauzei, sunt unite cu acesta.

În procedura asupra fondului, Guvernul român depune observaţii scrise, fiind invitat de preşedinte să intervină în procedură în interesul unei bune administrări a justiţiei – art. 36 („Terţa intervenţie") din Convenţia europeană a drepturilor omului şi art. 61 („Terţa intervenţie") parag. 2 şi 3 din Regulamentul Curţii Europene a Drepturilor Omului, iar o cerere de intervenţie formulată de o parte civilă în procedura în faţa „Tribunalului suprem al

RMT" în urma căreia au fost condamnaţi reclamanţii, este respinsă de preşedintele Marii Camere.

Prin decizia din 12 ianuarie 2004, preşedintele Marii Camere decide să invite Guvernele pârâte, în aplicarea art. 39 („Măsuri provizorii") din Regulamentul Curţii, să ia toate măsurile necesare în scopul de a asigura reclamantului Ivanţoc, aflat în greva foamei, condiţii de detenţie conforme respectării drepturilor sale garantate de Convenţie, invitând părţile, conform art. 24 parag. 2.a din Regulament, să furnizeze informaţii cu privire la punerea în aplicare a măsurilor provizorii cerute, acestea fiind furnizate Curţii de avocatul reclamantului şi de Guvernul Moldovei. Prin decizia din 15 ianuarie 2004, preşedintele decide să-l invite pe reclamantul Ivanţoc, în aplicarea art. 39 din Regulament, să pună capăt grevei foamei, avocatul acestuia confirmând că încetarea grevei foamei de clientul său a avut loc la 15 ianuarie 2004.

În scopul lămuririi anumitor chestiuni controversate şi, în special, a eventualei răspunderi a Moldovei şi/sau a Rusiei cu privire la pretinsele violări, Curtea efectuează o anchetă la faţa locului, conform art. 38 („Examinarea contradictorie a cauzei şi procedura rezolvării amiabile") parag. 1.a din Convenţie şi art. 42 („Măsuri de instruire") parag. 2 din Regulament, ea desemnând 4 delegaţi care audiază 43 de martori citaţi de părţi şi de Curte, la Chişinău şi la Tiraspol, şeful delegaţiei admiţând cererea a 3 martori de păstrare a anonimatului, alţi 7 martori citaţi neprezentându-se, iar Curtea regretând absenţa lor, neputând crede că unul dintre ei, ca urmare a notorietăţii sale, nu a putut fi găsit spre a fi citat şi rezervându-şi dreptul de a trage concluziile care se impun din absenţa unor asemenea mărturii.

În afară de observaţiile părţilor şi depoziţiile martorilor, Curtea ţine seama de numeroasele documente depuse de părţi şi de autorităţile transnistrene în cursul procedurii, ea dispunând şi de mai mute documente publice emanând de la O.S.C.E., Comitetul European împotriva Torturii, Adunarea Parlamentară şi Comisarul Drepturilor Omului ale Consiliului Europei şi Consiliul Uniunii Interparlamentare.

III. În drept

1. Art. 1 („Obligaţia de a respecta drepturile omului") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Asupra chestiunii de a şti dacă reclamanţii relevă de jurisdicţia Republicii Moldova, Curtea aminteşte principiile generale, asupra noţiunii de „jurisdicţie" în sensul art. 1 din Convenţie, conform jurisprudenţei sale, şi asupra răspunderii statului cu privire la un fapt ilicit.

Aplicând în cauză aceste principii şi urmând a verifica dacă răspunderea Moldovei este angajată atât ca urmare a obligaţiei sale de abţinere de a

încălca drepturile omului, cât şi a obligaţiilor pozitive de a le proteja, care îi revin în temeiul Convenţiei, Curtea notează că Moldova afirmă că nu controlează o parte din teritoriul său naţional, adică Transnistria, dar aminteşte că, în decizia de admisibilitate, a considerat că declaraţia formulată de Moldova şi figurând în instrumentul de ratificare a Convenţiei, cu privire la absenţa controlului autorităţilor legitime asupra teritoriului transnistrean, nu constituie o rezervă validă în sensul art. 57 („Rezerve") din Convenţie.

Se pune chestiunea de a şti dacă, în ciuda acestei concluzii, situaţia de fapt, la care se referă declaraţia Moldovei şi observaţiile ulterioare ale Guvernului, este de natură să producă efecte juridice în planul răspunderii Moldovei faţă de Convenţie. Curtea estimează că Guvernul Moldovei, singurul guvern legitim al Republicii Moldova faţă de dreptul internaţional, nu-şi exercită autoritatea asupra unei părţi din teritoriul său, aflată sub controlul efectiv al „RMT". Chiar în absenţa controlului efectiv asupra regiunii, Moldova rămâne ţinută, în temeiul art. 1 din Convenţie, de obligaţia pozitivă de a lua măsurile care sunt în puterea sa şi conform dreptului internaţional – fie ele de ordin diplomatic, economic, judiciar sau de altă natură – pentru a asigura reclamanţilor respectarea drepturilor garantate de Convenţie.

Curtea consideră că dacă un stat este împiedicat să-şi exercite autoritatea asupra ansamblului teritoriului printr-o situaţie de fapt constrângătoare, precum crearea unui regim separatist, însoţită sau nu de ocupaţie militară din partea altui stat, statul nu încetează totuşi să-şi exercite jurisdicţia în sensul art. 1 din Convenţie asupra părţii de teritoriu temporar supusă unei autorităţi locale susţinute de forţe rebele sau de un alt stat. O asemenea situaţie de fapt are însă drept efect reducerea valorii acestei jurisdicţii, în sensul că angajamentul subscris de stat în temeiul art. 1 din Convenţie trebuie examinat de Curte numai în lumina obligaţiilor pozitive ale statului faţă de persoanele care se găsesc pe teritoriul său. Statul în cauză trebuie, prin toate mijloacele legale şi diplomatice de care dispune faţă de statele terţe şi organizaţiile internaţionale, să încerce să continue să garanteze exercitarea drepturilor şi libertăţilor enunţate în Convenţie.

În consecinţă, Curtea concluzionează că reclamanţii relevă de jurisdicţia Republicii Moldova în sensul art. 1 din Convenţie, dar că răspunderea acesteia pentru actele denunţate, comise pe teritoriul „RMT", asupra căruia ea nu exercită nici autoritate efectivă, se stabileşte în lumina obligaţiilor pozitive care îi revin în temeiul Convenţiei.

Cu privire la respectarea de Moldova a obligaţiilor sale pozitive, Curtea trebuie să determine dacă autorităţile Moldovei s-au achitat de obligaţiile pozitive care le revin pentru a asigura respectarea drepturilor garantate de Convenţie. Curtea nu este competentă să examineze compatibilitatea cu

exigenţele Convenţiei a faptelor anterioare ratificării ei de Moldova, la 12 septembrie 1997, dar se poate referi la fapte sau acte anterioare în contextul examinării obligaţiilor pozitive şi le poate utiliza ca element de comparare a eforturilor întreprinse ulterior. Obligaţiile pozitive sunt atât cele necesare pentru restabilirea controlului asupra teritoriului transnistrean, cât şi cele destinate asigurării respectării drepturilor reclamanţilor, inclusiv eliberarea lor. Cât priveşte obligaţia referitoare la restabilirea controlului asupra teritoriului, în opinia Curţii, în faţa unui regim susţinut militar, politic şi economic de o putere precum Rusia, Moldova nu avea decât puţine posibilităţi de a-şi restabili autoritatea pe teritoriul transnistrean. Curtea reţine măsurile militare, politice, diplomatice, economice, juridice, umanitare etc. întreprinse, cu intensităţi diferite, de Guvern, atât înainte de ratificarea Convenţiei, cât şi după. În schimb, Curtea nu dispune de probe care să indice faptul că, după eliberarea reclamantului Ilaşcu, în mai 2001, au mai fost luate de autorităţi măsuri eficiente pentru a pune capăt violărilor denunţate de ceilalţi 3 reclamanţi, Curtea estimând însă că, şi după această dată, Guvernul Moldovei avea puterea să ia măsuri urmărind să asigure respectarea drepturilor reclamanţilor, garantate de Convenţie.

Curtea concluzionează că Moldova îşi poate vedea angajată răspunderea faţă de Convenţie ca urmare a neîndeplinirii obligaţiilor sale pozitive cu privire la actele denunţate, posterioare lunii mai 2001.

Curtea statuează, cu 11 voturi contra 6, că reclamanţii relevă de jurisdicţia Moldovei în sensul art. 1 din Convenţie cu privire la obligaţiile sale pozitive.

Printr-o opinie separată parţial divergentă a unui judecător, la care se raliază alţi 4 judecători, se exprimă părerea că răspunderea Moldovei nu este angajată în cauză. Printr-o opinie separată parţial divergentă a unui judecător se consideră, de asemenea, că răspunderea Moldovei nu este angajată în cauză.

Cu privire la chestiunea de a şti dacă reclamanţii relevă de jurisdicţia Rusiei, afirmând pertinenţa principiilor generale, pe care le aplică în cauză, Curtea apreciază că rolul ei este de a determina dacă Rusia poate fi considerată răspunzătoare de violările afirmate de reclamanţi, notând în acelaşi timp că aceasta este continuatoarea U.R.S.S. în planul dreptului internaţional. Înainte de ratificarea Convenţiei de Rusia, Curtea estimează că răspunderea acesteia este angajată pentru actele ilegale comise de separatiştii transnistreni, având în vedere sprijinul militar şi politic acordat lor pentru instaurarea regimului separatist şi participarea militarilor ruşi la ostilităţi, deci procedând astfel autorităţile Rusiei au contribuit, atât militar, cât şi politic, la crearea unui regim separatist într-o regiune parte a teritoriului Moldovei. Şi după acordul de încetare a focului din 1992, Rusia a continuat să susţină militar, politic şi economic regimul separatist, permiţându-i să supravieţuiască, întărindu-se

și dobândind o anumită autonomie față de Moldova. Curtea relevă că, în acest context, reclamanții au fost arestați cu participarea militarilor Armatei a 14-a, 3 dintre ei fiind deținuți în localurile acesteia și păziți de militarii săi. Toți reclamanții au fost predați de acești militari poliției transnistrene.

Ca urmare a acestor fapte, reclamanții relevă de jurisdicția Rusiei în sensul pe care art. 1 din Convenție îl conferă acestei noțiuni, deși la momentul faptelor Convenția nu era în vigoare față de Rusia.

Trebuie considerate ca fapte generatoare ale răspunderii Rusiei nu numai actele la care agenții acestui stat au participat, precum arestarea și detenția reclamanților, dar și transferarea lor în mâinile poliției și regimului transnistrean și, în consecință, relele tratamente care le-au fost aplicate de poliția acestuia, deoarece, acționând în acest mod, agenții Rusiei erau pe deplin conștienți că îi predau unui regim ilegal și anticonstituțional, iar ei cunoșteau ori trebuia ca ei să cunoască soarta care le era rezervată de respectivul regim. În opinia Curții, ansamblul actelor comise de militarii ruși față de reclamanți, inclusiv transferul lor în mâinile separatiștilor, în contextul unei colaborări a autorităților ruse cu acest regim, sunt de natură să angajeze răspunderea cu privire la consecințele nu foarte îndepărtate ale actelor acestui regim.

Rămâne însă de determinat dacă această răspundere a continuat să fie angajată și dacă ea continua să existe la momentul ratificării Convenției de Rusia. După ratificarea Convenției de Rusia, la 5 mai 1998, Curtea consideră că există o legătură continuă și neîntreruptă a răspunderii din partea Rusiei cu privire la soarta reclamanților, deoarece politica Rusiei de susținere a regimului și de colaborare cu acesta a continuat după 5 mai 1998 și Rusia nu a încercat nimic pentru a pune capăt situației reclamanților, cauzate de agenții săi, și nici nu a acționat pentru a împiedica violările pretins săvârșite după data ratificării Convenției. Așa fiind, prezintă puțină importanță faptul că, după 5 mai 1998, agenții Rusiei nu au participat direct la evenimentele denunțate în prezenta plângere.

În concluzie, reclamanții relevă de jurisdicția Rusiei în sensul art. 1 din Convenție, iar răspunderea acesteia este angajată cu privire la actele denunțate.

Curtea statuează, cu 16 voturi contra 1, că reclamanții relevă de jurisdicția Rusiei în sensul art. 1 din Convenție.

Printr-o opinie separată divergentă a unui judecător, se consideră că răspunderea Rusiei nu este angajată în cauză.

2. Competența **ratione temporis** *a Curții Europene a Drepturilor Omului*

Privitor la competența *ratione temporis* a Curții, cu privire la capătul de cerere ținând de art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") din Convenție, în sensul lipsei unui proces echitabil în fața „Tribunalului suprem al RMT",

Curtea reţine că procedura în faţa acestuia s-a terminat în 1993, înainte de ratificarea Convenţiei de Moldova şi Rusia, iar procesul nu prezintă un caracter continuu, deci Curtea nu este competentă *ratione temporis* să examineze plângerea privind art. 6.

Pentru plângerile privind art. 3 („Interzicerea torturii"), art. 5 („Dreptul la libertate şi la siguranţă") şi art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţie, în legătură cu detenţia, Curtea relevă că pretinsele violări sunt legate de fapte care au început cu privarea de libertate a reclamanţilor, în 1992, şi durează şi astăzi, ea fiind deci competentă ratione temporis să analizeze plângerile invocate, în măsura în care ele privesc fapte posterioare datei de 12 septembrie 1997 pentru Moldova şi 5 mai 1998 pentru Rusia.

Pentru plângerea vizând art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţie, ţinând cont de concluziile sale pe fond, Curtea nu estimează necesar să tranşeze chestiunea competenţei sale *ratione temporis* de a examina această cerere.

Cu privire la plângerea reclamantului Ilaşcu referitoare la art. 2 („Dreptul la viaţă") din Convenţie, la momentul ratificării Convenţiei de statele pârâte sentinţa anterioară de condamnare la moarte nu fusese anulată, ea continuând să-şi producă efectele, cu consecinţa competenţei *ratione temporis* a Curţii de a examina acest capăt de cerere.

Curtea statuează: în unanimitate, că nu este competentă *ratione temporis* să examineze capătul de cerere privind art. 6 din Convenţie; cu 16 voturi contra 1, că este competentă *ratione temporis* să examineze capetele de cerere privind art. 2, art. 3, art. 5 şi art. 8 din Convenţie, în măsura în care se raportează la fapte posterioare datei de 12 septembrie 1997 pentru Moldova şi de 5 mai 1998 pentru Rusia; cu 15 voturi contra 2 că nu se impune să tranşeze chestiunea de a şti dacă este competentă *ratione temporis* pentru a examina capătul de cerere privind art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

Printr-o opinie separată parţial divergentă a unui judecător, la care se raliază alţi 4 judecători, se consideră că răspunderea Moldovei trebuie angajată şi anterior lunii mai 2001. Printr-o opinie separată parţial divergentă a unui judecător se apreciază, de asemenea, că răspunderea Moldovei trebuie angajată şi anterior lunii mai 2001.

3. Art. 2 („Dreptul la viaţă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 2 din Convenţie, Curtea reţine că reclamantul Ilaşcu a fost eliberat şi trăieşte în prezent împreună cu familia în România, unde este membru al Senatului, riscul de executare în viitor a pedepsei cu moartea fiind doar ipotetic. În schimb, nu se contestă că, după ratificarea Convenţiei de statele pârâte, reclamantul a suferit din cauza

pedepsei cu moartea şi din cauza condiţiilor de detenţie, sub ameninţarea executării pedepsei. În aceste împrejurări, Curtea estimează că nu se impune examinarea separată a faptelor de care se plânge reclamantul pe terenul art. 2, ci mai degrabă sub unghiul art. 3 din Convenţie.

Curtea statuează, în unanimitate, că nu se impune examinarea separată a capătului de cerere privind violarea art. 2 din Convenţie cu privire la condamnarea la moarte a reclamantului Ilaşcu de „Tribunalul suprem al RMT".

4. Art. 3 („Interzicerea torturii") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Convenţie, în ceea ce îl priveşte pe reclamantul Ilaşcu, deşi Convenţia nu leagă statele decât după intrarea ei în vigoare faţă de acestea, Curtea poate să ia în considerare integralitatea perioadei, inclusiv pe cea anterioară.

Reclamantul a petrecut o perioadă lungă în „culoarul morţii", cu teama de a fi executat, lipsit de orice cale de atac, a fost bătut sălbatic de gardieni, a fost privat de hrană şi lumină, a fost supus la simulacre de execuţie, suferinţele sale fiind agravate de absenţa bazei legale şi a legitimităţii condamnării sub unghiul Convenţiei, condiţiile de detenţie au însemnat un regim de izolare severă, fără contact cu alţi deţinuţi sau cu exteriorul, fără scrisori, fără contact cu avocatul sau familia, o privare de libertate într-o celulă neîncălzită nici măcar iarna, fără lumină naturală şi aerisire, cu privare de hrană, cu imposibilitatea de a se spăla timp de mai multe luni, existând efecte prejudiciabile pentru sănătate, cu lipsă de tratament medical şi medicamente. Condamnarea reclamantului la pedeapsa capitală, combinată cu condiţiile în care a trăit şi cu tratamentele pe care le-a suferit în timpul detenţiei, după ratificarea Convenţiei, şi ţinând cont de starea în care se găsea după mai mulţi ani petrecuţi în aceste condiţii înainte de ratificare, îmbracă un caracter în mod special grav şi crud şi pot fi considerate drept acte de tortură în sensul art. 3 din Convenţie.

Cum reclamantul se afla în detenţie la data intrării în vigoare a Convenţie faţă de Rusia, aceasta este răspunzătoare. În schimb, reclamantul a fost eliberat în mai 2001, iar numai după această dată Curtea a considerat că este angajată şi răspunderea Moldovei, deci art. 3 din Convenţie nu a fost violat de acest stat.

Pentru reclamantul Ivanţoc, Curtea reţine că, în timpul detenţiei, acestuia i s-a aplicat un număr mare de lovituri şi alte suferinţe, a fost lipsit de hrană şi de asistenţă medicală, a fost deţinut în condiţii de izolare, fără ziare, fără contact cu avocatul, a fost deţinut într-o celulă neîncălzită, fără lumină naturală şi prost aerisită, tratamentele fiind de natură să-i provoace dureri sau

suferinţe şi fiind aplicate intenţionat. În aceste împrejurări, Curtea estimează că, privite în ansamblu şi ţinând cont de gravitatea lor, de caracterul lor repetitiv şi de scopul lor, tratamentele i-au provocat dureri şi suferinţe ascuţite şi îmbracă un caracter deosebit de grav şi de crud, putând fi calificate drept acte de tortură.

Pentru reclamanţii Leşco şi Petrov-Popa, Curtea reţine condiţiile de detenţie extrem de severe, izolarea celulară, refuzul unui avocat, în ansamblul lor ele putând fi calificate drept tratamente inumane şi degradante. Pentru ultimii 3 reclamanţi, art. 3 a fost violat de Rusia de la ratificarea Convenţiei, iar de Moldova începând cu mai 2001.

Curtea statuează: cu 11 voturi contra 5, că nu a existat violarea art. 3 din Convenţie de Moldova din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care reclamantul Ilaşcu le-a suferit în aşteptarea eventualei sale execuţii; cu 16 voturi contra 1, că a existat violarea art. 3 din Convenţie de Rusia din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care reclamantul Ilaşcu le-a suferit în aşteptarea eventualei sale execuţii şi că acestea trebuie calificate drept tortură; cu 11 voturi contra 6, că a existat violarea art. 3 din Convenţie de Moldova cu începere din mai 2001 din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care le-a suferit reclamantul Ivanţoc şi că acestea trebuie calificate drept tortură; cu 16 voturi contra 1, că a existat violarea art. 3 din Convenţie de Rusia din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care le-a suferit reclamantul Ivanţoc şi că acestea trebuie calificate drept tortură; cu 11 voturi contra 6, că a existat violarea art. 3 din Convenţie de Moldova cu începere din mai 2001 din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care le-au suferit reclamanţii Leşco şi Petrov-Popa şi că acestea trebuie calificate drept tratamente inumane şi degradante; cu 16 voturi contra 1, că a existat violarea art. 3 din Convenţie de Rusia din cauza relelor tratamente şi a condiţiilor de detenţie pe care le-au suferit reclamanţii Leşco şi Petrov-Popa şi că acestea trebuie calificate drept tratamente inumane şi degradante.

5. Art. 5 („Dreptul la libertate şi la siguranţă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Asupra pretinsei violări a art. 5 din Convenţie, Curtea reţine că nu este competentă *ratione temporis* să se pronunţe asupra chestiunii de a şti dacă procedura penală prin care reclamanţii au fost condamnaţi a încălcat art. 6, dar cum detenţia reclamanţilor s-a prelungit după ratificarea Convenţiei de statele pârâte, ea este competentă să verifice dacă, după aceste date, reclamanţii au fost deţinuţi în mod regulat, potrivit căilor legale, în urma unei condamnări de o instanţă competentă.

Curtea concluzionează că nici un reclamant nu a fost condamnat de o „instanţă" şi că o pedeapsă cu închisoarea pronunţată de un organ jurisdicţional precum „Tribunalul suprem al RMT" în urma unei proceduri precum cea care s-a derulat în cauză nu poate fi considerată o detenţie regulată ordonată potrivit căilor legale. În aceste condiţii, privarea de libertate suferită de reclamanţi în timpul perioadei acoperite de competenţa *ratione temporis* a Curţii faţă de statele pârâte nu îndeplineşte condiţiile din art. 5 parag. 1.a din Convenţie.

Prin urmare, a existat violarea art. 5 parag. 1 din Convenţie până în mai 2001 în ceea ce îl priveşte pe reclamantul Ilaşcu şi a existat şi continuă să existe violarea acestei dispoziţii pentru cei 3 reclamanţi aflaţi încă în detenţie.

Faptele care constituie violările art. 5 sunt imputabile Rusiei în ceea ce îi priveşte pe toţi reclamanţii, iar Moldovei numai pentru ultimii 3, reclamantul Ilaşcu fiind eliberat în mai 2001, iar Curtea reţinând că abia după această dată răspunderea Moldovei în temeiul obligaţiilor sale pozitive este angajată.

Curtea statuează: cu 11 voturi contra 6, că nu a existat violarea art. 5 din Convenţie de Moldova cu privire la detenţia reclamantului Ilaşcu; cu 11 voturi contra 6, că a existat şi continuă să existe violarea art. 5 din Convenţie de Moldova cu privire la detenţia reclamanţilor Ivanţoc, Leşco şi Petrov-Popa, cu începere din luna mai 2001; cu 16 voturi contra 1, că a existat violarea art. 5 din Convenţie de Rusia cu privire la reclamantul Ilaşcu până în mai 2001 şi că a existat şi continuă să existe violarea art. 5 din Convenţie cu privire la reclamanţii Ivanţoc, Leşco şi Petrov-Popa.

6. Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, având în vedere că a ţinut seama de aceste plângeri în contextul art. 3, Curtea estimează că nu este cazul să le examineze în mod separat.

Curtea statuează, în unanimitate, că nu se impune examinarea separată a capătului de cerere formulat de reclamanţi pe terenul art. 8 din Convenţie.

7. Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, chiar presupunând că ar fi competentă *ratione temporis*, Curtea notează că baza de fapt a acestui capăt de cerere este insuficientă şi, cum plângerea nu a fost dezvoltată, Curtea consideră că nu a existat violarea art. 1 din Protocolul nr. 1.

Curtea statuează, cu 15 voturi contra 2, că nu a existat violarea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie.

8. Art. 34 („Plângeri individuale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa încălcare a art. 34 din Convenție, Curtea notează că reclamanții au afirmat că nu au putut sesiza Curtea din locul de detenție, plângerea fiind depusă de avocat și semnată de soții, și relevă și amenințările împotriva reclamanților de autoritățile penitenciare și agravarea condițiilor de detenție în urma depunerii plângerii, asemenea acțiuni constituind o formă de presiune ilicită și inacceptabilă care a stânjenit dreptul de plângere individuală.

În plus, Curtea notează cu îngrijorare conținutul unei note diplomatice din 2001 adresate de Rusia autorităților Moldovei, din care rezultă că autoritățile ruse au cerut Moldovei să-și retragă observațiile prezentate anterior Curții, sub aspectul în care ele sugerau o răspundere a Rusiei pentru violările pretinse din faptul staționării trupelor sale pe teritoriul moldovenesc, în Transnistria, iar în ședința publică din 6 iunie 2001 Guvernul Moldovei a declarat că își retrage partea din acele observații care privește Rusia, Curtea considerând că asemenea acțiuni din partea Guvernului Rusiei, pe de o parte, reprezintă o negare a patrimoniului comun de ideal și de tradiții politice, de respectare a libertății și de preeminență a dreptului menționate în preambulul Convenției și, pe de altă parte, sunt de natură să aducă în mod grav atingere examinării de ea a unei plângeri depuse în exercitarea dreptului de plângere individuală și, astfel, să stânjenească însuși dreptul garantat de art. 34 din Convenție.

Curtea relevă și faptul că președintele Moldovei l-a acuzat public pe reclamantul Ilașcu, după eliberarea sa, de a fi cauza menținerii în detenție a celorlalți reclamanți, ca urmare a refuzului de a-și retrage plângerea, în opinia Curții asemenea afirmații, provenind de la cea mai înaltă autoritate a unui stat parte, care face să depindă ameliorarea situației reclamanților de retragerea plângerii depuse contra respectivului stat sau a unui alt stat parte, reprezentând o presiune directă destinată să stânjenească exercitarea dreptului de plângere individuală, această concluzie fiind valabilă oricare ar fi influența reală sau teoretică pe care respectiva autoritate ar fi putut să o aibă asupra situației reclamanților, respectivele declarații constituind o stânjenire de Moldova a exercitării dreptului de plângere individuală al reclamanților, în disprețul art. 34 din Convenție.

Curtea statuează: cu 16 voturi contra 1, că Moldova nu și-a îndeplinit obligațiile pe terenul art. 34 din Convenție; cu 16 voturi contra 1, că Rusia nu și-a îndeplinit obligațiile pe terenul art. 34 din Convenție.

9. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, sub aspectul prejudiciului, Curtea consideră că orice continuare a detenției neregulate și arbitrare a celor

trei reclamanţi ar antrena în mod necesar o prelungire gravă a violării art. 5 constatate de Curte şi o neîndeplinire a obligaţiilor care decurg pentru statele pârâte din art. 46 („Forţa obligatorie şi executarea hotărârilor") parag. 1 din Convenţie de a se conforma hotărârii Curţii. Statele pârâte trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a pune capăt detenţiei arbitrare a reclamanţilor care sunt încă încarceraţi şi pentru a asigura eliberarea lor imediată.

Curtea statuează, în unanimitate, că statele pârâte trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a pune capăt detenţiei arbitrare a reclamanţilor care sunt încă încarceraţi şi pentru a asigura eliberarea lor imediată.

3.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Issa şi alţii c. Turcia*
Cererea nr. 31821/96

I. În fapt

Reclamanţii, resortisanţi irakieni locuind într-o zonă apropiată de frontiera cu Turcia, sunt rudele unor irakieni despre care pretind că au fost ucişi de armata turcă operând în zona de nord a Irakului. Guvernul turc recunoaşte operaţiunea militară din Irak, dar afirmă că nu a operat în zona indicată de reclamanţi.

II. În drept

Art. 1 („Obligaţia de respectare a drepturilor omului") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la obiecţia preliminară a Guvernului pârât privind faptul dacă rudele reclamanţilor ţin de jurisdicţia Turciei, în sensul art. 1 din Convenţie, Curtea reţine că Guvernul nu a ridicat în mod explicit chestiunea jurisdicţiei înainte de decizia asupra admisibilităţii, dar a negat întotdeauna susţinerile de fapt ale reclamanţilor, astfel că nu poate fi reţinută tardivitatea, deoarece chestiunea este legată de determinarea faptelor, deci trebuie considerată ca fiind implicit rezervată pentru stadiul analizării fondului.

Jurisdicţia statului este în principiu teritorială, dar în mod excepţional acte extrateritoriale pot fi făcute de state în exercitarea jurisdicţiei lor. Răspunderea statului poate fi angajată dacă, drept consecinţă a unei acţiuni militare

legale sau ilegale, acesta exercită în practică un control efectiv asupra unei zone situate în afara teritoriului naţional.

În cauză, Curtea trebuie să determine dacă rudele reclamanţilor s-au aflat sub autoritatea şi/sau controlul efectiv şi, deci, sub jurisdicţia statului pârât, ca rezultat al unor acte extrateritoriale ale acestuia. Curtea notează că forţele armate turce au desfăşurat operaţiuni militare în nordul Irakului. Curtea nu exclude posibilitatea ca, drept consecinţă a acestei acţiuni militare, statul pârât să poată fi considerat că a exercitat, în mod temporar, un control efectiv asupra unei părţi determinate de teritoriu din nordul Irakului. În consecinţă, victimele din această zonă, la acel timp, s-ar afla în jurisdicţia Turciei, iar nu a Irakului, care nu este stat parte la Convenţie.

Totuşi, în cauză nu rezultă că Turcia ar fi exercitat un control efectiv asupra întregii zone din nordul Irakului. Chestiunea esenţială care trebuie examinată este dacă trupele turceşti au desfăşurat operaţii în zona în care a avut loc decesul rudelor reclamantului, în lumina criteriului probei dincolo de orice dubiu rezonabil. Deşi reclamanţii declară că este vorba de trupe turceşti, ei nu au dat nici un detaliu pentru identificarea comandantului sau a regimentului implicat sau cu privire la descrierea detaliată a uniformelor, în plus neexistând nici o mărturie independentă cu privire la prezenţa unor soldaţi turci în zona în chestiune. Din examinările post-mortem şi din înregistrările video, Curtea nu este aptă să determine dacă gloanţele provin din armele trupelor turceşti.

Pe baza materialelor aflate în posesia sa, Curtea consideră că nu s-a stabilit, la standardul cerut pentru probă, că forţele armate ale Turciei au desfăşurat o operaţiune în zona în discuţie.

Curtea statuează că rudele reclamanţilor nu se aflau sub jurisdicţia statului pârât, în sensul art. 1 din Convenţie.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul II
Art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la viață"

4.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Vo c. Franța*
Cererea nr. 53924/00

I. În fapt

În urma unei erori medicale cauzate de o confuzie cu privire la identitatea pacientei, reclamanta pierde sarcina. Medicul nu este sancționat penal pentru ucidere din culpă, fătul nefiind considerat ființă umană.

II. Dreptul european și dreptul comparat

Cu privire la dreptul european, Curtea reține existența Convenției de la Oviedo asupra drepturilor omului și biomedicinei, a Protocolului adițional privind interzicerea clonării ființelor umane, a proiectului de Protocol adițional referitor la cercetarea biomedicală, a Raportului Protecția embrionului uman *in vitro* al Grupului de lucru asupra protecției embrionului și fătului al Comitetului director pentru bioetică și a Avizului privind aspectele etice ale cercetării implicând utilizarea embrionilor umani al Grupului european de etică a științei și noilor tehnologii de pe lângă Comisia Europeană.

Din perspectiva dreptului comparat, Curtea constată că în majoritatea statelor membre ale Consiliului Europei incriminarea uciderii din culpă nu se aplică fătului, existând însă 3 state care au ales o asemenea incriminare – Italia, Spania și Turcia.

III. În drept

Art. 2 („Dreptul la viață") din Convenția europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 2 din Convenție, Curtea constată că problema principală pusă de reclamantă este aceea de a ști dacă absența unei

căi penale în dreptul național, pentru reprimarea suprimării involuntare a unui făt, constituie o neîndeplinire de stat a obligației sale de a proteja prin lege dreptul oricărei persoane la viață, garantat de art. 2.

Art. 2 din Convenție tace cu privire la limitele temporale ale vieții și, în special, nu definește „persoana" a cărei „viață" este protejată de Convenție, iar până în prezent Curtea nu a tranșat chestiunea începutului dreptului „oricărei persoane la viață" în sensul acestei dispoziții, nici pe aceea de a ști dacă un copil care urmează să fie născut este titularul acestuia. Până în prezent, chestiunea nu a fost ridicată decât prin intermediul legislațiilor asupra întreruperii voluntare a sarcinii și, în împrejurările examinate de organele Convenției, copilul care urmează să se nască nu a fost considerat ca o „persoană" beneficiară direct a art. 2 din Convenție, iar „dreptul" său la „viață", dacă există, este implicit limitat de drepturile și interesele mamei, dar organele Convenției nu au exclus posibilitatea ca, în anumite împrejurări, să fie admise anumite garanții în beneficiul copilului nenăscut, soluțiile fiind pronunțate întotdeauna în contextul confruntării drepturilor și libertăților revendicate de o femeie, de o mamă sau de un tată, între ei sau față de copilul care urmează să se nască.

Particularitatea cauzei plasează dezbaterea pe alt plan, fiind vorba de o femeie care intenționa să păstreze sarcina, iar copilul fiind prognosticat viabil, sarcina fiind întreruptă din culpă medicală, chestiunea fiind de a ști dacă, excluzând voința mamei care acționează în cazul unei întreruperi voluntare a sarcinii, atingerea adusă fătului trebuie sancționată penal, în vederea protejării fătului pe terenul art. 2 din Convenție.

Punctul de începere a dreptului la viață ține de marja de apreciere a statelor, care trebuie recunoscută chiar în cadrul unei interpretări evolutive a Convenției. Nu există o soluție decisă în cadrul majorității statelor părți și nu există nici un consens european cu privire la definiția științifică și juridică a începutului vieții. În plan european, Curtea constată că se poate reține drept numitor comun cel mult apartenența embrionului și/sau a fătului la specia umană și numai potențialitatea acestuia și capacitatea de a deveni o persoană sunt protejate de dreptul civil din mai multe state, în materia succesiunilor sau liberalităților. Convenția de la Oviedo se ferește să dea definiția termenului de persoană, iar raportul explicativ arată că, în lipsa unei unanimități asupra definiției, statele părți au ales să lase dreptului intern sarcina să aducă precizări, Curtea notând și posibilitatea ca ea să fie sesizată, potrivit art. 29 din această convenție, pentru a da un aviz referitor la interpretarea ei. Curtea este convinsă că nu este de dorit și nici măcar posibil să se răspundă în prezent în mod abstract la chestiunea de a ști dacă un copil care urmează să se nască este o „persoană" în sensul art. 2 din Convenție.

Pentru cazul concret, Curtea nu consideră necesar să examineze dacă întreruperea brutală a sarcinii reclamantei intră sau nu în sfera de aplicare a art. 2, în măsura în care, chiar presupunând că acesta s-ar aplica, exigenţele legate de apărarea vieţii în domeniul sănătăţii publice nu au fost încălcate de statul pârât. Curtea se întreabă dacă protecţia juridică oferită de stat reclamantei, în raport cu pierderea copilului cu care ea era însărcinată, satisface exigenţele procedurale inerente art. 2. Curtea observă că absenţa unui statut juridic clar al copilului care urmează să se nască nu semnifică lipsirea lui de orice protecţie în dreptul francez, ea examinând, sub aspectul caracterului adecvat al căilor de atac, protecţia de care beneficia reclamanta pentru a angaja răspunderea medicului ca urmare a pierderii copilului cu care era însărcinată şi pentru a obţine o reparaţie în urma întreruperii sarcinii. Deşi dreptul la viaţă este primordial şi el implică obligaţii pozitive, Curtea nu consideră că s-ar impune în mod obligatoriu existenţa unei căi penale, când atingerea adusă vieţii este neintenţionată, fiind suficientă posibilitatea unei acţiuni civile.

În împrejurările cauzei, chiar presupunând că art. 2 s-ar aplica, Curtea concluzionează că el nu a fost violat.

Cu 14 voturi contra 3, Curtea constată că art. 2 din Convenţie nu a fost violat.

Într-o opinie separată a unui judecător, la care se alătură 4 judecători, se susţine soluţia absenţei violării art. 2, dar cu motivarea că textul nu este aplicabil. Într-o opinie separată a unui judecător, la care se raliază alt judecător, se consideră că art. 2 nu a fost violat, dar că el este aplicabil în cauză. Într-o opinie separată divergentă a unui judecător, se afirmă că art. 2 a fost violat. Într-o opinie separată divergentă a unui judecător, la care alt judecător declară că se raliază, se consideră, de asemenea, că a existat violarea art. 2.

5.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 30 noiembrie 2004
Cauza *Öneryildiz c. Turcia*
Cererea nr. 48939/99

I. În fapt

Mai multe rude ale reclamantului decedează în urma unei explozii a metanului produs natural într-o groapă de gunoi, în jurul căreia se construiseră, fără autorizaţie, barăci.

II. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Prin Hotărârea camerei din 18 iunie 2002 se statuează violarea art. 2 din Convenție. Guvernul turc formulează cerere de retrimitere în fața Marii Camere, care este reținută de colegiul Marii Camere.

III. În drept

Art. 2 („Dreptul la viață") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 2 din Convenție, sub aspectul aplicabilității textului, Curtea reafirmă că art. 2 din Convenție nu vizează exclusiv cazurile de deces rezultând din folosirea forței de agenții statului, ci implică și obligația pozitivă a statului de a lua toate măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor ținând de jurisdicția lor. Această obligație este valabilă în contextul oricărei activități, publice sau nu, susceptibilă de a pune în cauză dreptul la viață, *a fortiori* pentru activitățile cu caracter industrial, periculoase prin natura lor, precum exploatarea locurilor de stocare a deșeurilor.

Cât privește respectarea art. 2 din Convenție, pentru dimensiunea substanțială a acestuia, Curtea amintește că obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare protecției vieții implică pentru state, înainte de toate, să creeze un cadru legislativ și administrativ vizând o prevenție eficace și descurajarea punerii în pericol a dreptului la viață. Această obligație se aplică și în domeniul specific al activităților periculoase, unde trebuie adoptată o reglementare adaptată particularităților activității și nivelului de risc, privind autorizarea, funcționarea, securitatea și controlul. De asemenea, printre măsurile preventive figurează și dreptul publicului la informație.

Cât privește dimensiunea procedurală a art. 2, adică reacția judiciară cerută în caz de pretinse atingeri aduse dreptului la viață, Curtea amintește că statul are obligația să asigure o reacție adecvată, judiciară sau de altă natură, pentru a pune efectiv în aplicare cadrul legislativ și administrativ, astfel ca violările dreptului la viață să fie reprimate și sancționate. Sistemul judiciar cerut de art. 2 trebuie să includă un mecanism oficial de anchetă, independent și imparțial, răspunzând anumitor criterii de efectivitate și apt să asigure reprimarea penală a atingerilor aduse vieții, dacă și în măsura în care rezultatele investigațiilor justifică acest lucru.

În concret, a existat violarea art. 2 din Convenție sub ambele aspecte. Art. 2 din Convenție a fost violat în dimensiunea substanțială, din cauza absenței măsurilor apte să împiedice moartea accidentală a rudelor reclamantului, și în dimensiunea procedurală, din cauza absenței unei protecții adecvate prin lege, apte să apere dreptul la viață.

6.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 20 decembrie 2004
Cauza *Makaratzis c. Grecia*
Cererea nr. 50385/99

I. În fapt

În urma refuzului de a opri la cererea poliţiei, reclamantul este rănit în urma unei urmăriri auto efectuate de poliţie, în care s-a făcut uz de arme de foc.

Unii dintre poliţiştii implicaţi în incident sunt autorizaţi să părăsească locul fără a-şi declina identitatea şi fără a da informaţii cu privire la armele utilizate. Acţiunea penală pusă în mişcare împotriva a 7 poliţişti se finalizează cu achitarea acestora, instanţa nefiind în măsură să stabilească, dincolo de orice dubiu rezonabil, că aceştia sunt chiar cei care au tras asupra reclamantului.

II. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului

Camera învestită cu judecarea fondului cauzei se desesizează în favoarea Marii Camere.

III. În drept

Art. 2 („Dreptul la viaţă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 2 din Convenţie, sub aspectul aplicabilităţii textului, Curtea observă că forţa utilizată împotriva reclamantului nu a fost letală, dar acest element nu exclude în principiu examinarea plângerii sub unghiul art. 2 din Convenţie, deoarece textul nu vizează numai uciderea cu intenţie, ci şi situaţiile în care este posibil să se recurgă la forţă, ceea ce poate duce la provocarea morţii în mod involuntar. Totuşi, în practic toate cazurile în care o persoană este agresată sau maltratată de poliţişti sau de militari, fără să se fi produs decesul acesteia, plângerea trebuie examinată mai degrabă sub unghiul art. 3 („Interzicerea torturii") din Convenţie.

În prezenta cauză, în care agenţi ai statului au fost implicaţi în producerea de răni reclamantului, Curtea trebuie să determine dacă forţa utilizată era potenţial letală şi ce impact a avut comportamentul poliţiştilor nu numai asupra integrităţii fizice a reclamantului, ci şi asupra intereselor pe care dreptul la viaţă le protejează. Poliţiştii au utilizat armele în scopul imobilizării şi arestării reclamantului, care constituie un caz enumerat în art. 2 parag. 2 din

Convenţie, iar aceştia nu au avut nici o intenţie de a produce dureri sau suferinţe reclamantului, de a-l umili sau înjosi.

Curtea admite că poliţia nu a avut intenţia să-l ucidă pe reclamant, dar observă că numai din întâmplare acesta a scăpat cu viaţă, maşina sa fiind găurită de gloanţe în 16 locuri, iar reclamantul fiind rănit în 4 locuri. Curtea concluzionează că reclamantul a fost victima unui comportament care i-a pus în pericol viaţa, chiar dacă a supravieţuit, deci art. 2 din Convenţie este aplicabil.

Sub aspectul pretinsei neîndepliniri de autorităţi a obligaţiei de a proteja prin lege viaţa reclamantului, Curtea constată că art. 2 nu dă mână liberă poliţiei pentru utilizarea forţei letale, inexistenţa regulilor şi permisiunea arbitrariului în acţiunea agenţilor statului fiind incompatibile cu respectarea efectivă a drepturilor omului. Operaţiunile poliţieneşti, pe lângă faptul că trebuie autorizate de dreptul naţional, trebuie să fie limitate în mod suficient de acesta, în cadrul unui sistem de garanţii adecvate şi efective contra arbitrariului şi abuzului de forţă. La momentul faptelor, dreptul naţional în materia uzului de armă de poliţişti data din perioada ocupaţiei germane şi nu este suficient pentru a oferi nivelul de protecţie cerut în societăţile democratice din Europa contemporană.

Cât priveşte faptele concrete, reclamantul circula cu viteză prin centrul oraşului şi punea în pericol viaţa altor persoane, iar poliţiştii au încercat iniţial să-l oprească folosind alte metode decât armele. În plus, climatul de atunci era marcat de acte teroriste, inclusiv uciderea mai multor funcţionari americani, iar reclamantul circula, pe timp de noapte, în apropierea Ambasadei S.U.A. Toate aceste elemente au contribuit la amplificarea de către poliţişti a pericolului pe care reclamantul îl reprezenta cu adevărat.

În consecinţă, Curtea estimează că poliţiştii au putut în mod rezonabil să creadă că trebuie să utilizeze armele pentru a imobiliza vehiculul şi a neutraliza pericolul reprezentat de şofer, şi că nu este vorba de o simplă oprire a unui şofer care a trecut pe culoarea roşie a semaforului. Curtea admite că recursul la forţă derivă dintr-o convingere intimă întemeiată pe motive care pot părea legitime la momentul faptelor. A aprecia altfel ar însemna să se impună statelor o obligaţie nerealistă, de care persoanele răspunzătoare cu aplicarea legii nu s-ar putea achita în îndeplinirea funcţiilor lor decât dacă ar pune în pericol viaţa lor sau viaţa altora.

Totuşi, deşi în cauză recurgerea la forţa potenţial letală nu este în sine incompatibilă cu art. 2 din Convenţie, Curtea subliniază modul haotic în care au fost efectiv utilizate armele de foc. Un număr neprecizat de poliţişti a tras cu revolvere, pistoale şi mitraliere. Un mare număr de poliţişti a participat la o urmărire în mare parte necontrolată. Se pun deci serioase întrebări cu privire la modul în care operaţiunea a fost condusă şi organizată. Deşi centrul

de control a dat anumite indicații unor polițiști cu care a luat contact în mod expres, alți polițiști, acționând din proprie inițiativă, au sărit în ajutorul colegilor lor, fără a fi primit instrucțiuni. Absența unei structuri de conducere clare constituie un factor care a făcut să crească riscul ca unii polițiști să tragă în mod necontrolat.

Curtea estimează că, față de obligația pozitivă de a crea un cadru legislativ și administrativ adecvat, autoritățile nu au făcut tot ceea ce li se putea pretinde în mod rezonabil pentru a oferi cetățenilor nivelul de protecție cerut, în special în cazul recurgerii la forța potențial letală, și pentru a para riscurile reale și imediate pentru viață pe care pot să le antreneze, chiar excepțional, operațiunile polițienești de urmărire.

Cât privește caracterul pretins insuficient al anchetei, Curtea reține că s-a efectuat o anchetă administrativă și a fost pusă în mișcare acțiunea penală împotriva a 7 polițiști. Totuși, Curtea observă omisiuni frapante în conducerea anchetei. În special, ea subliniază că autoritățile naționale nu i-au identificat pe toți polițiștii participanți la urmărire. Anumite arme de foc utilizate nu au fost niciodată puse la dispoziția justiției. Poliția nu a găsit toate proiectilele care l-au rănit pe reclamant. Aceste omisiuni au împiedicat jurisdicțiile naționale să stabilească în mod complet faptele. Cei 7 polițiști au fost achitați pe motivul că nu s-a putut dovedi, dincolo de orice dubiu rezonabil, că ei sunt cei care l-au rănit pe reclamant.

Curtea concluzionează asupra lipsei de efectivitate a anchetei. În concret, a existat violarea art. 2 din Convenție sub ambele aspecte.

Art. 2 din Convenție a fost violat din cauza neîndeplinirii de stat a obligației de a proteja prin lege viața reclamantului și din cauza neîndeplinirii de stat a obligației de a efectua o anchetă efectivă a împrejurărilor incidentului care a pus în pericol viața reclamantului.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul III
Art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului „Interzicerea torturii"

7.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârile din 11 martie 2004
Cauzele *G.B. c. Bulgaria* şi *Iorgov c. Bulgaria*
Cererile nr. 42346/98 şi 40653/98

I. În fapt

În luna decembrie 1989 şi, respectiv, în luna mai 1990, reclamanții sunt condamnați la pedeapsa cu moartea în primă instanță.

Conform legii, pedeapsa cu moartea nu poate fi executată înainte de decizia Preşedintelui de acordare sau de refuzare a grațierii. Ultima pedeapsă cu moartea a fost executată în Bulgaria în noiembrie 1989, iar în iulie 1990, după un moratoriu *de facto* asupra execuțiilor, Parlamentul decide suspendarea executării sentințelor capitale. Deşi în momentul accesiunii Bulgariei la Consiliul Europei, la 7 mai 1992, statul nu şi-a asumat obligația explicită de a aboli pedeapsa cu moartea, această cerere a fost considerată ca fiind conținută în obligația generală de respectare a art. 3 din Statutul Consiliului Europei (rapoartele din 2 septembrie 1998 şi 17 ianuarie 2000 ale comisiei Adunării Parlamentare privind respectarea de Bulgaria a obligațiilor asumate).

Cauzele reclamanților sunt supuse deciziei Preşedintelui în anul 1993, care însă nu se pronunță.

Până în anul 1998, în cadrul Parlamentului s-au făcut mai multe propuneri pentru reintroducerea execuțiilor, care au fost respinse. La 10 decembrie 1998 Parlamentul aboleşte pedeapsa cu moartea, iar în ianuarie 1999 pedepsele aplicate reclamanților sunt comutate. La 29 septembrie 1999 Bulgaria ratifică Protocolul nr. 6 la Convenție privind abolirea pedepsei cu moartea.

II. În drept

Art. 3 („Interzicerea torturii") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Convenție, Curtea consideră că atitudinea actuală a statelor părți la Convenție asupra pedepsei capitale este relevantă în materia verificării faptului dacă nivelul suferințelor acceptabile a fost depășit. Teama și starea de incertitudine cu privire la viitor, generate de o sentință capitală, în împrejurări în care există o posibilitate reală ca aceasta să fie executată, generează un nivel ridicat de neliniște omenească. Având în vedere respingerea de statele părți a pedepsei capitale, care nu mai este considerată ca având vreo poziție legitimă într-o societate democratică (43 de state au abolit-o, iar ultimul, Rusia, a introdus un moratoriu), impunerea pedepsei capitale în anumite împrejurări, precum printr-un proces inechitabil, trebuie considerată, în sine, ca o formă de tratament inuman. În toate împrejurările, atunci când se aplică pedeapsa cu moartea, circumstanțele personale ale celui condamnat, condițiile de detenție în așteptarea executării și durata acestei detenții sunt exemple de factori capabili să ducă un tratament sau o pedeapsă suferită de o persoană condamnată la încălcarea art. 3.

În legătură cu aplicarea acestor principii în prezenta cauză, Curtea observă că dispozițiile Convenției au intrat în vigoare pentru Bulgaria la 7 septembrie 1992, astfel că perioada anterioară este în afara competenței sale *ratione temporis*. Totuși, atunci când statuează asupra efectelor condițiilor de detenție asupra reclamantului, Curtea poate privi întreaga perioadă de detenție și condițiile acesteia, inclusiv anterioare datei de 7 septembrie 1992.

Față de susținerea reclamanților de a fi fost victime ale sindromului culoarului morții, Curtea notează că reclamanții au fost condamnați în primă instanță în momentul în care sentința capitală nu mai era executată, iar rămânerea definitivă a condamnărilor a avut loc după adoptarea moratoriului legal asupra execuțiilor. Curtea consideră că situația reclamanților nu este comparabilă celei a persoanelor aflate în culoarul morții din țările care practică execuțiile. În cazurile reclamanților nu s-a întâmplat și nici nu se putea întâmpla nimic comparabil cu fenomenul culoarului morții, care în anumite cazuri a însemnat ducerea condamnatului în camera de execuție și suspendarea execuției doar în ultimul minut. Mai mult, poziția reclamanților a fost diferită de aceea a reclamanților din cauzele împotriva Ucrainei, stat unde execuțiile au continuat cu încălcarea obligațiilor sale internaționale, deoarece în Bulgaria nu a existat nici o violare a moratoriului asupra execuțiilor. Curtea acceptă că, inițial, reclamanții s-au aflat într-o anumită stare de incertitudine, teamă și anxietate cu privire la viitor, dar consideră că aceste

sentimente s-au diminuat cu trecerea timpului, când moratoriul continua să fie valabil.

Curtea constată violarea art. 3 exclusiv sub aspectul regimului şi condiţiilor de detenţie a reclamanţilor.

8.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 2 decembrie 2004
Cauza *Farbtuhs c. Letonia*
Cererea nr. *4672/02*

I. În fapt

Reclamantul, în vârstă de 84 de ani, este condamnat penal pentru crime împotriva umanităţii şi genocid, săvârşite în timpul represiunii staliniste din anii 1940 şi 1941, la 5 ani închisoare.

El este infirm şi suferă de mai multe boli grave şi incurabile şi nu este capabil să se îngrijească singur. În timpul detenţiei, executată cea mai mare parte în cadrul spitalului penitenciarului, starea de sănătate se deteriorează, el suferind şi de alte boli grave şi incurabile. Îngrijirea reclamantului este asigurată de infirmieri, iar în afara orelor de program de alţi deţinuţi, în mod voluntar. Directorul penitenciarului solicită instanţei punerea în libertate a reclamantului.

După o detenţie de peste 1 an şi 8 luni, reclamantul este eliberat.

II. În drept

Art. 3 („Interzicerea torturii „) din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Convenţie, Curtea aminteşte că natura infracţiunii pentru care reclamantul este condamnat este lipsită de relevanţă pentru examinarea plângerii sub unghiul art. 3 din Convenţie.

Curtea reţine vârsta avansată şi starea gravă de infirmitate şi de sănătate a reclamantului, agravată în timpul detenţiei, durata detenţiei, caracterul inadecvat al îngrijirii necalificate în anumite perioade de timp şi perioada îndelungată a procedurii privind punerea în libertate şi concluzionează existenţa unui tratament degradant.

Art. 3 din Convenţie a fost violat.

9.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 14 decembrie 2004
Cauza *Gelfmann c. Franța*
Cererea nr. 25875/03

I. În fapt

Reclamantul, bolnav de SIDA, este condamnat la două pedepse cu închisoarea pentru mai multe infracțiuni grave de violență, având de executat 22 de ani de închisoare și având vocație să fie eliberat în anul 2023.

Cererile de eliberare formulate de reclamant sunt respinse, cu motivarea că, deși maladia angajează prognosticul vital, starea de sănătate nu este incompatibilă cu detenția, iar acesta prezintă un pericol criminologic.

II. În drept

Art. 3 („Interzicerea torturii") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Convenție, Curtea amintește că nu se poate deduce din acest text o obligație generală de a elibera un deținut pe motive de sănătate sau de a-l transfera într-un spital civil, chiar dacă suferă de o maladie dificil de tratat. Totuși, statul trebuie să se asigure că orice prizonier este deținut în condiții compatibile cu respectarea demnității umane, iar sănătatea prizonierului este asigurată.

În concret, reclamantul a putut beneficia de căile procedurale permițând punerea în libertate. Curtea notează că reclamantul nu pune în discuție calitatea îngrijirilor primite. De asemenea, ea constată că rapoartele medicale efectuate în urma cererilor reclamantului de punere în libertate afirmă lipsa de cooperare a acestuia și faptul că acesta a refuzat sau a întrerupt tratamentul de mai multe ori, pe perioade îndelungate. Concluziile experților sunt divergente cu privire la compatibilitatea bolii cu detenția. Autoritățile supraveghează atent starea de sănătate a reclamantului.

În aceste condiții, Curtea constată că starea de sănătate a reclamantului nu atinge nivelul de gravitate suficient pentru a antrena o violare a art. 3 din Convenție.

În orice caz, Curtea observă că dacă starea de sănătate a reclamantului s-ar agrava, dreptul francez oferă autorităților mijloace pentru a interveni.

Art. 3 din Convenție nu a fost violat.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul IV
Art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la libertate și la siguranță"

10.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 15 iunie 2004
Cauza *Thompson c. Regatul Unit*
Cererea nr. 36256/97

I. În fapt

Reclamantul, care este militar activ, este arestat preventiv de ofițerul comandant și, în urma faptului că pledează „vinovat", este pedepsit de acesta, pentru săvârșirea unor infracțiuni, cu 28 de zile închisoare militară.

II. În drept

1. Art. 5 („Dreptul la libertate și la siguranță") parag. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 5 parag. 3 din Convenție, privind calitatea ofițerului comandant care a decis detenția preventivă de judecător sau alt magistrat abilitat prin lege să exercite funcții judiciare, Curtea consideră că ofițerul comandant joacă un rol central în acuzare, astfel încât dubiile acuzatului cu privire la imparțialitatea sa, atunci când decide necesitatea arestării preventive, sunt rezonabil justificate, ofițerul comandant neputând fi considerat independent față de părți.

Art. 5 parag. 3 din Convenție a fost violat.

2. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 și 3.c din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 și 3.c din Convenție, privind independența și imparțialitatea autorității care la condamnat și posibilitatea de a beneficia de consiliere juridică, Curtea consideră că art. 6 este aplicabil și procedurilor sumare implicând determinarea pedepsei după ce inculpatul s-a declarat „vinovat" față de învinuirea penală care i se aduce.

Ofiţerul comandant este atât acuzatorul, cât şi judecătorul în acest caz, astfel că procedura sumară prezintă probleme structurale clare de independenţă şi imparţialitate, procedura în faţa ofiţerului comandant fiind, în consecinţă, inechitabilă.

Distinct, imposibilitatea acuzatului de a beneficia de consiliere din partea unui avocat la această procedură sumară constituie încălcarea art. 6 parag. 3.c din Convenţie.

Art. 6 parag. 1 şi parag. 3.c din Convenţie a fost violat.

11.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 5 octombrie 2004
Cauza *H.L. c. Regatul Unit*
Cererea nr. 45508/99

I. În fapt

Reclamantul este autist, nu poate vorbi şi are un nivel limitate de înţelegere, precum şi antecedente de automutilare. În urma unei crize de violenţă, este internat în spital ca „pacient oficios", iar cererea lui de control judiciar al legalităţii detenţiei (făcută prin reprezentant) este respinsă de instanţă, cu motivarea că nu este deţinut, ci internat în mod oficios, conform teoriei necesităţii din *common law*.

II. În drept

Art. 5 („Dreptul la libertate şi la siguranţă") parag. 1 şi 4 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 5 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul existenţei privării de libertate a reclamantului, Curtea ia în considerare tipul, durata, efectele şi modul de executare a măsurii, distincţia între privarea de libertate şi restrângerea libertăţii fiind una de grad şi intensitate, iar nu una de natură sau substanţă.

În concret, personalul medical a exercitat un control complet şi efectiv asupra reclamantului şi a mişcărilor acestuia, el nefiind liber să părăsească spitalul, faptul că nu era încuiat în cameră nefiind determinant.

Curtea concluzionează că reclamantul a fost privat de libertate.

Cu privire la conformitatea detenţiei cu procedura prevăzută de lege şi cu legalitatea acesteia, în ceea ce priveşte raţiunea măsurii, Curtea consideră că decizia iniţială de internare este justificată de starea mintală a reclamantului.

Sub aspectul legalităţii şi protecţiei contra detenţiei arbitrare, Curtea apreciază că detenţia se întemeiază în dreptul intern pe teoria necesităţii în *common law*, vizând interesul superior al persoanei.

Curtea estimează însă că o altă exigenţă de legalitate din perspectiva art. 5 parag. 1 din Convenţie nu este îndeplinită, şi anume cerinţa ca privarea de libertate să nu fie arbitrară. Curtea subliniază lipsa regulilor de procedură privind internarea şi detenţia pacienţilor incapabili, în special cu privire la persoana care poate propune internarea, motivele măsurii, tipul de evaluări necesare, absenţa unei limite privind durata internării, tipul de tratament şi absenţa cerinţei unei evaluări periodice a necesităţii menţinerii detenţiei. Personalul medical are un control total asupra libertăţii şi tratamentului unei persoane vulnerabile şi incapabile, întemeindu-se numai pe propriile evaluări. Chiar dacă nu se pun în discuţie buna credinţă a personalului medical şi faptul că au acţionat conform cu ceea ce consideră a fi interesul superior al pacientului, Curtea constată că finalitatea garanţiilor procedurale este de a proteja individul contra oricărei carenţe profesionale.

Curtea consideră că, în lipsa acestor garanţii procedurale, reclamantul nu a fost protejat contra privării arbitrare de libertate, deci finalitatea esenţială a art. 5 parag. 1 din Convenţie nu a fost respectată.

Art. 5 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

Cu privire la pretinsa violare a art. 5 parag. 4 din Convenţia europeană a drepturilor omului, Curtea estimează că nu s-a demonstrat că reclamantul avea la dispoziţie o procedură care să-i permită să determine un control, realizat de o instanţă, asupra regularităţii detenţiei sale.

Art. 5 parag. 4 din Convenţie a fost violat.

12.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 28 octombrie 2004
Cauza *Bojinov c. Bulgaria*
Cererea nr. 47799/99

I. În fapt

Reclamantul, arestat preventiv într-un proces penal, este pus în libertate sub rezerva plăţii unei cauţiuni, de instanţa judecătorească. Şedinţa de judecată se

termină la ora 9,15 și, în aceeași zi, reclamantul plătește cauțiunea prin viramент bancar și depune actele la instanță, iar aceasta transmite ordonanța de eliberare la penitenciar. Reclamantul este eliberat în cursul zilei următoare.

II. În drept

Art. 5 („Dreptul la libertate și la siguranță") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 5 din Convenție, sub aspectul întârzierii punerii în libertate, Curtea acceptă că este adesea inevitabilă existența unei anumite perioade de timp pentru executarea unei decizii de punere în libertate, dar aceasta trebuie redusă la minimum, revenind Guvernului sarcina să furnizeze o explicație detaliată a tuturor faptelor pertinente.

În cauză, elementele dosarului nu permit să se stabilească ora la care instanța a fost informată de plata cauțiunii, dar este evident că acest lucru s-a făcut în cursul aceleiași zile în care s-a pronunțat hotărârea, tot în aceeași zi grefierul instanței trimițând ordonanța de eliberare la penitenciar, probabil în cursul programului de lucru. Guvernul nu precizează nici modul de transmitere a ordonanței, nici ora exactă la care reclamantul a fost pus în libertate în ziua următoare. Curtea consideră că, în absența unei justificări stricte a actelor și formalităților îndeplinite, oră cu oră, teza Guvernului, în sensul că punerea în libertate nu a fost întârziată, nu poate fi reținută. Ea relevă mai ales faptul că nici o acțiune nu pare să fi fost întreprinsă de autoritățile competente în seara și noaptea dintre comunicarea ordonanței și eliberarea efectivă. Indiferent că această durată de timp a fost necesară pentru transmiterea ordonanței la penitenciar ori este cauzată de inactivitatea autorităților penitenciare, rezultă că menținerea în detenție a reclamantului în acest interval nu constituie un început de executare a ordonanței de eliberare și nu ține de art. 5 parag. 1.c din Convenție sau de vreun alt alineat al acestui articol.

Art. 5 parag. 1 din Convenție a fost violat.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia I (cameră)
Hotărârea din 19 mai 2004
Cauza *Gusinskiy c. Rusia*
Cererea nr. 70276/01

[A se vedea cap. XIII – nr. 63]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul V
Art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la un proces echitabil"

13.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 27 ianuarie 2004
Cauza *Kyprianou c. Cipru*
Cererea nr. 73797/01

I. În fapt

Reclamantul, de profesie avocat, este condamnat penal la 5 zile închisoare și amendă, pentru ofensă adusă autorității judiciare, de judecătorii în fața cărora făcuse afirmațiile considerate ofensatoare.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, sub aspectul imparțialității instanței, din perspectivă obiectivă, Curtea consideră decisiv faptul că judecătorii care l-au condamnat pe reclamant au fost aceeași cu judecătorii în fața cărora s-ar fi săvârșit pretinsa infracțiune de ofensă. Acest fapt, în sine, este suficient pentru a ridica dubii legitime, care sunt justificate obiectiv, asupra imparțialității instanței – *nemo judex in causa sua*. Susținerea că judecătorii în cauză nu ar fi părți vătămate în procedură și nu ar avea vreun interes personal, ci doar ar apăra autoritatea instanței, este doar teoretică. Realitatea este că instanțele nu sunt instituții impersonale, ci funcționează prin judecătorii care le compun. Judecătorul este cel care analizează un anumit act sau tip de comportament ca reprezentând ori nu ofensă adusă autorității judiciare. Statuarea se întemeiază pe înțelegerea personală, sentimentele, sensul demnității și standardele de comportament ale judecătorului. Ofensa adusă justiției se realizează dacă judecătorii simt acest lucru. Sentimentele lor personale contează în procesul în care se stabilește dacă a existat sau nu ofensă adusă autorității judiciare. Propria percepție și evaluare a

faptelor şi propria judecată a judecătorilor sunt angajate în acest proces. De aceea, ei nu pot fi consideraţi suficient de detaşaţi, în vederea satisfacerii condiţiei de imparţialitate, pentru a determina rezultatul chestiunii existenţei ori nu a unei ofense aduse autorităţii judiciare, produse în propriul dosar.

În acest sens, Curtea Europeană adoptă poziţia Curţii Supreme a S.U.A. în Cauza *Offutt c. S.U.A.*: „Judecătorii sunt şi ei oameni şi pot, omeneşte, să identifice destul de involuntar ofensa adusă lor cu obstrucţionarea justiţiei. În consecinţă, Curtea consideră important ca judecătorii să se păzească împotriva confuziei uşor de făcut, prin faptul de a nu statua ei înşişi în procesele privind comportamentul necorespunzător al avocaţilor, atunci când acuzaţia de ofensă se suprapune cu sentimentele personale ale judecătorului împotriva avocatului". Curtea notează că, în hotărârea lor, judecătorii naţionali au apreciat că persoanele lor au fost grav insultate de reclamant, chiar dacă au afirmat că acest lucru se află pe ultimul loc al preocupărilor lor şi au subliniat importanţa protejării autorităţii şi integrităţii justiţiei.

Curtea consideră că, în situaţia în care o instanţă se află în faţa unui comportament necorespunzător din partea oricărei persoane, în sala de judecată, care poate reprezenta infracţiunea de ofensă, procedura corectă cerută de imperativele de imparţialitate potrivit art. 6 parag. 1 din Convenţie este trimiterea cauzei către autoritatea de acuzare, pentru o investigaţie corespunzătoare şi, dacă este cazul, punerea sub acuzare, iar cauza să fie rezolvată de o altă formaţiune de judecată decât aceea în faţa căreia s-a ivit problema. În fapt, cu excepţia statului pârât, aceasta este practica statelor părţi la Convenţie faţă de infracţiunile de audienţă de ofensă adusă autorităţii judiciare. Situaţia privind sancţiunile de natură disciplinară, legate de comportamentul care nu poate fi considerat drept penal, este diferită.

În consecinţă, a existat încălcarea principiului imparţialităţii.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

14.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 10 februarie 2004
Cauza *Depiets c. Franţa*
Cererea nr. 53971/00

I. În fapt

Reclamantul este trimis în judecată prin hotărârea camerei de acuzare, iar recursul declarat de el împotriva acesteia, pe motive de procedură, este

respins de camera penală a Curţii de Casaţie. Prin hotărârea curţii cu juri, reclamantul este condamnat penal, el declarând recurs, tot pe motive de procedură, care este respins de camera penală a Curţii de Casaţie, în compunerea acesteia intrând doi judecători care participaseră şi la soluţionarea recursului împotriva hotărârii de trimitere în judecată.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul imparţialităţii obiective a instanţei, aceasta conduce la întrebarea dacă, independent de atitudinea personală a unui judecător, anumite fapte verificabile permit ca imparţialitatea să fie pusă în discuţie, chiar aparenţele având importanţă în materie. Opinia justiţiabilului este avută în vedere, dar nu are un rol decisiv, fiind necesar ca neliniştea acestuia să fie justificată în mod obiectiv.

Curtea acceptă că situaţia în care doi dintre judecătorii care au statuat asupra recursului împotriva hotărârii de condamnare se pronunţaseră anterior asupra recursului împotriva hotărârii de trimitere în judecată poate ridica dubii asupra imparţialităţii Curţii de Casaţie, fiind însă necesar să se verifice dacă aceste îndoieli sunt obiectiv justificate. Răspunsul variază în funcţie de împrejurările concrete ale cauzei, simplul fapt că un judecător a mai luat anterior decizii în proces nejustificând, în sine, temeri cu privire la imparţialitatea sa, ci importante sunt natura şi întinderea măsurilor luate de respectivul judecător.

În cauză, Curtea observă că recursul în casare constituie o cale de atac cu o finalitate diferită de cea a apelului, controlul Curţii de Casaţie fiind doar un control de legalitate, iar nu şi, în principiu, o apreciere asupra chestiunilor de fapt. În cauză, nu Curtea de Casaţie a decis trimiterea reclamantului în judecată, ci doar a controlat legalitatea instrucţiei penale şi a deciziei camerei de acuzare, precum şi motivarea acesteia, aprecierea existenţei de motive suficiente pentru trimiterea în judecată neavând semnificaţia unei statuări asupra vinovăţiei. Apoi, nu Curtea de Casaţie l-a condamnat pe reclamant, ci ea s-a pronunţat, în recurs, asupra legalităţii procedurii, exclusiv pe probleme de drept.

Prin urmare, în cauză, în ambele cazuri când a intervenit în procedură, Curtea de Casaţie nu a făcut decât să statueze asupra legalităţii hotărârilor de fond, şi anume asupra legalităţii instrucţiei şi a judecăţii, fără a aprecia vreodată pe fond temeinicia acuzaţiei aduse reclamantului, iar chestiunile examinate în cele două ocazii au fost diferite.

Curtea admite că reclamantul a putut să aibă dubii cu privire la caracterul imparțial al Curții de Casație, dar, ca urmare a naturii diferite a problemelor asupra cărora aceasta s-a pronunțat în cele două recursuri, nu există motive obiective să se creadă că judecătorii ar fi avut prejudecăți la adoptarea celei de-a doua hotărâri.

Art. 6 parag. 1 din Convenție nu a fost violat.

15.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 12 februarie 2004
Cauza *Perez c. Franța*
Cererea nr. 47287/99

I. În fapt

Reclamanta formulează plângere penală cu constituire de parte civilă, susținând că este victima unei infracțiuni. Judecătorul de instrucție decide încetarea urmăririi penale. Apelul declarat de reclamantă este respins ca tardiv, iar recursul ca neîntemeiat.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicabilitatea art. 6 din Convenție în caz de plângere penală cu constituire de parte civilă, Curtea apreciază că jurisprudența sa în materie este susceptibilă să prezinte anumite inconveniente, în special sub aspectul securității juridice pentru părți, și dorește să pună capăt incertitudinii în materie, cu atât mai mult cu cât un asemenea sistem există și în alte state părți la Convenție.

În noua sa abordare asupra chestiunii, Curtea reține că, în dimensiunea civilă a art. 6, există o autonomie a noțiunii de „drepturi și obligații cu caracter civil", dar că prezintă importanță și legislația națională, atât sub aspectul calificării juridice, cât și al conținutului material și efectelor unui drept subiectiv în dreptul intern.

În dreptul francez, victima unei infracțiuni dispune de o opțiune procedurală, fie calea civilă (exercitarea acțiunii civile separat de acțiunea publică), fie calea penală (alăturarea acțiunii civile celei publice, în fața instanțelor penale); dacă este aleasă calea civilă, se aplică procedura civilă, cu câteva

excepţii, şi anume caracterul irevocabil al opţiunii, principiul „penalul ţine în loc civilul" şi principiul „autoritatea lucrului judecat în penal asupra civilului".

În cauză, Curtea este interesată de opţiunea penală, care se exercită prin constituirea ca parte civilă, fie pe cale de „intervenţie" (constituirea ca parte civilă după ce acţiunea penală a fost pusă în mişcare), fie pe cale de „acţiune" (plângere penală cu constituire de parte civilă). Nu există astfel nici un dubiu că plângerea cu constituire de parte civilă reprezintă, în dreptul francez, o acţiune civilă tinzând la repararea unui prejudiciu cauzat printr-o infracţiune, deci că procedura priveşte o contestaţie cu privire la „drepturi şi obligaţii de natură civilă", astfel încât art. 6 parag. 1 din Convenţie, în dimensiunea sa civilă, este aplicabil. Faptul că, prin calea de „acţiune", adică prin plângerea penală cu constituire de parte civilă, se pune în mişcare din oficiu şi acţiunea publică nu duce la pierderea caracterului „civil" al acţiunii.

Totuşi, în dreptul francez există şi situaţia acţiunii civile în scopuri pur represive, caz în care aplicabilitatea art. 6 parag. 1 ajunge la limită, deoarece Convenţia nu garantează dreptul la „răzbunare privată" şi nici *actio popularis*, dreptul de a urmări sau condamna penal un terţ nefiind admis în sine.

În concluzie, Curtea constată că plângerea penală cu constituire de parte civilă intră în domeniul de aplicare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, în dimensiunea civilă, cu excepţia ipotezei plângerii pur represive. În concret, în cauză, reclamanta a solicitat repararea prejudiciului produs de pretinsa infracţiune, deci procedura intră în domeniul *ratione materiae* al art. 6 parag. 1, dimensiunea civilă, astfel încât plângerea este admisibilă.

Art. 6 parag. 1 (dimensiunea civilă) din Convenţie este aplicabil.

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1, Curtea constată că instanţa naţională de recurs a ţinut seama de susţinerile reclamantei şi a răspuns efectiv la ele, deci că hotărârea sa este motivată.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie nu a fost violat.

16.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Weh c. Austria*
Cererea nr. 38544/97

I. În fapt

Reclamantul, proprietar al unui autovehicul înregistrat la o dată anterioară că a depăşit viteza legală, este somat de autoritatea rutieră să comunice

numele persoanei care a condus autovehiculul. Reclamantul indică numele şi prenumele persoanei şi faptul că domiciliază în Texas – S.U.A. Reclamantul este condamnat la amendă (care se transformă, în caz de neplată, în închisoare), pentru faptul că a prezentat informaţii incomplete.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul dreptului de a păstra tăcerea şi al privilegiului împotriva auto-incriminării, Curtea reiterează faptul că dreptul de a păstra tăcerea şi dreptul de a nu se auto-incrimina se află în centrul noţiunii de procedură echitabilă.

Totuşi, Curtea relevă faptul că privilegiul împotriva auto-incriminării nu interzice, în sine, utilizarea puterii obligatorii pentru a obţine informaţii în afara unei proceduri penale împotriva persoanei interesate. Mai mult, Curtea acceptă că dreptul de a păstra tăcerea şi dreptul de a nu se auto-incrimina nu sunt absolute.

În cauză, reclamantul nu a fost implicat în vreo procedură penală pentru exces de viteză, deci cauza nu poartă asupra recurgerii la măsuri obligatorii pentru a obţine informaţii în procedura penală, iar o procedură penală împotriva reclamantului nu era nici în curs, nici cel puţin anticipată, astfel că acesta să se fi expus la sancţiuni dacă ar fi dat informaţii ce puteau să îl incrimineze. Procedura pentru exces de viteză s-a desfăşurat cu autor necunoscut, autorităţile solicitându-i reclamantului, ca proprietar al autovehiculului, doar să indice persoana care l-a condus. Prin urmare, nici o procedură penală nu era în curs sau măcar anticipată împotriva reclamantului, deoarece autorităţile nu aveau nici un element de suspiciune împotriva lui. Reclamantul nu a fost acuzat de vreo infracţiune, iar pentru el era posibil să dea informaţia cerută, care privea un simplu fapt – cine a condus autovehiculul –, ceea ce nu este incriminator în sine.

În plus, deşi nu este un element decisiv, Curtea notează că reclamantul nu a refuzat să dea informaţii, ci s-a exonerat pe sine informând autorităţile că autovehiculul a fost condus de un terţ, sancţionarea lui fiind determinată de prezentarea de informaţii incomplete, iar nu de faptul că el ar fi condus autovehiculul.

Curtea aminteşte că ea nu este chemată să se pronunţe asupra violărilor potenţiale ale Convenţiei, ea considerând că, în prezenta cauză, legătura între obligaţia de a indica persoana care a condus autovehiculul şi posibile procedură penală împotriva sa pentru exces de viteză rămâne ipotetică. În absenţa unei legături concrete suficiente între această procedură penală şi puterea

obligatorie (spre exemplu, aplicarea unei amenzi) în vederea obţinerii de informaţii, nu se pune nici o problemă cu privire la dreptul reclamantului de a păstra tăcerea şi la privilegiul împotriva auto-incriminării.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie nu a fost violat.

Soluţia este adoptată cu o majoritate de 4 voturi la 3 şi cu opinia separată dizidentă a 3 judecători, care consideră că a existat violarea dreptului reclamantului de a păstra tăcerea şi de a nu se auto-incrimina, garantat de art. 6 parag. 1 din Convenţie.

17.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 22 aprilie 2004
Cauza *Cianetti c. Italia*
Cererea nr. 55634/00

I. În fapt

Reclamantul este cercetat penal pentru abuz în serviciu şi fals în înscrisuri. La cererea parchetului, un complet de 3 judecători decide prin ordonanţă suspendarea reclamantului din funcţia publică, arătând că nu se pune nici o problemă cu privire la existenţa de indicii serioase în acuzare, că menţinerea lui în funcţie i-ar putea profita pentru a comite noi infracţiuni de acelaşi tip şi că există numeroase anchete în curs la locul de muncă al reclamantului, într-una dintre ele el fiind bănuit de a fi săvârşit fapte contrare normelor legale.

Într-o altă procedură penală împotriva reclamantului, vizând fapte similare, un complet de judecată din care făceau parte 2 dintre cei 3 judecători apreciază, într-o ordonanţă privind măsuri preventive, că anumite fapte erau împotriva interesului angajatorului. Judecata în primă instanţă în prima cauză se face de un complet compus din 3 judecători, aceeaşi care au emis prima ordonanţă, iar 2 dintre ei au participat şi la emiterea celei de-a doua ordonanţe. Cererea de recuzare formulată de reclamant este respinsă, acesta fiind apoi condamnat penal.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Pe terenul pretinsei violări a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul imparţialităţii obiective a instanţei, Curtea constată că, în cauză, teama

privind lipsa de imparţialitate provine din faptul că judecătorii care au făcut parte din formaţiunea jurisdicţională de primă instanţă au făcut parte şi din completul care a statuat asupra oportunităţii suspendării din funcţie a reclamantului, iar doi dintre ei s-au pronunţat, în plus, şi într-o procedură penală distinctă, dar analoagă. O asemenea situaţie poate ridica, pentru inculpat, dubii asupra imparţialităţii judecătorilor.

Totuşi, răspunsul la întrebarea de a şti dacă aceste dubii pot fi considerate drept justificate obiectiv variază în funcţie de împrejurările cauzei, simplul fapt că un judecător a luat deja parte la decizii înainte de proces neputând justifica, în sine, temeri cu privire la imparţialitatea sa. Sub acest aspect, Curtea observă că, potrivit primei ordonanţe, nu se punea nici o problemă cu privire la existenţa de indicii serioase în acuzare. Ambele ordonanţe vizau, în plus, existenţa în cadrul administraţiei unde lucra reclamantul de practici administrative ilegale. În mod cert, pronunţându-se asupra măsurilor preventive, judecătorii au apreciat în mod sumar datele disponibile, pentru a aprecia dacă, la prima vedere, bănuielile parchetului aveau o anumită consistenţă şi dacă probele pot determina o condamnare. Totuşi, termenii utilizaţi în ordonanţe pot face să se creadă că există indicii suficiente pentru a se concluziona că s-a comis o infracţiune. Ulterior, aceeaşi magistraţi care au adoptat ordonanţele s-au pronunţat asupra vinovăţiei reclamantului.

Curtea estimează că, în împrejurările cauzei, imparţialitatea jurisdicţiei de judecată putea ridica dubii serioase, temerile reclamantului sub acest aspect putând fi considerate drept obiectiv justificate. Procedura în apel şi în recurs nu a remediat viciile din prima instanţă.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

18.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 25 mai 2004
Cauza *Kadlec şi alţii c. Cehia*
Cererea nr. 49478/99

I. În fapt

La 8 septembrie 1998, reclamanţii introduc, prin avocat, un recurs constituţional, indicând pe pagina de titlu că acesta vizează sentinţa Judecătoriei din Praga nr. 8C138/91 din 16 septembrie 1997 şi decizia Tribunalului municipal Praga din 16 mai 1997 nr. 18Co582/96 şi nr. 18Co538/96, în timp ce în

primul paragraf al recursului constituţional, descriind procedura contencioasă, ei citează sentinţa din 16 septembrie 1997 şi decizia tribunalului municipal din 19 mai 1998, depunând alăturat copii ale acestora.

La 11 noiembrie 1998, judecătorul raportor al Curţii Constituţionale solicită reclamanţilor să depună, în termen de 5 zile, copie după decizia Tribunalului municipal Praga din 16 mai 1997, cu precizarea că, în cazul în care viciul nu va fi eliminat, recursul constituţional va fi respins.

La 17 noiembrie 1998, avocatul reclamanţilor comunică în scris Curţii Constituţionale că este vorba de o eroare în indicarea deciziei tribunalului municipal, care este citată ca decizia Tribunalului municipal Praga din 15 mai 1997 nr. 18Co582/96 şi nr. 18Co538/96, în timp ce informaţia corectă ar fi trebuit să fie decizia Tribunalului municipal Praga din 19 mai 1998 nr. 35Co660/97-300, a cărei copie a fost depusă o dată cu recursul constituţional. Hotărârea indicată din eroare priveşte o altă cauză a aceluiaşi reclamant, avocatul depunând o copie a ei pentru informare, precum şi, din nou, trei exemplare ale recursului constituţional, cu indicarea corectă a deciziei tribunalului municipal.

La 3 decembrie 1998, Curtea Constituţională radiază cauza cu privire la decizia tribunalului municipal din 16 mai 1997, considerând că reclamanţii au renunţat la această parte a recursului constituţional. Recursul constituţional contra deciziei tribunalului municipal din 19 mai 1998 este respins ca fiind tardiv, Curtea Constituţională estimând că el nu a fost introdus decât la 17 noiembrie 1998. Recursul constituţional contra sentinţei din 16 septembrie 1997 este respins pe motivul că este omisă indicarea hotărârii de ultimă instanţă potrivit legii.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea observă că în cuprinsul recursului constituţional introdus de avocatul reclamanţilor la 8 septembrie 1998 se preciza că acesta vizează, între altele, decizia tribunalului municipal din 16 mai 1997, în timp ce reclamanţii aveau intenţia să atace decizia aceleiaşi instanţe din 19 mai 1998. Informaţia corectă figura totuşi în primul paragraf al textului recursului, iar copia anexată acestuia era a acestei din urmă hotărâri. Ca urmare a contradicţiei dintre partea introductivă a recursului constituţional şi copiile ataşate, Curtea Constituţională i-a cerut avocatului să depună copia deciziei din 16 mai 1997, în răspunsul său acesta precizând eroarea din partea introductivă a recursului

constituțional, care este introdus contra deciziei din 19 mai 1998, a cărei copie a fost trimisă de la început. Calificând rectificarea drept un nou recurs, Curtea Constituțională l-a respins ca tardiv.

Curtea Europeană amintește că revine în primul rând autorităților naționale, și în special instanțelor judecătorești, rolul să interpreteze legislația internă, propriul său rol limitându-se la verificarea compatibilității cu Convenția a efectelor unei asemenea interpretări. Acest lucru este cu atât mai adevărat când este vorba de interpretarea de instanțe a normelor de procedură, reglementarea referitoare la formalitățile și termenele ce trebuie respectate pentru introducerea unei căi de atac urmărind să asigure buna administrare a justiției și, în special, respectarea securității juridice.

De altfel, dreptul la o instanță, pentru care dreptul de acces constituie un aspect, nu este absolut și este susceptibil de limitări implicit admise, în special în ceea ce privește condițiile de admisibilitate a căii de atac, deoarece el reclamă, prin însăși natura sa, o reglementare din partea statului, care se bucură sub acest aspect de o anumită marjă de apreciere. Totuși, limitările aplicate nu trebuie să restrângă accesul deschis individului de o asemenea manieră sau până la un asemenea nivel încât dreptul să fie atins în însăși substanța lui. În plus, ele nu se conciliază cu art. 6 parag. 1 decât dacă urmăresc un scop legitim și dacă există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele utilizate și scopul urmărit.

În opinia Curții, din aceste principii rezultă că, dacă dreptul de a exercita o cale de atac este, bine-înțeles, supus unor condiții egale, instanțele trebuie, atunci când aplică regulile de procedură, să evite atât un exces de formalism, care ar aduce atingere echității procedurii, cât și o suplețe excesivă, care ar ajunge la suprimarea condițiilor procedurale prevăzute de lege.

În cauză, Curtea estimează că decizia Curții Constituționale suferă mai degrabă de un formalism excesiv. Ea observă că instanța constituțională, după ce a apreciat că recursul conține o eroare materială, a acordat reclamanților un termen pentru a o corecta (invitându-i să depună copia hotărârii indicate în partea introductivă a recursului constituțional), iar avocatul lor a rectificat eroarea înainte de expirarea termenului. Nu se poate deci afirma că această inexactitate nu putea fi redresată ulterior.

Curtea estimează și că trebuie să se distingă natura și scopul procedurii din prezenta cauză de situația de fapt dintr-o cauză europeană anterioară, când procedura urmărea doar rezolvarea sumară a unei datorii recunoscute de părți și nu avea drept scop o soluție asupra existenței creanței, astfel că termenele rigide prevăzute serveau exclusiv accelerării plății sumelor, iar eroarea comisă de reclamant nu putea fi remediată în termenele imperative stabilite. În schimb, în prezenta cauză este vorba de o procedură în fața Curții

Constituţionale, care urmărea verificarea respectării drepturilor fundamentale şi, dacă este cazul, remedierea violării acestora. Argumentul Guvernului pârât, în sensul absenţei celei mai mici şanse de succes a recursului constituţional, este fără pertinenţă, Curtea neputând să speculeze asupra rezultatului eventual al acestei proceduri.

În sfârşit, Guvernul pârât nu a indicat nici un motiv imperativ, care ar fi împiedicat Curtea Constituţională să ţină seama de rectificarea efectuată de reclamanţi în termenul care le-a fost acordat pentru eliminarea contradicţiei dintre decizia indicată în partea introductivă a recursului constituţional şi copia hotărârii depuse. Curtea nu înţelege pentru ce motiv ar fi fost posibil să fie redresată o eroare comisă prin trimiterea eronată a unei copii după o decizie care nu face obiectul recursului, iar nu prin corectarea părţii referitoare la indicarea hotărârii atacate în partea introductivă a recursului constituţional.

Prin urmare, potrivit Curţii, chestiunea pusă în cauză relevă de principiul securităţii juridice. Nu este vorba de o simplă problemă de interpretare a regulilor materiale, ci de interpretarea unei exigenţe procedurale care a împiedicat examinarea fondului cauzei reclamanţilor, în ciuda dreptului la o protecţie efectivă acordată de instanţe.

În aceste condiţii, Curtea estimează că reclamanţilor li s-a impus o sarcină disproporţionată care a rupt justul echilibru între, pe de o parte, dorinţa legitimă de a asigura respectarea condiţiilor formale pentru sesizarea jurisdicţiei constituţionale şi, pe de altă parte, dreptul de acces la această instanţă.

Prin urmare, art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

19.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 27 mai 2004
Cauza *Boulougouras c. Grecia*
Cererea nr. 66294/01

I. În fapt

Reclamantul declară recurs în casare contra unei hotărâri judecătoreşti, acesta fiind semnat de avocatul său şi depus personal la grefierul instanţei a cărei hotărâre este atacată, care întocmeşte şi semnează procesul-verbal corespunzător, în care se precizează că motivele de casare figurează în documentul de motivare a recursului, pe care omite însă să îl semneze. Se pare că nici reclamantul, nici avocatul său nu au obţinut ulterior o copie după

documentul de motivare a recursului, astfel că nu au putut cunoaşte în timp util omisiunea grefierului. Curtea de casaţie declară recursul inadmisibil, ca nefiind motivat, întrucât documentul de motivare a recursului nu poate fi luat în considerare.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea consideră că acesta garantează oricărei persoane dreptul ca o instanţă judecătorească să analizeze orice contestaţie privind drepturile şi obligaţiile cu caracter civil. Acest drept la o instanţă, pentru care dreptul de acces constituie un aspect, poate fi invocat de oricine are motive serioase să considere ilegală o ingerinţă în exercitarea unuia dintre drepturile sale cu caracter civil şi se plânge de faptul de a nu fi avut ocazia să supună o asemenea contestaţie unei instanţe care să răspundă exigenţelor art. 6 parag. 1.

De altfel, din jurisprudenţa Curţii rezultă că dreptul de acces la o instanţă nu este absolut şi este susceptibil de limitări implicit admise, în special cu privire la condiţiile de admisibilitate ale unei căi de atac, deoarece el reclamă, prin însăşi natura sa, o reglementare din partea statului, care se bucură sub acest aspect de o anumită marjă de apreciere. Totuşi, aceste limitări nu pot restrânge accesul deschis unui justiţiabil de o asemenea manieră sau până la un astfel de nivel încât dreptul la o instanţă să fie atins în însăşi substanţa sa. În plus, limitările aplicate nu se conciliază cu art. 6 parag. 1 decât dacă ele urmăresc un scop legitim şi dacă există un raport rezonabil de proporţionalitate între mijloacele utilizate şi scopul urmărit.

În prezenta cauză, recursul în casare al reclamantului a fost declarat inadmisibil pe motivul că nu a fost sub nici o formă motivat, în timp ce persoana în cauză susţine că o simplă eroare materială l-a privat de dreptul său de a-şi vedea recursul examinat de Curtea de casaţie.

Curtea aminteşte faptul că ea nu are rolul de a se substitui jurisdicţiilor interne. Rolul de a interpreta legislaţia internă revine în primul rând autorităţilor naţionale, în special instanţelor judecătoreşti. Acest lucru este cu atât mai adevărat atunci când este vorba de interpretarea, de instanţe, a normelor de natură procedurală, precum formele şi termenele reglementând introducerea unei căi de atac. Rolul Curţii se limitează la a verifica dacă efectele unei asemenea interpretări sunt compatibile cu dispoziţiile Convenţiei.

De altfel, Curtea reafirmă faptul că art. 6 din Convenţie nu impune statelor părţi să creeze instanţe de apel sau de casare. Totuşi, dacă un stat se

dotează cu o jurisdicţie de asemenea natură, el are obligaţia să vegheze ca justiţiabilii să se bucure faţă de ea de garanţiile fundamentale din art. 6. Maniera în care art. 6 parag. 1 se aplică acestor jurisdicţii depinde de particularităţile procedurii în cauză. Pentru a statua asupra acestui aspect, trebuie să se ţină seama de ansamblul procesului din ordinea juridică internă şi de rolul jucat de jurisdicţia de casare, condiţiile de admisibilitate ale unui recurs în casare putând fi mai riguroase decât cele pentru un apel.

În cauză, Curtea constată că reclamantul a avut acces la Curtea de casaţie, dar numai pentru a-şi vedea recursul declarat inadmisibil, pe motivul că documentul de motivare a recursului, care cuprindea motivele de casare, nu a fost semnat de grefierul instanţei unde a fost depus. Or, faptul în sine de a fi putut sesiza o jurisdicţie nu satisface în mod necesar imperativele art. 6 parag. 1, fiind în plus necesar să se constate că gradul de acces oferit de legislaţia naţională este suficient pentru a-i asigura celui interesat dreptul la o instanţă, ţinând cont de principiul preeminenţei dreptului într-o societate democratică.

Curtea consideră că reglementarea referitoare la formele ce trebuie respectate pentru introducerea unei căi de atac vizează cu siguranţă asigurarea unei bune administrări a justiţiei. Cei în cauză trebuie să se aştepte ca regulile existente să fie aplicate . Totuşi, reglementarea în cauză sau aplicarea acesteia nu trebui să-i împiedice pe justiţiabili să se prevaleze de o cale de atac disponibilă.

Curtea notează că declararea inadmisibilităţii făcută în cauză de Curtea de casaţie îl sancţionează pe reclamant pentru o eroare materială săvârşită cu ocazia depunerii recursului. Or, reclamantul nu poate fi considerat răspunzător pentru respectiva eroare. Curtea consideră că, întrucât legislaţia naţională cere ca persoana care primeşte recursul în casare să semneze şi ea documentul conţinând motivele de recurs, respectarea acestei modalităţi constituie în primul rând răspunderea persoanei împuternicite să primească recursul, adică grefierul instanţei a cărei hotărâre se atacă. Aceasta este cu atât mai adevărat cu cât legislaţia naţională nu prevede în toate împrejurările comunicarea unei copii a documentului respectiv către recurent sau avocatul său, ceea ce ar diminua posibilitatea ca aceştia să lase să scape eventualele erori comise de autoritatea publică împuternicită să primească recursul. În mod cert, cei în cauză pot, din proprie iniţiativă, să solicite o copie a respectivului document, dar, în opinia Curţii, această posibilitate nu consacră o obligaţie pentru părţile unui proces de controla dacă autoritatea care a primit recursul şi-a executat pe deplin corect sarcinile sale.

În aceste condiţii, Curtea nu poate admite ca un formalism atât de rigid să însoţească procedura în faţa Curţii de casare. Curtea estimează în consecinţă

că reclamantul a suferit o ingerinţă disproporţionată în dreptul său de acces la o instanţă şi că, prin urmare, a existat o atingere adusă substanţei înseşi a dreptului de acces la o instanţă.

Prin urmare, a existat violarea art. 6 parag. 1 din Convenţie.

20.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 3 iunie 2004
Cauza *de Jorio c. Italia*
Cererea nr. 73936/01

I. În fapt

Reclamantul, candidat la alegerile parlamentare, se consideră calomniat de afirmaţiile făcute în presă de un alt candidat, care este şi senator în funcţie. Plângerea penală cu constituire de parte civilă formulată de reclamant împotriva senatorului se finalizează cu încetarea procesului penal, ca urmare a imunităţii parlamentare recunoscute de Senat pentru opinii exprimate de un parlamentar în exerciţiul funcţiilor sale. O acţiune civilă ulterioară a reclamantului este respinsă cu aceeaşi motivare.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul dreptului de acces la o instanţă, Curtea constată că acţiunea reclamantului purta asupra unui drept cu caracter civil, şi anume dreptul la protecţia reputaţiei. Reclamantul a suferit o atingere a dreptului său de acces la o instanţă. Dreptul de acces nu este un drept absolut, ci poate fi supus unor limitări implicite, dar care nu pot restrânge accesul individului de o asemenea manieră sau până la un asemenea punct încât dreptul să fie atins în însăşi substanţa sa.

Sub aspectul scopului ingerinţei, Curtea relevă că statele acordă în general parlamentarilor imunitate, cu scopul de a permite libera exprimare a reprezentanţilor poporului şi de a împiedica atingeri aduse funcţiei parlamentare prin urmăriri partizane, deci că ingerinţa urmăreşte scopuri legitime, adică protecţia dezbaterilor parlamentare libere şi menţinerea separaţiei puterilor legislativă şi judiciară.

Cu privire la proporţionalitatea ingerinţei în materie de imunitate parlamentară, Curtea relevă că declaraţiile în litigiu au fost făcute într-un interviu cu un ziarist, deci în afara unei camere legislative, şi nu sunt legate de exercitarea funcţiilor parlamentare *stricto sensu*, ci par mai mult să se înscrie în cadrul unei înfruntări între particulari. Într-un asemenea caz nu se poate justifica negarea accesului la justiţie pentru singurul motiv că respectiva înfruntare putea fi de natură politică ori legată de o activitate politică. În opinia Curţii, absenţa unei legături evidente cu activitatea parlamentară reclamă o interpretare strictă a noţiunii de proporţionalitate între scopul urmărit şi mijloacele utilizate. Curtea estimează că încetarea procesului penal şi respingerea acţiunii civile nu au respectat justul echilibru care trebuie să existe între interesul general al comunităţii şi imperativele de apărare a drepturilor fundamentale ale individului.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

21.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 8 iunie 2004
Cauza *Mutimura c. Franţa*
Cererea nr. 46621/99

I. În fapt

Autorităţile judiciare franceze sunt sesizate în 1995 cu mai multe plângeri penale cu constituire de parte civilă, între care şi una formulată de reclamantă, împotriva unui cetăţean rwandez cu reşedinţa în Franţa, pe care îl acuză de săvârşirea, în Rwanda, a unor fapte de genocid, tortură şi crime de război. Procedura penală este încă în curs.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, în ceea ce priveşte durata procedurii, Curtea constată că aceasta, care a început în 1995, este încă pe rol în faţa judecătorului de instrucţie, deci durează de circa 8 ani şi 8 luni. Curtea estimează că această cauză prezintă o anumită complexitate, atestată în special de numeroasele comisii rogatorii internaţionale, dar că

acest lucru nu este suficient, în sine, pentru a justifica durata procedurii. De asemenea, Curtea relevă un anumit număr de întârzieri imputabile autorităților interne și faptul că respectivele comisii rogatorii internaționale nu au fost cerute decât după 5 ani de la rechizitoriul introductiv al procurorului.

Ținând cont de împrejurările cauzei și în ciuda particularităților acesteia, Curtea nu poate considera ca rezonabilă durata globală de aproape 9 ani a unei urmăriri penale care este încă în curs.

Art. 6 parag. 1 din Convenție a fost violat.

22.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 15 iunie 2004
Cauza *S.C. c. Regatul Unit*
Cererea nr. 60958/00

I. În fapt

Reclamantul, în vârstă de 11 ani, este acuzat de tentativă de tâlhărie și, având în vedere antecedentele sale, este trimis în judecată în fața instanței penale în vederea aplicării unei pedepse privative de libertate. Minorul este expertizat judiciar asupra discernământului. El este condamnat la 2 ani și 6 luni închisoare. În Anglia și Țara Galilor vârsta răspunderii penale este de 10 ani.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea observă că stabilirea răspunderii penale a unui copil de 11 ani sau procesul penal care îl privește nu constituie în sine o violare a Convenției, dacă el poate participa în mod real la proces.

În regulă generală, dreptul acuzatului de a participa în mod real la proces include nu numai dreptul de a asista la acesta, dar și de a asculta și urmări dezbaterile.

Atunci când este vorba de un copil, este esențial ca acesta să fie tratat într-un mod care să țină pe deplin seama de vârsta, maturitatea și capacitățile sale intelectuale și emoționale și să fie luate măsuri de natură a favoriza înțelegerea procedurii și participarea la aceasta, în special conducând procesul

într-un mod apt să reducă pe cât posibil intimidarea şi inhibarea celui în cauză. Curtea admite că art. 6 parag. 1 nu cere ca un copil să înţeleagă fiecare chestiune de drept, deoarece gradul de complexitate a ordinelor juridice moderne fac ca mulţi adulţi dotaţi cu inteligenţă normală să fie incapabili să înţeleagă pe deplin ce se întâmplă în instanţă, motiv pentru care art. 6 parag. 3.c subliniază importanţa dreptului de a beneficia de asistenţă din partea unui avocat.

Totuşi, participarea reală înseamnă ca acuzatul să înţeleagă în mod global natura şi miza procesului, în special greutatea pedepsei care i se poate aplica, deci acuzatul, beneficiind, după caz, de asistenţa unui interpret, avocat, asistent social sau prieten, să înţeleagă în linii mari ceea ce se întâmplă în instanţă, să fie apt să urmărească afirmaţiile martorilor acuzării şi, dacă are un avocat, să-i expună acestuia versiunea sa cu privire la fapte, să-i semnaleze depoziţiile cu care nu este de acord şi să-i semnaleze orice fapt care ar merita să fie prezentat în apărare.

În cauză, Curtea observă că, deşi reclamantul a fost judecat public de instanţa penală, au fost luate măsuri ca procedura să fie cât mai informală posibil: magistraţii nu au purtat robă şi perucă, iar copilului i s-a permis să stea lângă asistentul social. Arestarea şi procesul reclamantului nu au suscitat un mare interes sau animozitate în rândul publicului sau al presei şi nimic nu indică faptul că atmosfera din sala de judecată ar fi fost în mod special tensionată sau intimidantă. Judecătorul de primă instanţă a soluţionat negativ chestiunea dacă procesul minorului este un abuz procesual ori o violare a Convenţiei.

Curtea notează totuşi că în cele două expertize psihiatrice se constată că minorul are un nivel intelectual foarte scăzut pentru vârsta sa, aspect afirmat şi de asistentul social. Copilul nu a înţeles rolul juraţilor în procedură şi necesitatea de a le face o bună impresie şi nici faptul că a fost sancţionat privativ de libertate, după condamnare şi introducerea în celulă crezând că se poate întoarce acasă. Ţinând seama de aceste elemente, Curtea nu poate concluziona că reclamantul a participat în mod real la procesul său. Curtea estimează că atunci când trebuie să se decidă asupra situaţiei unui copil care riscă să nu poată participa în mod real la procesul său din cauza vârstei reduse şi capacităţilor intelectuale limitate, printr-o procedură penală, iar nu printr-o altă soluţie care să urmărească a determina care sunt interesele superioare ale acestuia şi ale societăţii, este esenţial ca minorul să fie judecat de o jurisdicţie specializată, capabilă să fie pe deplin atentă la handicapurile de care el suferă.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

Într-o opinie separată divergentă a unui judecător, la care se raliază alt judecător, se apreciază că art. 6 parag. 1 din Convenţie nu a fost violat.

23.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Pabla Ky c. Finlanda*
Cererea nr. 47221/99

I. În fapt

Reclamanta, societate cu răspundere limitată, are calitatea procesuală de reclamant într-o procedură internă de drept privat, în apel unul dintre membrii instanţei, ca membru expert (instanţa fiind alcătuită din 3 judecători şi 2 membri experţi), fiind şi membru al Parlamentului.

Membrii experţi ai curţilor de apel sunt numiţi de Preşedintele Republicii pentru o perioadă de 4 ani, funcţia lor nefiind incompatibilă cu aceea de parlamentar.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul lipsei de independenţă şi imparţialitate a unuia dintre membrii curţii de apel, care era şi membru al Parlamentului, Curtea consideră că noţiunile de independenţă şi imparţialitate obiectivă sunt strâns legate şi le analizează împreună în cauză.

Cauza ridică problema rolului unui parlamentar în activitatea judiciară. Deşi noţiunea de separaţie a puterilor între organele politice de guvernare şi justiţie are o mare importanţă în jurisprudenţa Curţii, nici art. 6, nici vreo altă dispoziţie din Convenţie nu impune statelor să se pună de acord cu vreo concepţie constituţională teoretică anume cu privire la limitele interacţiunii puterilor. Chestiunea este dacă, în prezenta cauză, exigenţele Convenţiei au fost respectate, deci dacă instanţa satisface „aparenţa" de independenţă şi imparţialitatea „obiectivă".

Curtea notează că nu există nici un indiciu că respectivul membru al instanţei ar fi implicat subiectiv în procedura internă, singura problemă fiind dacă, din cauza poziţiei sale de membru al legislativului, pot exista dubii cu privire la imparţialitatea obiectivă sau imparţialitatea structurală a instanţei. Nu există nici o obiecţie *per se* cu privire la participarea de membri experţi la adoptarea hotărârilor judecătoreşti, legislaţiile naţionale ale statelor membre

ale Consiliului Europei dând multe exemple de instanţe în care alături de judecători profesionişti funcţionează specialişti în domenii speciale. În concret, cei 2 membri experţi participă la judecată alături de o majoritate de 3 judecători.

Cu privire la afilierea politică a respectivului membru expert, Curtea nu găseşte în cauză nici un indiciu că aceasta ar fi legată de vreuna dintre părţi. De asemenea, nu există nici un indiciu că respectivul membru expert al instanţei ar fi jucat vreun rol în adoptarea legii pe care a aplicat-o, el nefiind la acel timp parlamentar.

Chiar presupunând că participarea unui parlamentar în adoptarea unor măsuri legislative generale ar putea ridica dubii faţă de exercitarea ulterioară a unor funcţii judiciare, în cauză nu se poate susţine că respectivul membru expert al instanţei ar fi fost implicat în vreun fel în chestiune ca parlamentar. În consecinţă, Curtea concluzionează că acest membru expert al curţii de apel nu a exercitat nici o funcţie legislativă, executivă sau consultativă cu privire la chestiunea în care s-a pronunţat ca membru al completului de judecată.

Curtea nu este convinsă de simplul fapt că acesta era şi membru al legislativului este suficient pentru a justifica dubii cu privire la independenţa şi imparţialitatea instanţei. Deşi reclamantul se întemeiază pe teoria separaţiei puterilor, acest principiu, în abstract, nu este decisiv. Temerile reclamantului, cu privire la lipsa de independenţă şi imparţialitate a curţii de apel, cauzată de prezenţa unui membru expert care era şi parlamentar, nu pot fi privite ca fiind justificate obiectiv.

Art. 6 parag 1 din Convenţie nu a fost violat.

Într-o opinie separată divergentă, 1 judecător consideră că a existat violarea art. 6 parag. 1 din Convenţie.

24.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârile din 29 iunie 2004
Cauzele *Piven c. Ucraina* şi *Zhovner c. Ucraina*
Cererile nr. 56849/00 şi nr. 56848/00

I. În fapt

Reclamanţii obţin hotărâri judecătoreşti irevocabile şi executorii constatând existenţa unor creanţe ale lor contra instituţiilor publice, dar nu reuşesc să le pună în executare, din cauza lipsei de fonduri bugetare la trezoreria finanţelor publice.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea relevă că textul protejează punerea în aplicare a hotărârilor judecătoreşti definitive şi obligatorii care, într-un stat care respectă preeminenţa dreptului, nu pot rămâne fără efect în detrimentul unei părţi.

Curtea relevă că procedurile de executare sunt pe rol de mai mulţi ani, iar reclamanţii au făcut demersuri constante pentru executare. Instituţiile debitoare sunt stabilimente publice, finanţate de la bugetul de stat prin intermediul trezoreriei publice, neexecutarea hotărârilor fiind cauzată de faptul că legislaţia bugetară nu a prevăzut aceste tipuri de cheltuieli.

Curtea aminteşte că o autoritate de stat nu poate pretexta lipsa de resurse pentru a nu onora o datorie întemeiată pe o hotărâre judecătorească.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

2. Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului, Curtea constată că hotărârile judecătoreşti care ordonau stabilimentelor publice să plătească anumite sume de bani reclamanţilor sunt definitive şi executorii, făcând să se nască o creanţă suficient de stabilită pentru a fi exigibilă şi pentru a constitui un bun în sensul acestui text.

Imposibilitatea de a obţine executarea hotărârilor care au dobândit autoritatea de lucru judecat constituie o ingerinţă în dreptul la respectarea bunurilor.

Neexecutarea hotărârilor judecătoreşti nu a avut nici o bază legală, lipsa de resurse bugetare neputând fi considerată ca atare.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

25.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 29 iulie 2004
Cauza *Scordino c. Italia (nr. 1)*
Cererea nr. 36813/97

I. În fapt

Un teren al reclamanţilor este expropriat, iar într-un proces vizând obţinerea de despăgubiri acestea sunt calculate conform unei legi intrate în

vigoare pe parcursul judecăţii şi care prevede expres aplicarea sa pentru cauzele în curs.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul inechităţii procedurii ca urmare a pretinsei imixtiuni a puterii legislative în funcţionarea puterii judiciare, Curtea reafirmă că, dacă în principiu nu îi este interzis puterii legislative să reglementeze în materie civilă, prin noi dispoziţii cu valoare retroactivă, drepturi decurgând din legile în vigoare, principiul preeminenţei dreptului şi noţiunea de proces echitabil se opun, cu excepţia unor motive imperioase de interes general, la o ingerinţă a puterii legislative în administrarea justiţiei, în scopul de a influenţa asupra soluţiei judiciare a unui proces.

În cauză, Curtea apreciază că legea a influenţat soluţia judiciară a litigiului, în care statul era parte, instanţele modificând, în detrimentul reclamanţilor, cu efect retroactiv, indemnizaţiile la care aceştia puteau în mod legitim să se aştepte la momentul introducerii acţiunii, fiind vorba de o imixtiune a puterii legiuitoare în funcţionarea puterii judiciare, în scopul influenţării rezultatului litigiului.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

2. Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului, fiind vorba de o privare de proprietate, Curtea consideră aplicabilă a doua regulă din acest text.

Curtea reţine că indemnizaţia primită de reclamanţi pentru expropriere a fost de circa jumătate din valoarea de circulaţie a terenului, diminuată ulterior cu 20% cu titlu de impozit, şi că o perioadă importantă de timp s-a scurs de la expropriere până la fixarea definitivă a indemnizaţiei, ea considerând că preţul primit de reclamanţi nu este rezonabil în raport cu valoarea proprietăţii expropriate, justul echilibru fiind rupt.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

26.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 21 septembrie 2004
Cauza *Zwiazek Nauczycielstwa Polskiego c. Polonia*
Cererea nr. 42049/98

I. În fapt

Asociația reclamantă pierde dreptul de folosire a unei proprietăți expropriate, care îi fusese acordat în timpul regimul comunist, proprietatea fiind restituită asociației religioase proprietar inițial. O comisie specială, stabilită prin lege, stabilește că reclamanta are dreptul să primească o indemnizație pentru cheltuielile făcute cu îmbunătățirile aduse proprietății. Acțiunea în justiție a reclamantei privind cuantumul acestei indemnizații este respinsă ca inadmisibilă.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea reține că, potrivit jurisprudenței instanței naționale supreme, fostul administrator al unui bun expropriat nu poate introduce acțiune în justiție.

Curtea concluzionează că asociației reclamante i s-a negat dreptul de acces la o instanță pentru cererea de rambursare a cheltuielilor făcute pentru îmbunătățirea proprietății.

Art. 6 parag. 1 din Convenție a fost violat.

27.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 19 octombrie 2004
Cauza *Makhfi c. Franța*
Cererea nr. 59335/00

I. În fapt

Reclamantul este trimis în judecată în fața curții cu juri. Ședința de judecată începe pe 3 decembrie 1998 la ora 9,15 și se termină pe 5 decembrie

1998, la ora 8,30, astfel: 5 ore şi 15 minute de şedinţă de judecată în prima zi (9,15 – 10,30, 14,00 – 16,10 şi 16,35 – 18,25) şi 17 ore şi 15 minute în următoarele două zile (9,15 – 13,00, 14,30 – 16,40, 17,00 – 20,00, 21,00 – 00,30, 1,00 – 4,00, 4,25 – 6,15 şi 8,15). Pe 5 decembrie ora 1,00 noaptea, la reluarea şedinţei de judecată, avocatul reclamantului solicită suspendarea judecăţii până la ora 9,00, cererea fiind respinsă. Partea civilă şi Ministerul Public îşi prezintă concluziile între 1,00 şi 2,30, iar pledoariile avocaţilor inculpaţilor încep la ora 4,25, avocatul reclamantului pledând după un confrate. Juriul se retrage pentru deliberări la 6,15 şi pronunţă verdictul la 8,15.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 şi 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 şi 3 din Convenţie, reclamantul se plânge că ora la care avocatul lui a trebuit să pledeze (raportat şi la ora pledoariilor părţii civile şi Ministerului Public) şi durata dezbaterilor au violat drepturile apărării, exigenţele procesului echitabil şi egalitatea armelor.

Curtea reţine că avocatul reclamantului (inculpat în procesul penal în faţa curţii cu juri) şi-a început pledoaria în jurul orei 5 dimineaţa, după o durată cumulată a şedinţei de judecată de 15 ore şi 45 de minute, iar în ziua respectivă dezbaterile s-au întins pe 17 ore şi 15 minute, după care juriul s-a retras pentru deliberări, care au durat între 6,15 şi 8,15.

Curtea aminteşte că în jurisprudenţa sa a estimat deja că oboseala îi poate plasa pe acuzaţi într-o stare de rezistenţă psihică şi morală mai scăzută. Curtea consideră că este primordial ca nu numai acuzaţii, dar şi apărătorii lor să poată urmări dezbaterile, să răspundă la întrebări şi să pledeze fără să fie într-o stare de oboseală excesivă. De asemenea, este esenţial ca judecătorii şi juraţii să beneficieze de deplina capacitate de concentrare şi atenţie, pentru a urmări dezbaterile şi a putea să pronunţe o hotărâre în cunoştinţă de cauză.

În concret, exigenţele procesului echitabil şi în special ale respectării drepturilor apărării şi egalităţii armelor nu au fost respectate.

Art. 6 parag. 3 combinat cu parag. 1 din Convenţie a fost violat.

28.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Hotărârea din 28 octombrie 2004
Cauza *Z.B. și alții c. Turcia*
Cererile nr. 48173/99 și 48319/99

I. În fapt

Reclamanții sunt reținuți de poliție pentru infracțiuni contra siguranței statului și prezentați presei, unde sunt fotografiați, făcându-se public și un comunicat de presă.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 2 din Convenție, Curtea amintește că, dacă prezumția de nevinovăție figurează printre elementele procesului penal echitabil, ea nu se limitează la a fi o garanție procedurală în materie penală, valoarea sa fiind mult mai mare, ea cerând ca nici un reprezentant al statului să nu declare că o persoană este vinovată de săvârșirea unei infracțiuni înainte ca vinovăția ei să nu fi fost stabilită de o instanță, o atingere a prezumției de nevinovăție putând proveni nu numai de la un judecător sau de la o instanță, ci și de la alte autorități publice.

Sub acest aspect, Curtea subliniază importanța alegerii cuvintelor de către agenții statului în declarațiile pe care le fac.

În cauză, Curtea constată că, la numai câteva zile după arestarea lor și înainte de prezentarea în fața unui magistrat și punerea în mișcare a acțiunii penale, poliția a organizat o conferință de presă, unde i-a prezentat pe reclamanți, care au fost fotografiați, și unde s-a distribuit un comunicat de presă.

Curtea recunoaște că art. 6 parag. 2 din Convenție nu poate împiedica autoritățile, în lumina art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenție, să informeze publicul asupra anchetelor penale în curs, dar textul cere ca ele să facă acest lucru cu toată rezerva și discreția cerute de prezumția de nevinovăție.

Similar, numai în raport cu natura infracțiunii și cu împrejurările speciale ale cauzei, Curtea admite că publicarea fotografiilor suspecților dintr-o procedură penală nu constituie, în sine, o nerespectare a prezumției de nevinovăție.

În concret, deși în comunicatul de presă numele reclamanților nu au fost indicate și se preciza că ei vor fi deferiți parchetului, totuși modul în care ei

au fost prezentaţi presei îi făcea uşor de identificat, fotografiile apărute în ziare indicând, de altfel, şi numele lor. Evident, autorităţile poliţieneşti nu pot fi făcute răspunzătoare de actele presei. Prin informarea publicului, ele vor să demonstreze eficienţa acţiunii poliţieneşti asupra infracţionalităţii.

Chiar dacă Curtea recunoaşte că libertatea de exprimare include dreptul de a relata procedurile judiciare şi, de aici, posibilitatea autorităţilor de a face publice elemente obiective decurgând din procedură, ea apreciază totuşi că aceste elemente trebuie să fie lipsite de orice apreciere sau prejudecată asupra vinovăţiei. Or, în conţinutul comunicatului de presă al poliţiei, reclamanţii sunt prezentaţi, fără nuanţe sau rezerve, drept membri ai unei organizaţii ilegale, arătându-se, de asemenea, că s-a stabilit faptul că reclamanţii au săvârşit mai multe infracţiuni.

În opinia Curţii, aceste afirmaţii pot fi interpretate ca o confirmare a faptului că, potrivit poliţiei, reclamanţii au săvârşit infracţiunile de care sunt acuzaţi. Luată în ansamblul ei, atitudinea autorităţilor poliţieneşti, în măsura în care reflectă o apreciere prealabilă a acuzaţiilor care pot fi reţinute contra reclamanţilor şi furnizează presei mijloacele materiale pentru a-i identifica uşor pe aceştia, nu se conciliază cu respectarea prezumţiei de nevinovăţie. Conferinţa de presă, astfel realizată, pe de o parte incita publicul să creadă în vinovăţia reclamanţilor, iar, pe de altă parte, prejudeca aprecierea faptelor de judecătorii competenţi.

Art. 6 parag. 2 din Convenţie a fost violat.

29.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 2 noiembrie 2004
Cauza *Tregubenko c. Ucraina*
Cererea nr. 61333/00

I. În fapt

Reclamantul obţine o hotărâre judecătorească definitivă prin care autorităţile administrative sunt obligate să-i schimbe reclamantului o sumă deţinută în bancnote care nu mai sunt în circulaţie. În urma unui recurs extraordinar, instanţa supremă anulează hotărârea judecătorească, pe motivul că instanţele nu sunt competente în materie.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsele violări ale art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea face apel la jurisprudenţa *Vasilescu* şi *Brumărescu*, în cauze împotriva României.

Curtea constată că vice-preşedintele Curţii supreme are dreptul să formuleze un recurs extraordinar contra unei hotărâri definitive, fără limită de timp, iar admiterea recursului duce la anularea întregii proceduri finalizate printr-o hotărâre definitivă şi a cărei executare a început, ceea ce încalcă principiul securităţii juridice şi violează dreptul la o instanţă.

Soluţia instanţei naţionale supreme, conform căreia instanţele judecătoreşti nu sunt competente, contravine dreptului de acces la o instanţă.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat de două ori.

2. Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, cu referire la jurisprudenţa *Brumărescu*, Curtea consideră că nu există un interes public care să justifice privarea de proprietate a reclamantului, justul echilibru între dreptul reclamantului la protecţia proprietăţii şi interesul general fiind rupt, reclamantul suportând o sarcină specială şi exorbitantă.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

30.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 9 noiembrie 2004
Cauza *Svetlana Naumenko c. Ucraina*
Cererea nr. 41984/98

I. În fapt

Reclamantul obţine o hotărâre judecătorească civilă definitivă, împotriva căreia vice-preşedintele unei instanţe regionale declară recurs extraordinar, care este judecat de prezidiul acestei instanţe, în compunerea căruia intră şi vice-preşedintele.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, sub aspectul lipsei de independenţă şi imparţialitate, Curtea consideră că se pune o problemă de imparţialitate subiectivă a vicepreşedintelui instanţei.

Curtea notează că recursul extraordinar a fost declarat de vice-preşedintele instanţei şi a fost judecat de prezidiul aceleiaşi instanţe, în compunerea căruia a intrat şi respectivul vice-preşedinte, alături de colegii săi. Curtea consideră că această practică este incompatibilă cu imparţialitatea subiectivă a unui judecător statuând într-o cauză, deoarece nimeni nu poate fi şi reclamant, şi judecător în propria cauză.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

31.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 9 noiembrie 2004
Cauza *Del Latte c. Olanda*
Cererea nr. 44760/98

I. În fapt

Reclamanţii, arestaţi preventiv şi inculpaţi pentru tentativă de ucidere intenţionată sau din culpă, sunt ulterior achitaţi. Cererea de despăgubiri pentru perioada detenţiei este respinsă de instanţă, pe motivul că achitarea s-a făcut pe motive pur tehnice şi că ei ar fi fost condamnaţi dacă ar fi fost inculpaţi pentru infracţiunea mai puţin gravă de ameninţare cu o infracţiune susceptibilă de a antrena moartea.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 2 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 2 din Convenţie, Curtea consideră că procedurile de despăgubire intră în câmpul de aplicare a art. 6 parag. 2, deşi nici acest text, nici alt text din Convenţie nu dă unei persoane acuzate de o infracţiune dreptul la rambursarea cheltuielilor sau la despăgubiri pentru arestarea preventivă legală în caz de achitare.

Totuşi, o decizie de respingere a cererii de cheltuieli sau de despăgubiri poate ridica o problemă pe terenul art. 6 parag. 2 din Convenţie, dacă se întemeiază în substanţă pe motive privind vinovăţia unei persoane, fără ca aceasta să fi fost stabilită în prealabil conform legii. O hotărâre de respingere a cererii de despăgubiri pentru arestarea preventivă, care conţine o constatare a vinovăţiei, este incompatibilă cu art. 6 parag. 2 din Convenţie.

În concret, nu există indicii că arestarea preventivă a reclamanţilor ar fi fost ilegală. Totuşi, instanţa care a judecat cererea de despăgubire nu s-a limitat să constate că detenţia reclamanţilor a fost justificată de suspiciuni (art. 5 parag. 1.c din Convenţie), ci s-a bazat pe faptul că reclamanţii ar fi fost condamnaţi dacă ar fi fost acuzaţi de o altă infracţiune.

În opinia Curţii, soluţia instanţei naţionale la cererea de despăgubiri formulată de reclamanţi reprezintă o stabilire a vinovăţiei acestora pentru o infracţiune determinată, fără însă ca aceştia să fi fost dovediţi vinovaţi potrivit legii.

Art. 6 parag. 2 din Convenţie a fost violat.

32.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 9 noiembrie 2004
Cauza *Marpa Zeeland B. şi Metal Velding B.V. c. Olanda*
Cererea nr. 46300/99

I. În fapt

Societăţile comerciale reclamante şi directorii lor sunt cercetaţi penal pentru fraude, lor aplicându-li-se amenzi. Ei declară apel, dar renunţă la el, în urma unei întâlniri cu procurorul general, în care se convine reducerea sancţiunilor. Totuşi, instanţa nu reduce sancţiunile, iar reclamanţii nu mai dispun de nici o altă cale de atac.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea afirmă că art. 6 parag. 1 nu garantează dreptul la o cale de atac, dar, dacă există mai multe grade de jurisdicţie, fiecare instanţă trebuie să satisfacă exigenţele art. 6, incluzând dreptul de acces la o instanţă.

Curtea notează că, după ce au fost convinse să renunţe la apel, societăţile reclamante nu au mai avut posibilitatea să exercite vreo cale de atac, în urma respingerii cererii de reducere a pedepselor. Societăţile reclamante au fost convinse de procurorul general să renunţe la apel şi ele au înţeles că vor beneficia de o reducere a pedepsei. Când societăţile reclamante au constatat că nu li se acordă reducerea de pedeapsă şi că procedura în apel se finalizează, ele nu mai dispuneau de nici o posibilitate să-şi susţină apelul.

Curtea consideră că, în aceste împrejurări, reclamanţilor li s-a negat accesul efectiv la instanţă şi ei nu au avut posibilitatea să-şi exercite dreptul de apel în mod util.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

33.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 9 noiembrie 2004
Cauza *Saez Maeso c. Spania*
Cererea nr. 77837/01

I. În fapt

Reclamantul declară recurs în casare împotriva unei hotărâri judecătoreşti, care este declarat admisibil de instanţa naţională supremă la 10 iunie 1993, dar care apoi este respins la 26 iunie 2000, pe motivul că reclamantul nu a îndeplinit o condiţie de formă, care ar fi putut duce la declararea iniţială a recursului ca fiind inadmisibil.

II. În drept

Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea consideră că normele referitoare la formele ce trebuie respectate pentru introducerea unui recurs vizează asigurarea bunei administrări a justiţiei. Totuşi, aceste norme şi aplicarea lor nu trebuie să-i împiedice pe justiţiabili să se prevaleze de căile de atac disponibile.

Chiar dacă dreptul de acces la o instanţă nu este absolut, ci este susceptibil de limitări admise în mod implicit, în special în ceea ce priveşte condiţiile de admisibilitate ale unei căi de atac, totuşi aceste limitări nu pot

restrânge accesul deschis unui justițiabil de o asemenea manieră sau până la un asemenea punct încât dreptul la o instanță să fie atins în însăși substanța lui, iar limitările trebuie să urmărească un scop legitim și să fie proporționale.

În concret, recursul reclamantului a fost respins pe motivul nerespectării unor condiții de formă pentru admisibilitate, deși în faza admisibilității el fusese declarat admisibil. Mai mult, înaintea respingerii recursului, reclamantul nu a fost invitat să-și prezinte observațiile asupra acestui aspect. Curtea notează că nu se poate reproșa reclamantului faptul de a fi acționat neglijent, nici de a fi comis o eroare în prezentarea unui recurs care a fost declarat admisibil, iar apoi respins de aceeași instanță, peste 7 ani, pentru neîndeplinirea unei formalități.

Curtea nu pune în discuție condițiile de recurs în sine, ci faptele concrete ale cauzei, între care durata de 7 ani între cele două decizii ale instanței supreme, care au distrus raportul de proporționalitate între limitări și consecințele aplicării lor. În consecință, interpretarea cu totul riguroasă făcută de jurisdicția internă unei reguli de procedură l-a lipsit pe reclamant de dreptul de acces la o instanță, în vederea examinării recursului în casare.

Art. 6 parag. 1 din Convenție a fost violat.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 30 martie 2004
Cauza *Radio France c. Franța*
Cererea nr. 53984/00

[A se vedea cap. IX – nr. 46]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 15 iunie 2004
Cauza *Thompson c. Regatul Unit*
Cererea nr. 36256/97

[A se vedea cap. IV – nr. 10]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a III-a (cameră)
Hotărârile din 24 iunie 2004
Cauzele *Dogan şi Keser c. Turcia*, *Mehmet Kaya şi alții c. Turcia* şi *Murat Yilmaz c. Turcia*
Cererile nr. 50193/99 şi 50197/99, nr. 54335/00 şi nr. 48992/99

[A se vedea cap. XXI – nr. 70]

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

E.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 20 iulie 2004
Cauza *Nikitin c. Rusia*
Cererea nr. 50178/99

[A se vedea cap. XXVIII – nr. 87]

F.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 29 iulie 2004
Cauza *San Leonard Band Club c. Malta*
Cererea nr. 77562/01

[A se vedea cap. XXI – nr. 72]

G.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a III-a (cameră)
Hotărârea din 18 noiembrie 2004
Cauza *Qufaj Co. S.H.P.K. c. Albania*
Cererea nr. 54268/00

[A se vedea cap. XXI – nr. 73]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul VI
Art. 7 din Convenția europeană a drepturilor omului „Nici o pedeapsă fără lege"

34.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârea din 10 noiembrie 2004
Cauza *Achour c. Franța*
Cererea nr. 67335/01

I. În fapt

Reclamantul este condamnat penal în anul 1984, legea atunci în vigoare considerând că nu există stare de recidivă la săvârşirea unei noi infracţiuni după trecerea a 5 ani de la executarea pedepsei. În anul 1994, termenul este majorat la 10 ani. În anul 1997, reclamantul este din nou condamnat penal, majorându-i-se pedeapsa pe motivul stării de recidivă, apreciată potrivit noii legi penale.

II. În drept

Art. 7 („Nici o pedeapsă fără lege") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 7 din Convenţie, Curtea aminteşte că textul consacră principiul legalităţii infracţiunilor şi pedepselor şi interzice aplicarea retroactivă a dreptului penal atunci când este în detrimentul acuzatului.

Curtea constată că recidiva se înscrie în cadrul mai general al determinării pedepsei, constituind o cauză de agravare a sancţiunii. Ca un corolar al principiului legalităţii, dispoziţiile de drept penal sunt supuse principiului interpretării stricte.

În cauză, Curtea notează că reclamantului i s-a aplicat noul regim al stării de recidivă, în vigoare la data săvârşirii noii infracţiuni, care constituie cel de-al doilea termen al recidivei. În schimb, primul termen al recidivei relevă de o altă lege, în vigoare la data săvârşirii infracţiunii anterioare. Potrivit acelei legi, perioada de recidivă (de 5 ani) a luat sfârşit în 1991, cu 3 ani

înainte de intrarea în vigoare a noii legi, cu un termen mai mare al recidivei (de 10 ani).

În opinia Curții, aplicarea legii noi a făcut să renască o situație juridică stinsă în 1991, iar antecedentul judiciar, care nu mai putea fundamenta o recidivă începând cu 1991, şi-a produs efecte nu în cadrul regimului legal de care ținea, ci în cadrul unui regim legal intrat în vigoare câțiva ani mai târziu. Altfel spus, în măsura în care intrarea în vigoare, în 1994, a unei noi legi penale, a antrenat aplicarea acesteia la o infracțiune pentru care reclamantul a fost condamnat în 1984, jurisdicțiile au făcut să renască o stare de recidivă care, potrivit înseşi legii naționale, luase sfârşit în 1991.

Astfel, cu toată distincția care poate fi în mod legitim operată între aplicarea imediată şi aplicarea retroactivă a legii noi, Curtea consideră că împrejurările cauzei vizează în realitate o aplicare retroactivă a legii penale. Curtea reține că, dacă reclamantul ar fi săvârşit o infracțiune între 1991 (expirarea termenului legal de recidivă) şi 1994 (intrarea în vigoare a noii legi), adică timp de circa 3 ani, dreptul național ar fi interzis stabilirea unei stări de recidivă împotriva sa. Împrejurările cauzei permit deci să se concluzioneze o aplicare retroactivă a noilor dispoziții din legea penală.

Rămâne de văzut dacă legea nouă este mai severă sau mai blândă. Pe de o parte, durata justificând agravarea pedepsei ca urmare a recidivei a crescut de la 5 ani la 10 ani, iar, pe de altă parte, aplicarea noului termen de recidivă l-a supus pe reclamant celorlalte dispoziții penale, în special cu privire la pedeapsă, lui aplicându-i-se în concret o sancțiune mai severă ca urmare a recidivei. Prin urmare, noua dispoziție penală nu putea să retroactiveze, iar reclamantul trebuia considerat, în al doilea proces penal, drept infractor primar, iar nu recidivist.

În sfârşit, Curtea estimează că atunci când o persoană este condamnată în stare de recidivă prin aplicarea unei legi noi, principiul securității juridice cere ca termenul legal de recidivă, apreciat conform principiilor de drept, în special de interpretare strictă a dreptului penal, să nu se fi împlinit deja în temeiul legii anterioare. Garanția consacrată de art. 7 din Convenție, element esențial al preeminenței dreptului, ocupă de altfel un loc primordial în sistemul de protecție al Convenției, cum o atestă faptul că art. 15 nu autorizează nici o derogare în timp de război sau de alt pericol public.

Curtea decide, cu 4 voturi contra 3, că art. 7 din Convenție a fost violat.

Capitolul VII
Art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la respectarea vieții private și familiale"

35.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 13 ianuarie 2004
Cauza *Haas c. Olanda*
Cererea nr. 36983/97

I. În fapt

Acțiunea civilă a reclamantului în vederea stabilirii calității sale de moștenitor, afirmând că este fiu nelegitim al defunctului despre a cărui succesiune *ab intestat* este vorba, este respinsă de instanțele naționale.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private și familiale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicabilitatea art. 8 din Convenție, Curtea reține că reclamantul nu a trăit niciodată împreună cu persoana despre care pretinde că ar fi tatăl său și la a cărui succesiune legală a dorit, fără succes, să vină. Pretinsele contacte sporadice și pretinsele acțiuni ale defunctului nu pot constitui o viață de familie. Pretenția reclamantului de a fi considerat drept fiu al defunctului nu vizează obținerea unei siguranțe emoționale, știind că este parte a familiei, nici crearea de legături cu restul membrilor familiei defunctului, nici rezolvarea dubiilor cu privire la identitatea sa personală – deoarece reclamantul este convins în mintea sa că este fiul nelegitim am defunctului.

Faptele cauzei nu intră în domeniul art. 8, fie că ar fi vorba de viață de familie, fie că ar fi vorba de viață privată. Plângerea reclamantului vizează în mod esențial refuzul instanțelor de a examina cererea sa și de a-i da câștig de cauză cu privire la calitatea sa de moștenitor legal al defunctului. Reclamantul a introdus o acțiune civilă împotriva moștenitorului legal (nepot) al defunctului, susținând calitatea sa de fiu nelegitim al defunctului.

În realitate, instanțele au analizat nu o chestiune de viață de familie sau de viață privată privind identitatea personală, ci o chestiune de probă, în sensul dacă legătura de rudenie între reclamant și defunct trebuie recunoscută.

Reclamantul nu poate pretinde, din art. 8, dreptul la recunoașterea ca fiu al decedatului pentru scopuri succesorale. Este adevărat că problema succesiunii între rude apropiate este intim legată de viața de familie, dar în prezenta cauză ar însemna să se extindă prea mult noțiunea de viață de familie.

În plus, reclamantul are posibilitatea judiciară a stabilirii paternității.

Art. 8 din Convenție nu este aplicabil.

36.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 9 martie 2004
Cauza *Glass c. Regatul Unit*
Cererea nr. 61827/00

I. În fapt

Primul reclamant este un copil cu handicap mental și fizic sever, necesitând îngrijire permanentă, iar cel de-al doilea reclamant este mama sa.

În urma unei operații chirurgicale, starea primului reclamant fiind foarte gravă, medicii, considerând că este pe moarte, au decis că terapia intensivă nu se mai impune, aspect neacceptat de cel de-al doilea reclamant. Cu toate acestea, starea pacientului se îmbunătățește, el părăsind apoi spitalul.

Primul reclamant este ulterior spitalizat de mai multe ori, iar mama lui se opune să i se administreze morfină sau alte substanțe similare și cere ca, în cazul unui stop cardiac, fiul ei să fie resuscitat, deși medicii consideră că decesul este inevitabil și că administrarea morfinei este în interesul pacientului. Agravarea stării pacientului îi face pe medici să îl considere muribund, aflat în fază terminală, dar mama acestuia refuză administrarea morfinei sau diamorfinei în scopul calmării suferinței, cu toate că medicii subliniază că administrarea nu urmărește uciderea copilului. Reclamanta dorește externarea copilului, dar poliția îi comunică faptul că, în acest caz, va fi arestată. Copilului i se administrează diamorfină în ciuda opoziției familiei, care este scoasă cu forța din spital de personalul de pază, după incidente fizice cu personalul medical. În fișa medicală a pacientului se înscrie, fără consultarea reclamantei, dispoziția de a nu fi resuscitat. Familia continuă să solicite stoparea administrării de diamorfină, dar medicii sunt de acord numai cu

condiţia să accepte ca pacientul să nu fie resuscitat sau stimulat. Noi violenţe au loc în spital între familia primului reclamant şi medici, timp în care reclamanta reuşeşte să îl resusciteze cu succes pe fiul ei, după care, la intervenţia poliţiei, familia este evacuată din spital. Îmbunătăţirea ulterioară a stării pacientului duce la externarea lui.

Câţiva membri ai familiei sunt condamnaţi penal pentru lovire, iar spitalul o încunoştinţează pe reclamantă că personalul medical nu mai doreşte să acorde tratament fiului său, apreciind că tot ce se poate face este asigurarea pe cât posibil a confortului copilului pe durata cât o mai are de trăit, dar nu măsuri active de prelungire a vieţii, astfel încât diferenţa de opinii cu reclamanta impune ca un alt spital să îl trateze pe copil. Reclamanta este înştiinţată că un spital aflat la circa 40 de kilometri îi poate oferi asistenţă medicală primului reclamant.

II. Alte norme internaţionale

Curtea apreciază relevante pentru cauză şi dispoziţiile Convenţiei de la Oviedo privind drepturile omului şi biomedicina.

III. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, în dimensiunea sa „viaţă privată", prin pretinsa neasigurare, de dreptul şi practica naţionale, a respectării efective a dreptului la integritate fizică şi morală, Curtea reţine că reclamanta, ca mamă a primului reclamant, un copil cu handicap sever, acţionează ca reprezentant legal al său, având autoritatea să acţioneze în numele său şi să îi apere interesele.

Decizia medicilor de a administra copilului un tratament medical contra poziţiei constante şi ferme a mamei sale constituie o ingerinţă în dreptul primului reclamant la respectarea vieţii private, în special în dreptul său la integritate fizică.

Spitalul este o instituţie publică, iar actele sau omisiunile personalului medical al acestuia pot angaja răspunderea statului pe terenul Convenţiei.

Ingerinţa este prevăzută de lege şi urmăreşte un scop legitim, interesele superioare ale primului reclamant. Curtea aminteşte că, prin decizia parţială asupra admisibilităţii, a respins capătul de cerere pe terenul art. 2 („Dreptul la viaţă") din Convenţie, privind intenţia medicilor de a cauza decesul copilului.

Cât priveşte necesitatea într-o societate democratică a ingerinţei, Curtea consideră că nu s-a explicat motivul pentru care, de la începutul divergenţelor

între mamă și personalul medical, privind administrarea morfinei, nu s-a solicitat intervenția instanței judecătorești. Era de datoria spitalului să ia inițiativa și să anticipeze o situație care urma să devină o urgență medicală. Curtea nu este convinsă că o cerere urgentă în justiție nu ar fi putut fi făcută de spital atunci când a devenit clar refuzul mamei de a se administra tratamentul cu diamorfină. Totuși, medicii au utilizat timpul scurt disponibil încercând să-și impună punctul de vedere în fața mamei. Spitalul a putut să asigure prezența unui polițist în timpul discuțiilor cu familia, dar, surprinzător, nu a luat în considerare posibilitatea formulării unei cereri în justiție. Curtea observă că nu se poate reține acordul reclamantei cu privire la administrarea de diamorfină fiului ei, în urma discuțiilor pe care le-a avut cu medicii, atât ca urmare a faptului că discuția a fost centrată pe administrarea de morfină și nu se poate stabili cu certitudine că s-a dat un consimțământ liber, expres și în cunoștință de cauză, cât și prin aceea că reclamanta și-a retras în mod clar consimțământul, iar medicii și spitalul ar fi trebuit să respecte schimbarea deciziei și nu ar fi trebuit să se angajeze în aplicarea unui tratament la care ea s-a opus.

Având în vedere împrejurările cauzei, Curtea consideră că decizia autorităților de a ignora obiecțiile reclamantei față de tratamentul propus, în absența unei autorizații date de instanță, constituie o încălcare a art. 8 din Convenție.

Art. 8 din Convenție a fost violat.

37.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Haase c. Germania*
Cererea nr. 11057/02

I. În fapt

Reclamanții sunt căsătoriți, soția fiind mamă a 12 copii, din care 7 dintr-o precedentă căsătorie (ea având încredințată garda a 3 dintre ei).

În urma unei anchete sociale, la cererea autorității administrative de protecție a copilului, instanța, fără audierea părinților, ordonă provizoriu încredințarea celor 7 copii crescuți de cei doi soți (cei trei copii ai mamei din căsătoria anterioară și cei 4 copii comuni, la cea dată nefiind născut și ultimul copil al reclamanților), precum și interzicerea contactelor între reclamanți și

copii şi între reclamantă şi ceilalţi 4 copii ai ei din căsătoria anterioară şi aflaţi în creşterea şi educarea primului ei soţ. Copiii sunt luaţi de acasă, de la şcoală, de la grădiniţă şi de la maternitate (mezinul având 7 zile) şi internaţi în cămine ale statului. Ulterior, reclamanţilor li se retrage dreptul de gardă asupra copiilor.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, sub aspectul existenţei unei ingerinţe, Curtea consideră că posibilitatea reciprocă a părintelui şi copilului de a se bucura de compania celuilalt constituie un element esenţial al vieţii familiale, iar măsurile care limitează aceste contacte constituie ingerinţe în dreptul la respectarea vieţii familiale.

Pentru justificarea ingerinţei, Curtea reţine că aceasta este prevăzută de lege şi urmăreşte scopul legitim al protecţiei sănătăţii sau moralei, precum şi a drepturilor şi libertăţilor copilului.

Cât priveşte necesitatea măsurii într-o societate democratică, cu referire la prezenta cauză, Curtea reţine că jurisdicţia constituţională naţională a constatat violarea drepturilor părinteşte ale reclamanţilor. În opinia Curţii, statuarea instanţei constituţionale arată că măsurile provizorii privind retragerea dreptului de gardă şi de a avea contacte cu copiii minori nu se întemeiau pe motive relevante şi suficiente şi că reclamanţii nu au fost implicaţi în procedura decizională la un nivel suficient care să le permită să-şi protejeze drepturile. Curtea observă că înainte ca autorităţile publice să recurgă la măsuri urgente în astfel de cazuri delicate, trebuie stabilită actualitatea pericolului iminent. Este adevărat că în situaţiile evidente de pericol nu este necesară implicarea părinţilor, dar dacă este posibil să fie ascultaţi părinţii şi copiii, atunci nu se poate recurge la măsuri de urgenţă, mai ales dacă pericolul a existat de o lungă perioadă de timp. Nu a existat vreo urgenţă care să justifice măsurile provizorii.

Curtea ţine cont şi de modul de executare a măsurii, copiii fiind luaţi de la şcoală, grădiniţă sau de acasă şi plasaţi în centre sociale necunoscute şi cu interzicerea contactului cu părinţii, situaţie care nu poate fi considerată drept proporţională. În special, luarea nou-născutului de la spital este o măsură extremă, lipsindu-l pe acesta de contactul natural cu mama sa.

Curtea este conştientă de problemele cu care se confruntă autorităţile în situaţii de urgenţă, când dacă nu se iau măsuri există riscul punerii în primejdie a copilului, cu consecinţa răspunderii autorităţilor pentru pasivitate, iar dacă

se iau măsuri autoritățile pot fi condamnate pentru ingerință inacceptabilă în dreptul la respectarea vieții familiale. Totuși, atunci când se ia măsura drastică a întreruperii totale a relațiilor dintre mamă și nou-născut, autoritățile trebuie să examineze posibilitatea unor ingerințe mai puțin severe. Experiența arată că, atunci când copiii rămân în grija autorităților pentru o perioadă mai lungă, începe un proces ireversibil de separare a lor de familie, că după o lungă perioadă de timp interesul copilului de a nu mai suferi o nouă schimbare a situației sale familiale poate prevala față de interesul părinților la reunirea familiei, iar posibilitatea de reunire se diminuează și chiar dispare dacă părinții biologici și copiii nu pot avea contacte.

Hotărârea instanței, refuzul nejustificat de a permite părinților să participe la procedură, metodele utilizate pentru executarea deciziei, în special măsura severă a îndepărtării nou-născutului de mamă, ca și caracterul ireversibil al măsurilor nu sunt susținute de motive relevante și suficiente și nu pot fi considerate drept necesare într-o societate democratică.

Art. 8 din Convenție a fost violat.

38.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 27 aprilie 2004
Cauza *Doerga c. Olanda*
Cererea nr. 50210/99

I. În fapt

Reclamantul, aflat în executarea unei pedepse privative de libertate, este bănuit de alarme telefonice false adresate autorităților, astfel încât convorbirile sale telefonice din penitenciar cu exteriorul sunt înregistrate, apoi păstrate pentru a se verifica în viitor dacă acesta este implicat în asemenea fapte. După câteva luni, în cadrul unei anchete penale având alt obiect, înregistrările telefonice realizate sunt utilizate drept mijloace de probă, pe baza cărora reclamantul este condamnat la o nouă pedeapsă, pentru complicitate la o infracțiune de vătămare corporală prin atac cu bombă, instanța respingând cererea lui de înlăturare a probei pe motivul caracterului ilegal al obținerii.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cât priveşte pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, prin înregistrarea şi păstrarea înregistrării convorbirilor telefonice, Curtea consideră că este vorba de o ingerinţă în drepturile reclamantului.

Sub aspectul prevederii ingerinţei în lege, există o bază în dreptul intern pentru efectuarea şi păstrarea înregistrărilor convorbirilor telefonice. Baza internă trebuie să fie previzibilă, iar în cazul înregistrării convorbirilor telefonice, care sunt o ingerinţă serioasă în viaţa privată şi în corespondenţa persoanei, legea trebuie în mod special să fie precisă, fiind esenţial ca normele în materie să fie clare şi detaliate.

În concret, regulile interne aplicabile sunt lipsite de claritate şi de detalii, deoarece ele nu conţin nici o indicaţie precisă asupra împrejurărilor în care pot fi controlate, înregistrate şi păstrate de autorităţile penitenciare conversaţiile telefonice ale deţinuţilor ori procedurile care trebuie respectate, iar jurisprudenţa interpretează exigenţa distrugerii înregistrărilor de îndată ce nu mai sunt necesare în sensul că ele pot fi păstrate cât timp există riscul unui pericol, ceea ce în prezenta cauză a însemnat o perioadă de 8 luni.

Curtea acceptă, având în vedere cerinţele obişnuite şi rezonabile ale detenţiei, necesitatea controlului contactelor deţinuţilor cu exteriorul, inclusiv a convorbirilor telefonice, dar constată că regulile interne nu sunt suficient de clare şi detaliate pentru a permite o protecţie corespunzătoare împotriva ingerinţelor arbitrare ale autorităţilor în dreptul reclamantului la respectarea vieţii private şi a corespondenţei. Ingerinţa nu este deci prevăzută de lege.

Art. 8 din Convenţie a fost violat.

39.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 27 mai 2004
Cauza *Connors c. Regatul Unit*
Cererea nr. 66746/01

I. În fapt

Reclamantul şi familia sa sunt ţigani nomazi, ei fiind expulzaţi de autorităţile locale din locul unde îşi instalaseră caravana, pe motivul tulburării liniştii publice.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private și familiale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenție, Curtea consideră că expulzarea reclamantului din locul unde acesta și familia sa își instalaseră caravana constituie o ingerință în respectarea vieții private, a vieții de familie și a domiciliului.

Ingerința este prevăzută de lege și urmărește scopul legitim al protecției drepturilor și libertăților altuia, respectiv ale celorlalți ocupanți ai locului și ale proprietarului acestuia.

Cu privire la necesitatea ingerinței într-o societate democratică, Curtea apreciază că poziția vulnerabilă a țiganilor ca minoritate semnifică luarea în considerare a nevoilor și stilului lor diferit de viață, atât sub aspectul cadrului normativ, cât și al actelor concrete de aplicare, statul având obligații pozitive din art. 8 din Convenție de a facilita țiganilor stilul lor de viață.

În concret, Curtea reține că nu există nici un dubiu cu privire la caracterul serios al măsurii față de reclamant, care a fost expulzat din locul unde se instalase și unde, cu puține întreruperi, trăia de circa 15 ani, având ulterior dificultăți în găsirea altui loc pentru instalarea caravanei, precum și în asigurarea asistenței medicale și a educației școlare a copiilor minori. Efectiv, familia a fost lipsită de adăpost, cu consecințe negative asupra siguranței și bunăstării.

Curtea verifică dacă exigențele procedurale ale drepturilor reclamantului au fost respectate. Simplul fapt că s-au produs eventual comportamente antisociale într-un spațiu locuit de țigani nu justifică o expulzare sumară, decisă de autoritățile locale, fără intervenția unei instanțe, cum se întâmplă pentru spațiile locative din construcții deținute de autoritățile locale. Existența unor garanții procedurale este esențială în analiza proporționalității ingerinței.

Curtea nu subestimează dificultatea sarcinii autorităților privind rezolvarea chestiunii locurilor pentru caravanele țiganilor și a altor nomazi, complexitatea situației fiind determinată și de ceea ce apare a fi o schimbare a practicilor populației țigănești, care păstrează spiritul nomad, dar adoptă practici mai sedentarizate. Totuși, autoritățile naționale nu justifică în mod suficient necesitatea unui regim legal care permite expulzări sumare și nemotivate, a căror temeinicie nu poate fi examinată de o instanță independentă. În prezent, situația națională este de asemenea natură încât există obstacole considerabile pentru ca țiganii să poată duce cu adevărat o viață nomadă și, în același timp, ei sunt excluși de la orice garanție procedurală dacă decid să adopte o viață mai sedentară.

Prin urmare, expulzarea reclamantului și a familiei sale nu a fost însoțită de garanțiile procedurale necesare, adică obligația de motivare corespun-

zătoare a ingerinţei, deci aceasta nu poate fi considerată ca răspunzând unei nevoi sociale imperioase sau proporţională scopului legitim urmărit.

Art. 8 din Convenţie a fost violat.

40.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a III-a – cameră
Hotărârea din 24 iunie 2004
Cauza *von Hannover c. Germania*
Cererea nr. 59320/00

I. În fapt

Reclamanta, Caroline von Hannover, resortisantă monegască, este fiica Prinţului Rainier al III-lea de Monaco. Ca membră a familiei princiare, reclamanta prezidează anumite fundaţii cu caracter umanitar sau cultural şi are un rol de reprezentare la manifestări de asemenea natură, dar nu exercită nici o funcţie în cadrul sau pentru statul monegasc ori pentru vreuna din instituţiile sale.

De la începutul anilor '1990, reclamanta încearcă, adesea pe cale judiciară, în diferite state europene, să obţină interzicerea publicării de fotografii asupra vieţii sale private, care apar în presa de senzaţie.

În prezenta cauză, reclamanta introduce trei acţiuni civile în faţa instanţelor germane, urmărind interzicerea publicării în viitor a unor fotografii, dintre care numai una este parţial admisă.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, Curtea aminteşte că noţiunea de viaţă privată cuprinde elemente care se raportează la identitatea unei persoane, precum numele sau dreptul la imagine. În plus, sfera vieţii private acoperă integritatea fizică şi morală a unei persoane, garanţia oferită de art. 8 din Convenţie fiind în principal destinată să asigure dezvoltarea, fără ingerinţe exterioare, a personalităţii fiecărui individ în relaţiile cu semenii săi, existând deci o zonă de interacţiune între individ şi terţi care, chiar într-un context public, pot ţine de viaţa privată. În cauză, este fără îndoială faptul că publicarea, de diverse periodice germane, a fotografiilor reprezentând-o pe

reclamantă, singură sau cu alte persoane, în viața sa cotidiană, relevă de viața sa privată.

Sub aspectul respectării art. 8 din Convenție, în cauză reclamanta nu se plânge de un act al statului, ci de absența unei protecții suficiente a vieții sale private și a propriei imagini din partea acestuia.

Protecția vieții private trebuie pusă în echilibru cu libertatea de exprimare garantată de art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenție. Dacă libertatea de exprimare poartă și asupra publicării de fotografii, este vorba totuși de un domeniu în care protecția reputației și a drepturilor altuia are o importanță specială, nefiind vorba de difuzarea de idei, ci de informații foarte personale, chiar intime, asupra unui individ, în plus fotografiile publicate în presa de senzație fiind adesea realizate într-un climat de hărțuire continuă, care antrenează pentru persoana în cauză un sentiment foarte puternic de intruziune în viața sa privată, chiar de persecuție.

În cauză, fotografiile o arată pe reclamantă în scene din viața sa cotidiană, în activități de natură pur privată, când face sport, se plimbă, este la restaurant sau în vacanță, ele ilustrând articole cu titluri anodine. Reclamanta, ca membră a familiei princiare monegasce, joacă un rol de reprezentare la diferite manifestări culturale sau de binefacere, dar nu exercită nici o funcție în cadrul sau pentru Monaco ori vreuna din instituțiile sale.

Curtea consideră că trebuie operată o distincție fundamentală între un reportaj care relatează fapte – chiar controversate – susceptibile să contribuie la o dezbatere într-o societate democratică, privind personalități politice în exercitarea funcțiilor oficiale, și un reportaj asupra detaliilor vieții private ale unei persoane care, în plus, nu are nici o astfel de funcție. Dacă există dreptul publicului să fie informat – drept esențial într-o societate democratică –, el putând purta, în împrejurări speciale, chiar asupra aspectelor vieții private ale persoanelor publice, mai ales dacă este vorba de personalități politice, nu acesta este cazul în speță, care se situează în afara oricărei dezbateri publice sau politice, fotografiile publicate și comentariile care le însoțesc raportându-se exclusiv la viața privată a reclamantei.

Publicarea acestor fotografii, având ca singur obiect satisfacerea curiozității unui anume public, nu contribuie la vreo dezbatere de interes general pentru societate, în ciuda notorietății reclamantei. În aceste condiții, libertatea de exprimare se bucură de o interpretare mai puțin largă. Curtea ține cont de Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei asupra protecției vieții private.

De asemenea, deși plângerea poartă *stricto sensu* numai asupra publicării fotografiilor, nu se poate face total abstracție de contextul în care au fost făcute fotografiile, fără consimțământul reclamantei și de hărțuirea la care sunt supuse unele persoane publice în viața cotidiană, unele fotografii fiind făcute

clandestin, de la o distanţă de mai multe sute de metri, deşi accesul ziariştilor şi al fotografilor în clubul unde se găsea reclamanta era strict reglementat.

Curtea aminteşte importanţa fundamentală a protecţiei vieţii private, inclusiv în dimensiunea socială, fiecare persoană, chiar cunoscută de marele public, trebuind să poată beneficia de o speranţă legitimă de protecţie şi respect ale vieţii sale private. Mai mult, se impune o vigilenţă sporită cu privire la protecţia vieţii private în faţa progreselor tehnice de înregistrare şi reproducere a datelor personale ale unui individ (pct. 5 din Rezoluţia Adunării Parlamentare asupra protecţiei dreptului la viaţă privată), acest lucru fiind valabil şi pentru realizarea sistematică şi difuzarea de fotografii.

Curtea nu acceptă interpretarea jurisdicţiilor naţionale, în sensul că, în calitate de personalitate absolută a vieţii contemporane, reclamanta se bucură de o protecţie foarte redusă a vieţii private şi a dreptului la imagine, deoarece dacă o asemenea calificare se poate justifica pentru personalităţile vieţii politice care ocupă funcţii oficiale, ea nu se justifică pentru o persoană privată precum reclamanta, pentru care interesul marelui public şi al presei se întemeiază exclusiv pe apartenenţa ei la o familie princiară, deşi ea nu exercită nici o funcţie oficială.

Art. 8 din Convenţie a fost violat.

41.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a III-a – cameră
Hotărârea din 10 noiembrie 2004
Cauza *Taşkin şi alţii c. Turcia*
Cererea nr. 46117/99

I. În fapt

Licenţa de exploatare a unei mine de aur, printr-o tehnică utilizând cianuri, este anulată de instanţă la cererea locuitorilor. Ulterior, Guvernul autorizează continuarea activităţilor miniere.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, sub aspectul aplicabilităţii textului, Curtea aminteşte că art. 8 se aplică atingerilor grave aduse

mediului, care pot afecta bunăstarea unei persoane și o pot priva de folosirea domiciliului său într-un mod care îi vatămă viața privată și familială, chiar fără a-i pune grav în pericol sănătatea. Aceeași este situația atunci când efectele periculoase ale unei activități la care riscă să fie supuși indivizii au fost determinate în cadrul unei proceduri de evaluare a impactului asupra mediului, de o manieră care permite să se stabilească o legătură suficient de strânsă cu viața privată și de familie în sensul art. 8 din Convenție.

Dacă nu ar fi astfel, obligația pozitivă a statului, de a adopta măsuri rezonabile și adecvate de protejare a drepturilor indivizilor în temeiul art. 8 parag. 1 din Convenție, ar fi redusă la neant.

Curtea concluzionează că art. 8 din Convenție este aplicabil.

Sub aspectul respectării art. 8, Curtea amintește că, într-o cauză privind deciziile statului având incidență asupra chestiunilor de mediu, examinarea pe care ea o poate face include două aspecte, unul de apreciere a conținutului material al deciziilor autorităților naționale, în vederea verificării compatibilității cu art. 8, și unul privind procesul decizional, în scopul de a verifica dacă interesele indivizilor au fost luate în calcul în mod corespunzător.

În cauză, sub aspect procedural, Curtea amintește că, și dacă art. 8 nu include nici o condiție explicită de procedură, este necesar ca procesul decizional finalizat cu măsuri de ingerință să fie echitabil și să respecte în mod corespunzător interesele individului protejat de art. 8. În materiile complexe de politică de mediu și economică, procesul decizional trebuie să includă realizarea de anchete și studii corespunzătoare, apte să prevină și să evalueze efectele activităților ce pot aduce atingere mediului și drepturilor indivizilor, permițând astfel un just echilibru între diferitele interese concurente. Este important accesul publicului la concluziile acestor studii și la informațiile permițându-i să evalueze riscul la care este expus. De asemenea, indivizii interesați trebuie să poată contesta deciziile sau omisiunile în fața instanțelor, dacă apreciază că interesele sau observațiile lor nu au fost suficient avute în vedere în procesul decizional.

În cauză, au fost realizate studii și populația a fost informată, dar hotărârea judecătorească de suspendare a licenței de exploatare nu a fost executată de administrația publică decât după 4 luni de la comunicare, iar ulterior Guvernul a autorizat continuarea activităților, printr-o decizie care nu a fost făcută publică. Autoritățile au lipsit astfel de orice efect util garanțiile procedurale de care dispuneau reclamanții.

Art. 8 din Convenție a fost violat.

42.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Moreno Gómez c. Spania*
Cererea nr. 4143/02

I. În fapt

Reclamanta este deranjată de condiţiile de viaţă de la domiciliul său, ca urmare a poluării fonice provenind de la barurile şi discotecile din apropiere.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenţie, Curtea arată că art. 8 din Convenţie protejează individul cu privire la respectarea vieţii sale private şi familiale, a domiciliului şi a corespondenţei. Individul are dreptul la respectarea domiciliului său, privit nu doar ca dreptul la un simplu spaţiu fizic, dar şi ca acela la folosirea, în deplină serenitate, a respectivului spaţiu.

Atingerile aduse dreptului la respectarea domiciliului vizează nu numai atingerile materiale sau corporale, ci şi atingerile imateriale sau incorporale, precum zgomote, mirosuri şi alte ingerinţe.

Prezenta cauză priveşte inactivitatea autorităţilor de a face să înceteze atingerile aduse dreptului la respectarea domiciliului de către terţe persoane. Curtea notează că reclamanta locuieşte într-o zonă în care nu se poate nega existenţa zgomotelor nocturne, care provoacă perturbarea vieţii cotidiene.

Rămâne de examinat dacă poluarea sonoră depăşeşte nivelul minim de gravitate pentru a constitui o violare a art. 8 din Convenţie. Curtea constată că depăşirea nivelului maxim de zgomot în zonă a fost constatată de mai multe ori de serviciile municipale, aşa încât a pretinde unui locuitor al zonei să probeze ceea ce este deja cunoscut oficial de primărie nu este necesar.

Ţinând cont de intensitatea poluării sonore, dincolo de nivelul autorizat în timpul nopţii, precum şi de faptul că această stare s-a repetat timp de mai mulţi ani, Curtea concluzionează că a existat o atingere adusă drepturilor protejate de art. 8 din Convenţie. Administraţia a adoptat măsuri generale, dar a tolerat nerespectarea regulilor pe care le-a impus, făcând iluzorie reglementarea adoptată. Reclamanta a suferit o atingere gravă adusă dreptului său

la respectarea domiciliului, din cauza pasivității administrației față de zgomotele nocturne.

În aceste împrejurări, Curtea consideră că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta dreptul reclamantei la respectarea domiciliului și a vieții private.

Art. 8 din Convenție a fost violat.

43.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârea din 9 decembrie 2004
Cauza *Van Rossem c. Belgia*
Cererea nr. 41872/98

I. În fapt

Domiciliul și sediile profesionale ale reclamantului sunt percheziționate în cadrul unei proceduri penale. Mandatele de percheziție prevăd căutarea și reținerea tuturor pieselor și documentelor utile instrucției.

II. În drept

Art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private și familiale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8 din Convenție, sub aspectul dreptului la respectarea domiciliului, în ceea ce privește necesitatea într-o societate democratică a ingerinței, Curtea amintește că legislația și practica trebuie să ofere garanții adecvate și suficiente contra abuzurilor.

Curtea reține că mandatele de percheziție au fost redactate în termeni largi, fără informații asupra instrucției penale în cauză și a obiectelor ce pot fi reținute, dând puteri largi anchetatorilor, fără vreo limitare. Conform Curții, mandatul de percheziție trebuie însoțit de anumite limite, pentru ca ingerința pe care el o autorizează în dreptul prevăzut de art. 8 din Convenție să nu fie nelimitată și, deci, disproporționată. El trebuie să conțină dispoziții minimale care să permită exercitarea unui control asupra respectării, de agenții care l-au executat, a câmpului de investigație. Mai mult, reclamantul nu a fost prezent la percheziții și nu a fost întocmit nici un inventar al obiectelor sechestrate.

Curtea constată că nu s-a păstrat un echilibru echitabil între interesele divergente, deci măsura nu este proporţională scopurilor legitime urmărite, deci nu este necesară într-o societate democratică.

Art. 8 din Convenţie a fost violat.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Leyla Sahin c. Turcia*
Cererea nr. 44774/98

[A se vedea cap. VIII – nr. 44]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alții c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 13 iulie 2004
Cauza *Pla şi Puncernau c. Andora*
Cererea nr. 69498/01

[A se vedea cap. XI – nr. 58]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 27 iulie 2004
Cauza *Sidabras şi Dziautas c. Lituania*
Cererile nr. 55480/00 şi 59330/00

[A se vedea cap. XI – nr. 59]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

E.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia I (cameră)
Hotărârea din 21 octombrie 2004
Cauza *Woditschka şi Wilfling c. Austria*
Cererile nr. 69756/01 şi 6306/02

[A se vedea cap. XI – nr. 60]

F.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a IV-a (cameră)
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Ünal Tekeli c. Turcia*
Cererea nr. 29865/96

[A se vedea cap. XI – nr. 61]

G.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia I (cameră)
Hotărârea din 22 decembrie 2004
Cauza *Merger şi Cros c. Franţa*
Cererea nr. 68864/01

[A se vedea cap. XI – nr. 62]

BCUIASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul VIII
Art. 9 din Convenția europeană a drepturilor omului „Libertatea de gândire, de conştiință şi de religie"

44.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Leyla Sahin c. Turcia*
Cererea nr. 44774/98

I. În fapt

Reclamantei, de religie musulmană şi care poartă voalul islamic pentru a respecta normele religioase, i se refuză accesul la cursurile şi examenele facultății de medicină unde era studentă şi este sancționată disciplinar, pe motivul purtării acestui voal.

II. În drept

1. Art. 9 („Libertatea de religie, de gândire şi de conştiință") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 9 din Convenție, Curtea poate considera că purtarea voalului islamic este un act inspirat sau motivat de o religie sau o convingere şi, fără a se pronunța asupra chestiunii de a şti dacă acest act, în toate cazurile, constituie îndeplinirea unei obligații religioase, pleacă de la principiu că reglementarea în litigiu, care supune purtarea voalului islamic la restricții de loc şi de formă în universități, constituie o ingerință în exercitarea de reclamantă a dreptului de a-şi manifesta religia.

Ingerința este prevăzută de lege şi urmăreşte scopuri legitime, şi anume protecția drepturilor şi libertăților altuia şi protecția ordinii.

Sub aspectul necesității ingerinței într-o societate democratică, Curtea aminteşte că principiul laicității este unul din principiile fondatoare ale statului turc, care este în concordanță cu preeminența dreptului şi cu respectarea drepturilor omului şi a democrației. Ingerința în litigiu se întemeiază în special pe două principii, laicitatea şi egalitatea, care se întăresc şi se comple-

tează mutual. Potrivit jurisdicţiei constituţionale, laicitatea constituie garantul valorilor democratice şi al principiilor inviolabilităţii libertăţii de religie şi al egalităţii cetăţenilor în faţa legii, protejând de asemenea indivizii contra presiunilor exterioare, această concepţie asupra laicităţii fiind apreciată de Curte ca respectând valorile Convenţiei.

Curtea notează şi faptul că sistemul constituţional turc pune accent pe protecţia drepturilor femeii, egalitatea între sexe fiind recunoscută de Curte ca fiind un principiu esenţial al Convenţiei şi un obiectiv al statelor membre ale Consiliului Europei.

Mai mult, Curtea estimează că, atunci când se abordează chestiunea purtării voalului islamic în context turcesc, nu se poate face abstracţie de impactul pe care îl poate avea purtarea acestui simbol, prezentat sau înţeles ca o obligaţie religioasă constrângătoare, asupra celor care nu îl arborează. Aici intră în joc protecţia drepturilor şi libertăţilor altuia şi menţinerea ordinii publice într-o ţară în care majoritatea populaţiei, manifestând un profund ataşament faţă de drepturile femeii şi de modul de viaţă laic, este de religie musulmană. O limitare în materie poate deci răspunde unei nevoi sociale imperioase, urmărind să atingă aceste două scopuri legitime, mai ales că acest simbol religios a dobândit în Turcia, în cursul ultimilor ani, o valoare politică.

Curtea nu pierde din vedere şi faptul că există în Turcia mişcări politice extremiste care încearcă să impună întregii societăţi simbolurile lor religioase şi propria concepţie despre societate, întemeiată pe reguli religioase. În acest context, principiul laicităţii este considerentul primordial care a motivat interdicţia purtării voalului islamic în universităţi, fiind de înţeles într-un asemenea context, în care valorile pluralismului, respectării drepturilor altuia şi egalităţii între bărbaţi şi femei sunt predate şi aplicate în practică, faptul ca autorităţile competente să considere ca fiind contrară acestor valori purtarea de însemne religioase, inclusiv acoperirea capului de studente cu un voal islamic în localurile universitare.

Curtea mai observă că, în universităţile turceşti, studenţii musulmani practicanţi, în limitele exigenţelor învăţământului public, se pot achita de obligaţiile care constituie formele obişnuite prin care un musulman îşi practică religia.

Ţinând cont de marja de apreciere lăsată statelor părţi, Curtea concluzionează că reglementarea universitară care supune purtarea voalului islamic unor restricţii şi măsurile de aplicare aferente erau justificate ca principiu şi proporţionale scopurilor urmărite, putând fi deci considerate drept necesare într-o societate democratică.

Art. 9 din Convenţie nu a fost violat.

2. Art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale"), art. 10 („Libertatea de exprimare"), art. 14 („Interzicerea discriminării") combinat cu art. 9 din Convenţia europeană a drepturilor omului şi art. 2 („Dreptul la instruire") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8, art. 10, art. 14 combinat cu art. 9 din Convenţia europeană a drepturilor omului şi art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, Curtea consideră că nu se pune nici o chestiune distinctă sub unghiul acestor dispoziţii, împrejurările pertinente fiind aceleaşi ca pentru art. 9 din Convenţie, pentru care a concluzionat asupra absenţei violării.

45.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 16 decembrie 2004
Cauza *Înaltul Consiliu Spiritual al Comunităţii Musulmane c. Bulgaria*
Cererea nr. 39023/97

I. În fapt

Cele două organizaţii musulmane din Bulgaria semnează un acord referitor la ţinerea unei conferinţe naţionale de unificare, de la care comunitatea reclamantă se retrage, pe motivul ingerinţei statului. Noua conducere este recunoscută de stat şi preia ansamblul organizării şi bunurilor comunităţii musulmane din Bulgaria.

II. În drept

Art. 9 („Libertatea de religie, de gândire şi de conştiinţă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 9 din Convenţie, sub aspectul aplicabilităţii textului, Curtea reţine că un organ religios poate exercita în numele aderenţilor săi drepturile garantate de art. 9 din Convenţie.

Sub aspectul respectării art. 9 din Convenţie, cât priveşte existenţa unei ingerinţe, Curtea notează că procesul de unificare a fost precedat de schimbări succesive în conducerea comunităţii musulmane, sub aspectul celor două organizaţii rivale, cauzate de schimbările guvernamentale.

De altfel, tot Curtea a constatat violarea art. 9 din Convenţie cu privire la organizaţia rivală, în perioada în care organizaţia reclamantă în prezenta

cauză era singura recunoscută de stat (Hotărârea din 2000, *Hassan și Chaush c. Bulgaria*).

Dreptul național cere ca toți credincioșii unei singure religii să se organizeze într-o singură structură și să aibă o singură conducere (care trebuie recunoscută de Guvern), chiar dacă respectiva comunitate este divizată.

Având în vedere situația anterioară, Curtea acordă importanță apelului făcut de Guvern la unificarea comunității musulmane și apreciază că autoritățile nu au acționat ca un mediator neutru, ci au continuat să insiste pentru unificare și după ce organizația reclamantă s-a retras din proces, iar liderii nou aleși au fost recunoscuți, cu consecința că organizația reclamantă nu mai poate reprezenta nici măcar o parte din comunitatea religioasă.

Curtea concluzionează că acțiunea statului a dus la o singură conducere pentru o comunitate musulmană divizată, împotriva voinței uneia dintre cele două organizații rivale, și constituie o ingerință în dreptul garantat de art. 9 din Convenție.

Sub aspectul necesității măsurii într-o societate democratică, Curtea reiterează că, în principiu, statele nu trebuie să ia măsuri pentru menținerea unei comunități religioase sub o conducere unică. Rolul autorităților într-o situație de conflict între grupuri religioase nu este de a elimina cauza tensiunii prin eliminarea pluralismului, ci de a se asigura că grupurile rivale se tolerează reciproc. Măsurile luate de stat pentru favorizarea unei anumite conduceri a unei comunități religioase divizate, împotriva voinței unei părți, constituie o violare a libertății de religie.

Ingerința nu a fost necesară într-o societate democratică.

Art. 9 din Convenție a fost violat.

BCU IAȘI / CENTRU PATRIMONIU

Capitolul IX
Art. 10 din Convenţia europeană a drepturilor omului „Libertatea de exprimare"

46.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 30 martie 2004
Cauza *Radio France c. Franţa*
Cererea nr. 53984/00

I. În fapt

Reclamanţii din cauză sunt „Radio France", societatea naţională de radiodifuziune, persoană juridică franceză, precum şi două persoane fizice, director de programe şi, respectiv, redactor la primul reclamant.

În hebdomadarul „Le Point" este publicat un articol conform căruia un fost primar adjunct al Parisului, din perioada în care primar era actualul Preşedinte al Republicii Franceze, fost deputat şi fost parlamentar european, ca subprefect în timpul Regimului de la Vichy, a supravegheat menţinerea ordinii în două lagăre de internare a deţinuţilor evrei, înainte de a fi deportaţi.

Pe canalul „France Info", depinzând de „Radio France", ziaristul reclamant afirmă că, potrivit hebdomadarului „Le Point", fostul politician a supervizat deportarea de evrei şi că acesta a recunoscut organizarea unui convoi de deportaţi spre Germania. Pe acest canal de radio destinat ştirilor, cu două buletine la fiecare jumătate de oră, informaţia este prezentată pe scurt, timp de peste o jumătate de zi, de 62 de ori. Ulterior, buletinele de ştiri precizează că fostul om politic respinge acuzaţiile din presa scrisă.

Cei trei reclamanţi sunt chemaţi în judecată de fostul om politic, ca autor, complice şi parte responsabilă civilmente, pentru calomnie, fiind condamnaţi la amendă penală, despăgubiri şi obligaţia de publicare a unui comunicat reparator.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 şi 2 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la chestiunea pretinsei violări a art. 6 parag. 1 şi 2 din Convenţie, sub aspectul prezumţiei legale de răspundere a directorului de programe, Curtea aminteşte că dispoziţiile Convenţiei nu interzic prezumţiile de fapt sau de drept în materie penală, dar obligă statele să nu depăşească un anumit nivel, acestea trebuind să se încadreze în limite rezonabile, ţinând cont de gravitatea faptei şi respectând drepturile apărării.

Potrivit legislaţiei naţionale, directorul de programe este răspunzător penal pentru afirmaţiile calomnioase făcute la posturile de radio sau televiziune, dacă programul a fost decis anterior, fără a fi necesară stabilirea unei intenţii, urmărindu-se sancţionarea neîndeplinirii obligaţiei de control, atunci când exista posibilitatea realizării lui.

Curtea subliniază că, în cauză, există o dificultate generată de faptul că această prezumţie se combină cu prezumţia în sensul că imputaţiile calomnioase ar fi de rea credinţă. Această a doua prezumţie nu este irefragabilă, autorii afirmaţiilor putând dovedi, pentru fapte mai vechi de 10 ani, buna lor credinţă. Prin urmare, directorul de programe se poate exonera de răspundere demonstrând buna credinţă a autorului afirmaţiilor ori faptul că programul nu a fost decis anterior.

Având în vedere importanţa mizei – prevenirea eficientă a difuzării în presă de acuzaţii calomnioase sau injurioase, prin obligarea directorilor de programe să exercite un control prealabil –, Curtea estimează că prezumţia de răspundere rămâne în limite rezonabile. Apoi, jurisdicţiile interne au examinat cu cea mai mare atenţie apărările reclamanţilor. Curtea apreciază că instanţele naţionale, în cauză, nu au aplicat legea într-un mod care să violeze prezumţia de nevinovăţie.

În concluzie, art. 6 parag. 2 din Convenţie nu a fost violat.

2. Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenţie, Curtea constată că sancţionarea cu amendă penală, obligarea la despăgubiri şi impunerea difuzării unui mesaj informând auditorii despre condamnare reprezintă o ingerinţă în dreptul la libertatea de exprimare.

Ingerinţa este prevăzută de lege şi urmăreşte scopul legitim al protecţiei dreptului la reputaţie, care figurează printre drepturile garantate de art. 8 din Convenţie, ca element al dreptului la respectarea vieţii private.

Pentru necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea subliniază că atitudinea înalților funcționari francezi în timpul ocupației este o chestiune de interes general dintre cele mai serioase, iar difuzarea de informații în materie se înscrie pe deplin în misiunea presei într-o societate democratică. Curtea procedează la un examen deosebit de scrupulos al proporționalității măsurilor cu scopul urmărit.

Curtea amintește că, potrivit obligațiilor și răspunderilor inerente exercitării libertății de exprimare, garanția pe care art. 10 o oferă ziariștilor cât privește redarea chestiunilor de interes general este subordonată bunei credințe în modul de a furniza informații exacte și demne de încredere, cu respectarea deontologiei jurnalistice. Totuși, libertatea ziaristică include și posibilitatea recurgerii la o anumită doză de exagerare, chiar de provocare, iar ziariștilor nu li se poate pretinde în mod general să se distanțeze sistematic și formal de conținutul unei citări care i-ar putea insulta pe terți.

În cauză, buletinele de știri reluau informații detaliate și documentate și un interviu publicate într-un hebdomadar serios, precizând sursa. Totuși, buletinele de știri conțineau o informație suplimentară, și anume aceea că fostul om politic a recunoscut organizarea unui convoi de deportați către Germania, iar Curtea nu crede că aici poate fi vorba de exprimarea dozei de exagerare sau de provocare permisă în exercitarea libertății jurnalistului, ci este vorba de difuzarea unei informații inexacte în raport cu conținutul articolului și interviului din presa scrisă. Apoi, rezumarea în câteva fraze a unui material de șase pagini, punând în relief elementele cele mai percutante, dă o coloratură peremptorie redării faptelor imputate fostului om politic, care nu se regăsește la un nivel echivalent în articolul din presa scrisă.

Este adevărat că, progresiv, în buletinele de știri ulterioare au fost introduse nuanțe, apoi faptul că persoana în cauză respinge acuzațiile, dar versiunea inițială a buletinului de știri a fost de mai multe ori difuzată pe post.

Extrema gravitate a faptelor imputate și împrejurarea că buletinul de știri era destinat a fi repetat de multe ori îl obligau pe ziarist să facă dovadă de mare rigoare și măsură.

Este pertinent și faptul că postul de radio acoperă întregul teritoriu național, fiind important impactul potențial al mijlocului de difuzare a informației, media audiovizuală având adesea efecte mai rapide și mai importante decât presa scrisă.

În aceste limite, Curtea consideră pertinente și suficiente motivele reținute de instanțele naționale pentru condamnarea pentru calomnie.

Cât privește proporționalitatea ingerinței, Curtea relevă că, deși este vorba de o amendă penală, ceea ce conferă măsurii un grad ridicat de gravitate, aceasta a fost la un nivel moderat, ca și despăgubirile civile. Obligarea

postului de radio la difuzarea unui comunicat privind condamnarea ziariştilor, conţinând 118 cuvinte, timp de 24 de ore, constituie o atingere moderată adusă spaţiului editorial.

Ţinând cont de extrema gravitate a faptelor imputate şi de împrejurările difuzării buletinului de ştiri, de 62 de ori, pe un post acoperind întregul teritoriu naţional, Curtea estimează că măsurile luate împotriva reclamanţilor nu au fost disproporţionate faţă de scopul legitim urmărit, deci că ingerinţa poate fi considerată necesară într-o societate democratică.

Art. 10 din Convenţie nu a fost violat.

47.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 6 aprilie 2004
Cauza *Mehdi Zana c. Turcia (nr. 2)*
Cererea nr. 26982/95

I. În fapt

Reclamantul face declaraţii publice, în timpul unei conferinţe de presă la Parlamentul european şi în faţa Subcomisiei drepturilor omului a Parlamentului european, criticând sever ceea ce consideră a fi grave violări ale drepturilor omului, cu referire la populaţia de origine etnică kurdă, din partea Turciei. El este condamnat penal de instanţele turce pentru propagandă separatistă.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Pe terenul art. 10 din Convenţie, cu privire la existenţa unei ingerinţe, Curtea constată că respectiva condamnare penală a reclamantului constituie o ingerinţă în dreptul la libertatea de exprimare.

Sub aspectul prevederii în lege şi al scopului legitim, în concret protecţia integrităţii teritoriale, Curtea constată că aceste două condiţii sunt îndeplinite.

Cât priveşte necesitatea ingerinţei într-o societate democratică, Curtea relevă că afirmaţiile făcute au forma unui discurs politic, prin conţinutul şi termenii utilizaţi. Reclamantul, fost titular al unui mandat electiv, condamnă în mod sever acţiunile autorităţilor, în special ale militarilor, desfăşurate în sud-estul Turciei, şi le acuză de a fi reprimat brutal lupta pentru independenţă şi libertate dusă de populaţia kurdă.

Curtea relevă că instanţele naţionale l-au condamnat pe reclamant nu pentru incitare la violenţă, ci pentru propagandă separatistă, prin desemnarea unei anume regiuni a Turciei drept Kurdistan. Or, pentru Curte, chiar presupunând că această consideraţie ar putea fi considerată drept pertinentă, ea nu poate fi considerată în sine drept suficientă pentru a justifica ingerinţa în dreptul reclamantului la libertatea de exprimare.

Curtea aminteşte că poziţia dominantă ocupată de autorităţile statului le impune să dea dovadă de reţinere în utilizarea căii penale; autorităţile unui stat democratic trebuie să tolereze critica, chiar şi atunci când ea poate fi considerată drept provocatoare. De asemenea, Curtea observă că declaraţiile au fost făcute cu ocazia unei conferinţe de presă în Parlamentul european şi în faţa deputaţilor europeni ai Subcomisiei drepturilor omului şi că reclamantul dorea, ca actor al vieţii politice turce, să dezbată în faţa Parlamentului european soarta unei părţi a populaţiei.

Curtea relevă şi severitatea pedepsei aplicate reclamantului, 2 ani de închisoare, aspect care trebuie luat în calcul când se apreciază proporţionalitatea ingerinţei.

În concluzie, condamnarea reclamantului se dovedeşte disproporţionată scopurilor vizate şi, astfel, ea nu este necesară într-o societate democratică.

Art. 10 din Convenţie a fost violat.

48.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 20 aprilie 2004
Cauza *Amihalachioaie c. Moldova*
Cererea nr. 60115/00

I. În fapt

Reclamantul, preşedintele Uniunii Avocaţilor din Moldova, critică o decizie a Curţii Constituţionale prin care sunt declarate neconstituţionale dispoziţiile din legea privind exercitarea profesiei de avocat care prevăd afilierea obligatorie a avocaţilor la Uniunea Avocaţilor din Moldova. El este sancţionat cu o amendă administrativă de Curtea Constituţională, pentru lipsă de respect faţă de instanţă.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenție, ca principii generale Curtea amintește că statutul specific al avocaților îi plasează într-o situație centrală în administrarea justiției, ca intermediari între justițiabili și instanțe, ceea ce explică normele de conduită impuse în general membrilor baroului. Totuși, ea amintește că libertatea de exprimare este valabilă și pentru avocați, care au dreptul să se pronunțe public asupra funcționării justiției, dar critica lor nu trebuie să depășească anumite limite.

În concret, în prezenta cauză, Curtea notează că reclamantul a fost sancționat pentru a fi afirmat că în urma deciziei se va instala anarhie în profesia de avocat, că se pune întrebarea dacă instanța constituțională este constituțională și că pentru judecătorii Curții Constituționale, care nu au respectat jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, aceasta din urmă nu este o autoritate.

Această sancțiune este o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare, garantat de art. 10 din Convenție.

Ingerința era prevăzută de lege și urmărea un scop legitim, și anume garantarea autorității și imparțialității puterii judiciare.

Cât privește necesitatea ingerinței într-o societate democratică, Curtea relevă că declarațiile reclamantului poartă asupra unei chestiuni de interes general și se înscriu în cadrul unei polemici aprinse declanșate printre avocați de decizia Curții Constituționale asupra statutului profesiei, care pune capăt organizării avocaților într-o structură unică, Uniunea Avocaților din Moldova, al cărei președinte este reclamantul.

În acest context, Curtea estimează că, și dacă aceste afirmații pot fi considerate ca expresia uneia numite lipse de considerație față de Curtea Constituțională, ca urmare a deciziei sale, ele nu pot fi calificate nici drept grave, nici drept injurioase față de judecătorii Curții Constituționale.

În plus, ținând cont de faptul că presa este cea care a publicat afirmațiile reclamantului, iar acesta le-a dezmințit în parte ulterior, Curtea apreciază că reclamantul nu poate fi răspunzător pentru tot ceea ce figura în „interviul" publicat.

În sfârșit, Curtea relevă că amenda aplicată reclamantului, în valoare echivalentă a 36 de euro, reprezintă o sumă mică în sine, dar este simbolică și demonstrează intenția de a-l sancționa sever pe reclamant, cât timp Curtea Constituțională s-a orientat spre maximul prevăzut de lege.

Față de aceste considerații, Curtea consideră că nu a existat o nevoie socială imperioasă pentru a restrânge libertatea de exprimare a reclamantului

şi că autorităţile naţionale nu au furnizat motive pertinente şi suficiente pentru a o justifica, deci reclamantul nu a depăşit limitele criticii permise de art. 10 din Convenţie, ingerinţa incriminată nefiind necesară într-o societate democratică.

Art. 10 din Convenţie a fost violat.

49.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 18 mai 2004
Cauza *Plon (Societatea) c. Franţa*
Cererea nr. 58148/00

I. În fapt

Societatea comercială reclamantă, în calitate de editor, achiziţionează de la un ziarist şi de la fostul medic personal al fostului Preşedinte al Republicii Franceze, François Mitterand, drepturile de autor ale unei cărţi privind relaţiile dintre fostul şef al statului şi medicul său. Medicul, ziaristul şi directorul general al editurii sunt condamnaţi penal pentru violarea secretului medical – autor şi complici –, iar în plan civil, într-o procedură distinctă, medicul, directorul general şi editura sunt obligaţi la despăgubiri civile, publicarea cărţii fiind interzisă (întâi pe cale de ordonanţă preşedinţială, apoi definitiv).

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenţie, sub aspectul existenţei ingerinţei, Curtea constată că obligarea la despăgubiri civile şi interzicerea publicării lucrării reprezintă o ingerinţă a autorităţilor publice în exercitarea dreptului prevăzut de art. 10 din Convenţie. Editorii, indiferent dacă se asociază sau nu la conţinutul lucrărilor pe care le publică, participă pe deplin la exercitarea libertăţii de exprimare, furnizând un suport autorilor.

Faţă de justificarea ingerinţei, Curtea reţine că aceasta este prevăzută de legea naţională, care prevede obligaţia de păstrare a secretului medical şi urmăreşte scopul legitim al protecţiei drepturilor şi libertăţilor altuia.

Cât priveşte necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea consideră că publicarea cărţii se înscrie în dezbaterea de ordin general existentă

pe scară largă atunci în Franța, referitoare în special la dreptul cetățenilor de a fi informați cu privire la afecțiunile grave de care suferă șeful statului și cu privire la aptitudinea candidaturii la magistratura supremă a unei persoane care știe că este grav bolnavă.

Mai mult, secretul impus – conform celor susținute în lucrare –, încă de la apariția bolii, de către Președintele Mitterand, asupra existenței bolii și a evoluției acesteia, cel puțin până la data informării opiniei publice (la peste 10 ani) pune problema de interes public a transparenței vieții private. Fiind astfel în cauză libertatea presei, autoritățile naționale nu dispuneau decât de o marjă restrânsă de apreciere pentru a decide existența unei nevoi sociale imperioase de a lua măsuri.

În concret, trebuie să se distingă între suspendarea provizorie a apariției cărții și interzicerea definitivă.

Cât privește ordonanța președințială de interzicere temporară a publicării cărții, pentru o lună sau, dacă urmează să se introducă acțiune principală, până la soluționarea acesteia, ea este o măsură bazată pe motive pertinente și suficiente în împrejurările cauzei, ținând cont de publicarea la o dată extrem de apropiată de decesul celui în cauză și de emoția din rândul clasei politice și opiniei publice. De asemenea, această ingerință este proporțională scopului urmărit, fiind limitată rezonabil în timp.

Art. 10 nu a fost violat sub acest aspect.

În ceea ce privește măsurile luate pe fond, efectul lor nu mai este limitat în timp. Furnizând un suport autorilor, editorii participă la exercitarea libertății de exprimare și, prin urmare, sunt indirecți ținuți de obligațiile și răspunderile pe care și le asumă autorii cu ocazia difuzării scrierilor lor. Prin urmare, angajarea răspunderii civile a societății editoare nu este, în sine, incompatibilă cu exigențele art. 10 din Convenție. Măsurile sunt întemeiate pe motive pertinente și suficiente, vizând respectarea secretului medical.

Totuși, menținerea interdicției publicării cărții, chiar motivată pertinent și suficient, nu corespunde unei nevoi sociale imperioase și, astfel, se relevă a fi disproporționată față de scopul urmărit. Hotărârea primei instanțe de interzicere definitivă a publicării cărții este pronunțată la 9 luni și jumătate după ordonanța președințială, astfel încât, o dată cu scurgerea timpului, elementul emoțional privind rudele defunctului își pierde din greutate. În paralel, cu trecerea timpului, interesul publicului de a dezbate istoria celor două septenate ale Președintelui Mitterand prevalează față de protecția drepturilor acestuia la respectarea secretului medical.

Curtea nu consideră că exigențele dezbaterii istorice îl pot dezlega pe medic de secretul medical, care este, în dreptul intern, general și absolut, dar ea apreciază că, de vreme ce secretul medical a fost înfrânt – ceea ce a

antrenat sancţionarea penală şi disciplinară a autorului –, trecerea timpului trebuie în mod necesar să fie luată în considerare pentru a analiza compatibilitatea cu libertatea de exprimare a unei măsuri atât de grave precum interdicţia absolută de publicare a unei cărţi.

Mai mult, la data hotărârii civile, fuseseră deja vândute peste 40.000 de exemplare din carte, aceasta era deja accesibilă pe Internet şi ea făcuse obiectul a numeroase comentarii în presă, deci informaţiile îşi pierduseră esenţialul confidenţialităţii lor, astfel că apărarea secretului medical nu mai putea constitui un imperativ preponderent. Măsura este deci disproporţionată şi nu se justifică prin nici o nevoie socială imperioasă.

Art. 10 din Convenţie a fost violat.

50.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Chauvy şi alţii c. Franţa*
Cererea nr. 64915/01

I. În fapt

Reclamanţii, în calitate de scriitor, director al unei edituri şi, respectiv, editură, sunt condamnaţi penal şi civil pentru defăimare prin publicarea unei cărţi în care pun în discuţie calitatea de membri ai rezistenţei franceze din timpul celui de-al doilea Război mondial a soţilor Aubrac.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenţie, Curtea constată că este vorba de o ingerinţă în libertatea de exprimare.

Ingerinţa este prevăzută de lege, dreptul în materie fiind reprezentat de două legi şi de trei hotărâri ale Curţii de Casaţie, care nu puteau fi ignorate de lumea presei şi a editurilor, iar cel puţin ultimii doi reclamanţi, ca profesionişti, şi, prin ei, şi primul reclamant, erau obligaţi să cunoască legea, apelând la nevoie la consiliere juridică.

Ingerinţa urmăreşte scopul legitim al protejării reputaţiei sau drepturilor altuia.

Sub aspectul necesităţii într-o societate democratică, se consideră de Curte că încercarea de a afla adevărul istoric face parte din libertatea de exprimare. Faptele cauzei nu intră în categoria faptelor istorice clar stabilite, precum Holocaustul. Dimpotrivă, Curtea trebuie să cântărească pe de o parte interesul public al cunoaşterii împrejurărilor în care a fost arestat de nazişti şeful Rezistenţei Jean Moulin, şi imperativele protecţiei reputaţiei soţilor Aubrac, ei înşişi membri importanţi ai Rezistenţei, a căror onoare poate fi grav atinsă de o lucrare în care se aruncă un dubiu, fie şi prin insinuare, asupra posibilităţii de a-l fi trădat pe Jean Moulin şi de a fi cauzat astfel arestarea, suferinţele şi moartea sa.

Curtea observă că jurisdicţiile naţionale au procedat la o examinare detaliată şi foarte minuţioasă a operei în cauză şi în special a prezentării faptelor şi argumentelor, înainte de a concluziona că se impune condamnarea reclamanţilor pentru defăimare.

În cauză, Curtea este de părere că aceste condamnări sunt întemeiate pe motive pertinente şi suficiente, fiind convinsă de raţionamentele judecătorilor care au concluzionat că opera nu respectă regulile esenţiale ale metodei istorice şi procedează la insinuări foarte grave.

Cu privire la sancţiuni, Curtea constată că nu s-a interzis publicarea cărţii şi nu s-a ordonat distrugerea ei, că amenzile penale şi despăgubirile par relativ moderate şi justificate în raport cu împrejurările cauzei şi că obligarea la publicarea unui comunicat în cinci periodice şi la inserarea lui în toate exemplarele vândute ale cărţii nu sunt măsuri inadaptate ori prea restrictive faţă de libertatea de exprimare.

Curtea consideră că, în cauză, ingerinţa în libertatea de exprimare nu a fost disproporţionată în raport cu scopul legitim urmărit.

Art. 10 din Convenţie nu a fost violat.

51.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 20 iulie 2004
Cauza *Hrico c. Slovacia*
Cererea nr. 49418/99

I. În fapt

În săptămânalul al cărui redactor-şef este reclamantul sunt publicate materiale privind un proces civil pentru defăimare între un parlamentar, fost

ministru, şi un ziarist, care îl acuză de trecut fascist. Astfel, într-un articol, despre judecătorul Curţii Supreme care a prezidat completul care a pronunţat soluţia defavorabilă ziaristului se spune că revizuieşte istoria, într-un interviu avocatul ziaristului, fost preşedinte al Curţii Constituţionale, arată că respectivul judecător are deja opinia formată, el candidând în alegeri pe listele unui partid politic care nu condamnă fostul regim fascist, iar într-un alt articol se vorbeşte de o farsă judiciară şi de viitoarea condamnare a statului de Curtea de la Strasbourg pentru acest motiv.

Judecătorul introduce o acţiune civilă contra redactorului-şef (care nu este autorul articolelor), iar instanţa îl obligă pe acesta din urmă să-i plătească judecătorului despăgubiri pentru prejudiciul moral.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenţie, Curtea reţine că opiniile exprimate reprezintă o judecată de valoare asupra unor chestiuni de interes public, despre care nu se poate afirma că sunt lipsite de o bază de fapt.

Limitele criticii acceptabile sunt mai largi cu privire la un judecător care intră în viaţa politică.

Scopul declaraţiilor nu a fost ofensarea, umilirea şi discreditarea persoanei criticate.

Curtea notează şi faptul că procedura judiciară în care s-a pronunţat judecătorul criticat privea o chestiune generală, în care exista deja o dezbatere politică.

În aceste împrejurări, motivele expuse de jurisdicţiile naţionale pentru justificarea ingerinţei nu pot fi considerate drept suficiente.

Art. 10 din Convenţie a fost violat.

52.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Karhuvaara şi Iltalehti c. Finlanda*
Cererea nr. 53678/00

I. În fapt

Reclamanţii sunt o editură care publică un cotidian naţional şi redactorul-şef al acesteia. În respectivul cotidian este publicată o informaţie

privind procesul penal al unei persoane, cu precizarea că soția sa este deputat, deși ea nu avea nici o legătură cu procesul. În urma plângerii deputatei, reclamanții sunt condamnați penal pentru ofensă, fiind obligați la plata unei amenzi și la despăgubiri.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenție, Curtea amintește că protecția vieții private, potrivit art. 8, trebuie echilibrată cu libertatea de exprimare, garantată de art. 10 din Convenție.

În cauză, Curtea reține că această condamnare a reclamanților constituie o ingerință în libertatea de exprimare, care este prevăzută de lege și urmărește scopul legitim al protecției reputației și drepturilor altuia.

Cu privire la necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea reține că nu există nici o prezentare falsă sau vreo rea-credință din partea reclamanților, faptele publicate nefiind contestate, deci limitele libertății presei nu au fost depășite. Curtea mai observă că articolele de presă nu conțin vreo afirmare a unei implicări a deputatei în evenimentele care au dus la condamnarea soțului ei și nici nu dau detalii cu privire la viața ei privată, exceptând menționarea faptului că este căsătorită cu persoana condamnată, împrejurare care era deja publică.

Este adevărat că articolul nu privea chestiuni politice legate direct de deputată, dar publicul are dreptul să fie informat, inclusiv, în anumite împrejurări, cu privire la anumite aspecte ale vieții private ale figurilor publice, în special a politicienilor. Cât privește protecția specială acordată parlamentarilor printr-o lege națională specială, Curtea reține că faptele de care se plânge deputata nu au legătură directă cu atribuțiile sale oficiale de deputat.

În sfârșit, Curtea ține seama și de asprimea sancțiunilor aplicate.

În opinia Curții, proporționalitatea între protecția vieții private și libertatea de exprimare nu a fost respectată, iar măsura nu este necesară într-o societate democratică.

Art. 10 din Convenție a fost violat.

53.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Selistö c. Finlanda*
Cererea nr. 56767/00

I. În fapt

Reclamanta publică două articole de presă în care susține că un pacient a decedat în urma unei operații efectuate de un chirurg (al cărui nume nu este indicat) care consumase alcool în noaptea precedentă. Văduva pacientului formulează plângere penală contra medicului, dar parchetul clasează cauza, din lipsă de probe. În urma plângerii chirurgului, reclamanta este condamnată, pentru calomnie, la amendă.

II. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenție, Curtea reține că această condamnare a reclamantei constituie o ingerință în libertatea de exprimare, care este prevăzută de lege și urmărește scopul legitim al protecției reputației și drepturilor altuia.

Cu privire la necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea observă că articolele de presă în cauză se referă la chestiuni de sănătate care vizează interesul public. Este normal în ziaristică să se aleagă un individ pentru a se ilustra o anumită chestiune.

Libertatea presei implică îndatoriri și responsabilități, iar ziaristul trebuie să acționeze cu bună credință, pentru a prezenta informații credibile, conform eticii presei.

Articolele de presă conțin declarații de fapt, iar nu judecăți de valoare, iar existența faptelor poate fi demonstrată.

Curtea reține că instanțele naționale nu au insistat pe caracterul fals al afirmației privind faptul că medicul consumase băuturi alcoolice, ci pe omisiunea de a prezenta fapte precum decizia parchetului de clasare a cauzei.

Curtea observă și faptul că informațiile ziaristei provin din documente publice ale poliției, iar ziaristul nu are obligația generală de a verifica adevărul informațiilor conținute în aceste surse, el trebuind să fie liber să prezinte publicului informații din surse oficiale.

Este adevărat că ziarista a prezentat numai unele informaţii, selectiv, dar aceasta nu înlătură faptul că elementele proveneau din acte oficiale. Informaţiile conţinute în articole prezintă un tablou alarmant asupra siguranţei pacienţilor, iar ziaristul s-a întemeiat pe fapte verificabile. Caracterul selectiv al citărilor nu poate fi suficient pentru a justifica o condamnare, în general neputându-se pretinde ziariştilor să acţioneze cu o totală obiectivitate şi trebuind să li se permită o anumită doză de exagerare, chiar de provocare.

Curtea pune un mare accent şi pe faptul că în articole nu s-au menţionat numele, vârsta sau sexul medicului. De asemenea, Curtea nu poate reţine că medicului nu i s-a dat posibilitatea să se apere sau că etica presei a fost violată.

Măsura sancţionării nu este necesară într-o societate democratică.

Art. 10 din Convenţie a fost violat.

54.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 17 decembrie 2004
Cauza *Pedersen şi Baadsgaard c. Danemarca*
Cererea nr. 49017/99

I. În fapt

Reclamanţii, ca ziarişti de televiziune, realizează două emisiuni, în care critică modul în care poliţia a efectuat o anchetă penală, finalizată cu condamnarea acuzatului la 12 ani pentru uciderea soţiei. Ulterior, în urma unei revizuiri, inculpatul este achitat. Reclamanţii sunt condamnaţi la amendă penală şi despăgubiri civile pentru calomnierea unui poliţist.

II. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului

Prin Hotărârea camerei din 19 iunie 2003 se statuează, cu 4 voturi contra 3, asupra absenţei violării art. 10 din Convenţie, cauza fiind retrimisă în faţa Marii Camere.

III. În drept

Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 din Convenţie, Curtea constată existenţa unei ingerinţe şi faptul că aceasta este prevăzută de lege şi urmăreşte un scop legitim.

Cât privește necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea reține că problemele dezbătute în emisiuni erau de interes general.

Totuși, reclamanții nu au fost condamnați pentru a fi formulat critici cu privire la activitatea poliției, ci pentru a fi imputat (chiar sub forma unor întrebări) un fapt determinat unui comisar de poliție, și anume de a fi înlăturat voluntar un element de probă esențial pentru disculparea inculpatului, ceea ce constituie infracțiune.

Curtea relevă că reclamanții nu au lăsat să planeze nici o îndoială asupra modului în care ei au prezentat faptele. Acuzația adusă de ziariști polițistului, al cărui nume este indicat, chiar dacă indirectă și prin intermediul unei serii de întrebări, constituie o declarație de fapt, al cărei adevăr este susceptibil de probă. Or, reclamanții nu au făcut nici cea mai mică încercare pentru a-și justifica afirmațiile, a căror exactitate nu a fost demonstrată.

Curtea ține cont de faptul că afirmațiile au fost făcute la o oră de maximă audiență, pe un post public de televiziune, și că acuzațiile aduse erau foarte grave. Reclamanții s-au întemeiat în acuzațiile lor pe un martor apărut la peste 9 ani de la evenimente, dar nu au controlat afirmațiile lui, deși acestea erau ușor verificabile, aspect pe care chiar reclamanții îl consideră regretabil din partea lor. De asemenea, martorul nu a afirmat niciodată că poliția ar fi întocmit vreun raport, care apoi să fie suprimat de polițistul respectiv.

În concluzie, Curtea constată că măsura răspunde unei nevoi sociale imperioase, este proporțională și este justificată de autoritățile naționale, deci ea este necesară într-o societate democratică.

Cu 9 voturi contra 8, Curtea decide că art. 10 din Convenție nu a fost violat.

BCU IASI / CENTRU

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a IV-a (cameră)
Hotărârea din 30 martie 2004
Cauza *Hirst c. Regatul Unit (nr. 2)*
Cererea nr. 74025/01

[A se vedea cap. XXVII – nr. 83]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia I (cameră)
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

[A se vedea cap. XXVII – nr. 84]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a IV-a (cameră)
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Leyla Sahin c. Turcia*
Cererea nr. 44774/98

[A se vedea cap. VIII – nr. 44]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a II-a (cameră)
Hotărârea din 27 iulie 2004
Cauza *Sidabras şi Dziautas c. Lituania*
Cererile nr. 55480/00 şi 59330/00

[A se vedea cap. XI – nr. 59]

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul X
Art. 11 din Convenția europeană a drepturilor omului „Libertatea de reuniune şi de asociere"

55.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 17 februarie 2004
Cauza *Maestri c. Italia*
Cererea nr. 39748/98

I. În fapt

Reclamantul, în calitate de judecător, este sancționat de Consiliul Superior al Magistraturii cu avertisment pentru afilierea sa la o lojă masonică, care urmăreşte subminarea instituțiilor democratice şi are legături cu mafia şi crima organizată. Recursul reclamantului este respins de Curtea de Casație.

II. În drept

Art. 11 („Libertatea de reuniune şi de asociere") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 11 din Convenție, Curtea constată că a existat o ingerință în dreptul reclamantului de a se asocia în mod liber.

Sub aspectul justificării ingerinței, cât priveşte prevederea ei în lege, Curtea constată că sancționarea unui magistrat pentru apartenența la franc-masonerie are o bază în dreptul intern, iar legea este accesibilă, în schimb aceasta nu îndeplineşte condiția de previzibilitate.

Legea trebuie să ofere protecție contra atingerilor arbitrare aduse de puterile publice drepturilor consacrate de Convenție, fiind împotriva preeminenței dreptului, principiu fundamental al unei societăți democratice, dacă puterea de apreciere acordată executivului nu cunoaşte limite.

În concret, directiva Consiliului Superior al Magistraturii, care a stat la baza sancțiunii disciplinare, nu era suficient de clară pentru a-i permite reclamantului, chiar dacă o persoană avizată şi familiarizată cu dreptul, în calitatea

sa de magistrat, să îşi dea seama de faptul că adeziunea sa la o lojă masonică risca să îi atragă aplicarea de sancţiuni disciplinare.

Art. 11 din Convenţie a fost violat.

Constatarea violării art. 11 s-a făcut cu o majoritate de 11 voturi contra 6, existând opinii separate ale celor 6 judecători minoritari.

56.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 17 februarie 2004
Cauza *Gorzelik şi alţii c. Polonia*
Cererea nr. 44158/98

I. În fapt

Reclamanţii, care se intitulează „silezieni", decid ca, împreună cu alte persoane, să înfiinţeze o asociaţie cu denumirea „Uniunea persoanelor de naţionalitate sileziană", în statutul acesteia prevăzându-se că este o organizaţie a minorităţii naţionale sileziene. Asociaţia este înregistrată de prima instanţă judecătorească naţională, hotărârea fiind însă desfiinţată de instanţa de apel, soluţie menţinută în recurs, cu precizarea că instanţele superioare au cerut, pentru înregistrare, suprimarea dispoziţiei statutare în sensul calificării asociaţiei drept organizaţie a unei minorităţi naţionale, ceea ce fondatorii au refuzat.

Legea electorală prevede anumite facilităţi pentru organizaţiile înregistrate ale minorităţilor naţionale.

II. În drept

Art. 11 („Libertatea de reuniune şi de asociere") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 11 din Convenţie, asupra existenţei unei ingerinţe în libertatea de asociere, Curtea constată că refuzul de înregistrare a asociaţiei constituie o asemenea ingerinţă.

Sub aspectul justificării ingerinţei, Curtea reţine că ingerinţa este prevăzută de lege, care satisface exigenţa previzibilităţii, chiar dacă dreptul naţional nu defineşte noţiunea de „minoritate naţională", întrucât o asemenea definiţie este greu de dat şi ea nu există nici în documentele internaţionale, iar statele nu au obligaţia, potrivit dreptului internaţional, de a adopta o anumită noţiune de „minoritate naţională" sau de a introduce o procedură de recunoaştere oficială a acesteia.

Pentru scopul legitim al ingerinţei, Curtea reţine că acesta constă în protejarea instituţiilor şi procedurilor democratice naţionale şi a drepturilor şi libertăţilor altor persoane, prin împiedicarea unei asociaţii de a deturna dispoziţiile legii electorale, prevăzând drepturi speciale pentru organizaţiile minorităţilor naţionale.

În sfârşit, cât priveşte necesitatea măsurii într-o societate democratică, Curtea confirmă relaţia directă dintre democraţie, pluralism şi libertatea de asociere. Numai motive convingătoare şi imperative pot justifica restrângerea acestei libertăţi. Democraţia politică reprezintă un element fundamental al ordinii publice europene, iar Convenţia este destinată de protejeze şi să promoveze idealurile şi valorile unei societăţi democratice. Democraţia este unicul model politic conceput de Convenţie şi care este compatibil cu ea. Sunt caracteristice unei societăţi democratice pluralismul, toleranţa şi spiritul de deschidere. Democraţia nu se limitează la supremaţia constantă a opiniei unei majorităţi, ci impune un echilibru care să asigure minorităţilor un tratament corect şi care să evite orice abuz de poziţii dominante.

Totuşi, libertatea de asociere nu este absolută, dar statul trebuie să dea dovadă de rezervă atunci când uzează de puterile sale. Nevoia socială imperioasă afirmată de autorităţile naţionale prin refuzul de înregistrare a constat în respingerea posibilităţii de a revendica, ulterior înregistrării ca organizaţie a minorităţii naţionale, privilegii electorale potrivit legii electorale, acest lucru urmărind protejarea instituţiilor democratice şi a procedurilor electorale, deci a ordinii şi a drepturilor altora.

Pentru proporţionalitatea ingerinţei, deşi măsura interzicerii constituirii asociaţiei a fost radicală, autorităţile ar fi înregistrat asociaţia dacă reclamanţii ar fi suprimat din statut caracterizarea acesteia drept organizaţie a unei minorităţi naţionale, deci toate activităţile culturale pe care asociaţia şi membrii săi ar fi dorit să le desfăşoare ar fi fost posibile, nefiind vorba de o măsură generală şi absolută împotriva scopurilor culturale ale asociaţiei.

Rezultă că statul nu a restrâns libertatea de asociere a reclamanţilor în sine. Autorităţile nu i-au împiedicat pe reclamanţi să constituie o asociaţie pentru exprimarea şi promovarea particularităţilor unei minorităţi, ci să creeze o persoană juridică, care, ca urmare a dispoziţiei din statutul său, ar fi putut inevitabil să pretindă, potrivit legii electorale, un statut special. Refuzul de înregistrare a asociaţiei poate fi considerat necesar într-o societate democratică.

Art. 11 din Convenţie nu a fost violat.

57.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 5 octombrie 2004
Cauza *Partidul Prezidențial din Mordovia c. Rusia*
Cererea nr. 65659/01

I. În fapt

În urma modificării legislației, Partidul Prezidențial din Mordovia solicită reînregistrarea la Ministerul Justiției, care îi respinge cererea. Acțiunea Ministerului Justiției de dizolvare a partidului este respinsă în primă instanță, care ordonă și reînregistrarea partidului, dar admisă de Curtea Supremă a Republicii Mordovia.

După introducerea plângerii europene, în urma unei căi extraordinare de atac, instanța supremă își desființează hotărârea anterioară și menține soluția primei instanțe, de reînregistrare a partidului.

După o nouă modificare a legislației, conform căreia înregistrarea partidelor nu mai este de competența Ministerului Justiției, iar partidele regionale se desființează, Ministerul Justiției obține o hotărâre judecătorească de suspendare a executării hotărârii de reînregistrare.

II. În drept

Art. 11 („Libertatea de reuniune și de asociere") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 11 din Convenție, sub aspectul aplicabilității textului, Curtea amintește că art. 11 se aplică partidelor politice și că refuzul de înregistrare poate constitui o ingerință în exercitarea libertății de asociere.

Pentru existența ingerinței, Curtea acceptă că măsura a afectat partidul, deoarece acesta nu a putut funcționa timp de o lungă perioadă și nici nu a putut participa la alegerile regionale, iar prejudiciul pare a fi ireparabil, întrucât noua legislație nu permite reconstituirea partidului sub forma inițială.

Cât privește justificarea ingerinței, Guvernul pârât recunoaște că refuzul înregistrării și dizolvarea partidului erau ilegale. Curtea reține că nu se contestă faptul că ingerința nu este prevăzută de lege.

Art. 11 din Convenție a fost violat.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia I (cameră)
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

[A se vedea cap. XXVII – nr. 84]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XI
Art. 14 din Convenția europeană a drepturilor omului „Interzicerea discriminării"

58.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 13 iulie 2004
Cauza *Pla şi Puncernau c. Andora*
Cererea nr. 69498/01

I. În fapt

Primul reclamant, care este fiul adoptiv cu efecte depline al celei de-a doua reclamante, este înlăturat de la o succesiune testamentară, în care testatorul face vorbire de un copil dintr-o căsătorie legitimă şi canonică, pe motivul că acestuia nu i se poate asimila un copil adoptiv cu efecte depline.

II. În drept

Art. 14 („Interzicerea discriminării") combinat cu art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private şi familiale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 14 combinat cu art. 8 din Convenție, Curtea amintește că în jurisprudență a analizat cauze în care diferența de tratament rezulta direct din legislația națională, care stabilea o distincție între copii legitimi şi cei nelegitimi sau între copiii adulterini şi ceilalți, indiferent dacă sunt născuți în sau în afara căsătoriei, în timp ce prezenta cauză se diferențiază radical, Curtea nefiind sesizată cu o problemă de incompatibilitate eventuală între legislația națională în materie de drept succesoral al copilului adoptat şi Convenție, ci cu privire la modul de interpretare, de instanțele naționale, a dispozițiilor unui testament, şi anume dacă prin „copil" dintr-o căsătorie legitimă şi canonică (aspect necontestat) se poate înțelege nu numai copilul biologic, ci şi cel adoptat.

Interpretarea făcută de instanță clauzei testamentare în litigiu a avut drept efect privarea reclamantului de dreptul la succesiunea bunicii, în favoarea fetelor vărului său.

O distincție este discriminatorie în sensul art. 14 dacă nu are o justificare obiectivă și rezonabilă, adică dacă nu urmărește un scop legitim sau nu există un raport rezonabil de proporționalitate între mijloacele urmărite și scopul vizat, în cauză Curtea neindentificând scopul legitim urmărit prin hotărârea judecătorească, întrucât un copil adoptat cu efecte depline se află în aceeași poziție juridică precum copilul biologic al părinților săi, sub toate aspectele.

Chiar dacă respectiva clauză testamentară necesita o interpretare din partea jurisdicțiilor interne, aceasta nu se putea face exclusiv în lumina contextului social în vigoare la momentul redactării testamentului (1939) sau al decesului testatoarei (1949), în măsura în care s-au scurs 57 de ani de la întocmirea testamentului și până la deschiderea succesiunii.

În prezența unui interval de timp atât de lung, în cursul căruia s-au produs schimbări profunde în domeniul social, economic și juridic, judecătorul nu poate ignora noile realități, aceasta fiind valabil și pentru domeniul testamentar, în care orice interpretare, dacă este necesară, trebuie să verifice care era voința testatorului, precum și efectul util al testamentului, păstrând însă în vedere că nu se poate prezuma că testatorul ar fi vrut ceea ce nu a spus și fără a uita să se confere dispoziției testamentare sensul cel mai conform cu dreptul intern și cu Convenția, așa cum este ea interpretată de jurisprudența Curții.

Curtea constată, cu 5 voturi contra 2, că art. 14 combinat cu art. 8 din Convenție a fost violat.

Printr-o opinie separată parțial divergentă a unui judecător, se apreciază că art. 8 este aplicabil, dar că nu a existat violarea art. 14 combinat cu art. 8. Într-o opinie separată divergentă a unui judecător se consideră că art. 14 combinat cu art. 8 nu a fost violat.

59.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 27 iulie 2004
Cauza *Sidabras și Dziautas c. Lituania*
Cererile nr. 55480/00 și 59330/00

I. În fapt

Reclamanții sunt destituiți din funcțiile publice (inspector fiscal și procuror) și li se interzice, potrivit legii, până în anul 2009, să ocupe diverse funcții publice și private, ca urmare a faptului că, în timpul existenței U.R.S.S., au fost agenți K.G.B.

II. În drept

1. Art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private și familiale") singur și împreună cu art. 14 („Interzicerea discriminării) din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 8, singur și împreună cu art. 14 din Convenție, pentru interzicerea ocupării anumitor posturi în sectorul privat, ca urmare a fostei apartenențe la K.G.B., sub aspectul aplicabilității art. 14 Curtea observă că legea nu se referă la toți foștii agenți K.G.B., dar că reclamanții sunt tratați diferit de restul persoanelor din Lituania, care nu au lucrat pentru K.G.B., iar sub aspectul aplicabilității art. 8 Curtea reține că interzicerea accesului la posturi în sectorul privat afectează viața privată, iar reclamanții sunt marcați în ochii societății pe motivul fostei lor asocieri cu un regim represiv.

Sub aspectul respectării art. 14, ținând cont și de experiența Lituaniei sub regimul sovietic, Curtea notează că legislații similare au fost adoptate și în alte state părți care au înlăturat regimuri totalitare, acceptând că diferența de tratament urmărește scopuri legitime precum securitatea națională, ordinea publică, bunăstarea economică și drepturile și libertățile altora.

Pentru proporționalitatea măsurii, Curtea notează că se interzice accesul reclamanților nu numai la sectorul public, ci și la diferite sfere ale sectorului privat, iar dacă obligația de loialitate se justifică pentru angajații statului, ea nu este inevitabilă pentru angajatorii privați, chiar dacă afectează și contribuie la funcționarea statului, deoarece ei nu sunt depozitarii puterii suverane a statului și sunt angajați în activități concurențiale cu autoritățile sau companiile de stat, deci că restrângerea posibilității unei persoane de a se angaja într-o companie privată pe motivul lipsei de loialitate față de stat nu poate fi justificată față de Convenție ca în cazul serviciilor publice.

Mai mult, cu câteva excepții, legea nu dă o definiție posturilor, funcțiilor sau sarcinilor specifice interzise, fiind imposibil de a se stabili orice legătură rezonabilă între acestea și scopul legitim urmărit.

Curtea observă și că legea în vigoare a fost adoptată în 1999, la aproape 10 ani de la declararea independenței Lituaniei, iar reclamanților le-au fost impuse restricții după 9, respectiv 13 ani de la părăsirea K.G.B., aspect care poate fi luat în considerare sub aspectul proporționalității.

Curtea statuează, cu 5 voturi contra 2, că art. 14 împreună cu art. 8 din Convenție a fost violat și că nu se impune analiza violării art. 8 izolat.

Hotărârea este însoțită de o opinie separată concurentă a unui judecător, care apreciază că a existat o violare izolată a art. 8 din Convenție, de o opinie separată divergentă, formulată de un judecător, în care se susține că art. 14 nu

este aplicabil, dar art. 8 singur a fost violat, şi de o opinie separată divergentă a unui judecător, conform căreia art. 14 împreună cu art. 8 nu a fost violat, dar a existat violarea art. 8 singur.

2. Art. 10 („Libertatea de exprimare") singur şi împreună cu art. 14 („Interzicerea discriminării") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 10 singur şi împreună cu art. 14 din Convenţie, Curtea reţine că autorităţile naţionale nu au fost interesate de opiniile exprimate de reclamanţi în timpul sau după angajarea lor în KGB, iar funcţiile din care au fost îndepărtaţi ori care le sunt interzise, ţinând cont de calificările lor (instructor sportiv şi jurist), nu au legătură cu răspândirea zilnică de idei şi informaţii, deci art. 10 nu este aplicabil.

Curtea reţine, în unanimitate, că art. 10 singur şi împreună cu art. 14 nu a fost violat.

60.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 21 octombrie 2004
Cauza *Woditschka şi Wilfling c. Austria*
Cererile nr. 69756/01 şi 6306/02

I. În fapt

Reclamanţii sunt condamnaţi penal pentru relaţii homosexuale cu un adolescent între 14 şi 18 ani. Potrivit legislaţiei naţionale, relaţiile heterosexuale şi lesbiene între un major şi un minor între 14 şi 18 ani nu constituie infracţiune.

II. În drept

Art. 14 („Interzicerea discriminării") combinat cu art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 14 combinat cu art. 8 din Convenţie, Curtea constată că prezenta cauză nu se deosebeşte de cele soluţionate în jurisprudenţa sa, în sensul constatării violării art. 14 combinat cu art. 8 din Convenţie.

Art. 14 combinat cu art. 8 din Convenţie a fost violat.

61.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Ünal Tekeli c. Turcia*
Cererea nr. 29865/96

I. În fapt

Reclamanta ia la căsătorie numele soţului, dar, fiind cunoscută în viaţa profesională de avocat sub numele de la naştere, ea continuă să folosească şi acest nume înaintea numelui legal de familie. În actele oficiale însă nu poate să utilizeze decât numele de familie din urma căsătoriei. Cererea adresată instanţei, de a o autoriza să poarte doar numele de la naştere, este respinsă, pe motivul că legea obligă femeia căsătorită să poarte numele soţului pe întreaga durată a căsătoriei.

II. În drept

1. Art. 14 („Interzicerea discriminării") combinat cu art. 8 („Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 14 combinat cu art. 8 din Convenţie, sub aspectul aplicabilităţii art. 8 din Convenţie, Curtea aminteşte că, deşi acesta nu conţine o dispoziţie explicită în materie de nume, totuşi numele, ca mijloc de identificare personală şi de ataşament la o familie, interesează viaţa privată şi familială a unei persoane.

Cât priveşte respectarea art. 14 combinat cu art. 8 din Convenţie, Curtea aminteşte că nu orice diferenţă de tratament constituie o discriminare, ci o distincţie este discriminatorie dacă este lipsită de o justificare obiectivă şi rezonabilă şi dacă proporţionalitatea nu este respectată.

Numai considerente foarte puternice pot duce la concluzia compatibilităţii cu Convenţia a unei diferenţe de tratament bazate exclusiv pe sex.

În ceea ce priveşte existenţa unei diferenţe de tratament între persoane plasate în situaţii analoage, Curtea constată că, potrivit legii, bărbatul căsătorit îşi păstrează numele avut înainte de căsătorie, în timp ce femeia nu poate să poarte în mod exclusiv numele său de naştere, ceea ce constituie o diferenţă de tratament bazată pe sex.

Sub aspectul existenţei unei justificări obiective şi rezonabile, Curtea nu este convinsă de existenţa unor asemenea motive. Ea aminteşte că progresul

spre egalitatea sexelor este astăzi un scop important al statelor membre ale Consiliului Europei, care face apel la statele membre să elimine orice discriminare bazată pe sex în alegerea numelui de familie. De asemenea, la nivelul O.N.U., evoluția cu privire la egalitatea sexelor este în sensul recunoașterii dreptului fiecărui soț de a-și păstra numele inițial sau de a participa în mod egal la alegerea noului nume de familie.

Astfel, Curtea constată existența unui consens în cadrul statelor membre ale Consiliului Europei cu privire la egalitatea între soți pentru alegerea numelui de familie, Turcia fiind singurul stat care impune prin lege numele soțului ca nume al cuplului, deci pierderea automată de femeie a numelui său anterior. Femeia nu poate să utilizeze exclusiv numele său din naștere, ci eventual doar să îl plaseze înaintea numelui soțului.

Curtea constată că Turcia se situează, prin reformele din ultimii ani, în cadrul mișcării de asigurare a egalității dintre femeie și bărbat în cadrul familiei, dar dispozițiile în materie de nume au rămas în vigoare.

Curtea nu poate lua în considerare tradiția, în sensul că unitatea familiei se exprimă prin numele comun al soțului, deoarece această finalitate poate fi asigurată și prin numele soției sau printr-un nume ales de comun acord. De asemenea, Curtea consideră că unitatea familiei se poate exprima și în absența unui nume comun de familie.

Curtea nu subestimează importantele repercusiuni ale schimbării sistemului, dar ea consideră că se poate cere în mod rezonabil societății să accepte anumite inconveniente, în scopul de a permite persoanelor să trăiască în demnitate și respect, conform numelui pe care l-au ales. În consecință, obiectivul privind unitatea familiei printr-un nume de familie comun nu poate justifica diferența de tratament întemeiată pe sex.

Diferența de tratament în litigiu încalcă art. 14 din Convenție combinat cu art. 8. Art. 14 combinat cu art. 8 din Convenție a fost violat.

2. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, Curtea consideră că revine Guvernului pârât sarcina să pună în aplicare, în timp util, măsuri corespunzătoare pentru a-și îndeplini, conform hotărârii, obligațiile care îi revin de a asigura fiecărui soț, între care reclamanta, dreptul de a-și păstra utilizarea propriului nume de familie sau de a participa pe picior de egalitate la alegerea numelui familiei.

Constatarea violării, cu consecințele care decurg de aici pentru viitor, poate fi considerată drept o satisfacție echitabilă.

62.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 22 decembrie 2004
Cauza *Merger şi Cros c. Franţa*
Cererea nr. 68864/01

I. În fapt

Reclamanţii sunt mamă şi fiică, aceasta din urmă născută din legătura cu un bărbat căsătorit şi având 4 copii. Acesta face liberalităţi primei reclamante şi legate testamentare în favoarea celei de-a doua reclamante. La decesul acestuia, el lasă ca moştenitori soţia supravieţuitoare, 4 copii legitimi şi pe cea de-a doua reclamantă, copil adulterin din relaţia cu prima reclamantă.

Primii 5 moştenitori le cheamă în judecată pe reclamante, pentru anularea liberalităţilor şi a legatelor testamentare, acţiunea fiind admisă, iar celei de-a doua reclamantei recunoscându-i-se drepturi succesorale numai pe 10% din masa succesorală.

II. În drept

1. Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului combinat cu art. 14 („Interzicerea discriminării") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, combinat cu art. 14 din Convenţie, Curtea constată că a doua reclamantă, la decesul tatălui ei, a dobândit automat, în temeiul legii, drepturi ereditare asupra succesiunii, deci art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie şi art. 14 din Convenţie sunt aplicabile.

Din cauza statutului ei de copil adulterin, a doua reclamantă este penalizată în partajarea masei succesorale.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie combinat cu art. 14 din Convenţie a fost violat.

În schimb, faţă de capacitatea reclamantelor de a primi cu titlu gratuit, Curtea reţine că art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie consacră dreptul persoanei la respectarea bunurilor sale, deci a bunurilor actuale, şi nu garantează dreptul de a le dobândi pe cale de succesiune *ab intestat* sau de liberalităţi.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie şi, prin urmare, art. 14 din Convenţie nu sunt aplicabile şi, deci, nu au fost violate.

2. Art. 8 („Dreptul la respectarea vieții private și familiale") și art. 14 („Interzicerea discriminării"), combinate, din Convenția europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 8 și a art. 14, combinate, din Convenție, cât privește capacitatea reclamantelor de a primi cu titlu gratuit, în ceea ce privește aplicabilitatea art. 8 din Convenție, în dimensiunea dreptului la respectarea vieții familiale, textul presupune existența unei vieți familiale, dar noțiunea de familie nu se limitează la relațiile întemeiate pe căsătorie, ci poate include și alte legături familiale *de facto*.

În cauză, Curtea constată că defunctul și prima reclamantă conviețuiau de 3 ani la nașterea celei de-a doua reclamante, deci formau o familie în sensul art. 8 din Convenție.

Curtea amintește că domeniul succesiunii și al liberalităților între rude apropiate este intim asociat vieții familiale, care nu include numai relații cu caracter social, moral sau cultural, ci și interese materiale, precum obligațiile alimentare și rezerva succesorală. Chiar dacă, în mod normal, drepturile succesorale nu se exercită decât la decesul lui *de cujus*, deci la momentul la care viața de familie se schimbă sau chiar se dizolvă, aceasta nu înseamnă că problema nu se pune înainte de deces, succesiunea putând fi reglată în avans prin testament, ea constituind un element al vieții familiale ce nu poate fi neglijat.

Art. 8 din Convenție este deci aplicabil, dar el nu este încălcat, deoarece dreptul la liberalități sau la o parte de moștenire nu este indispensabil vieții familiale normale.

În schimb, distincția între copiii adulterini și copiii legitimi pune o problemă pe terenul art. 14 și art. 8 din Convenție, combinate. Din cauza statutului său de copil adulterin, a doua reclamantă nu poate primi decât mult mai puțin decât dacă ar fi fost copil legitim, iar liberalitățile făcute primei reclamante au fost considerate ca fiind făcute prin persoană interpusă.

Curtea nu identifică nici un motiv de natură să justifice o asemenea discriminare întemeiată pe nașterea în afara căsătoriei.

Pentru ambele reclamante, art. 8 și art. 14 din Convenție, combinate, au fost violate.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a II-a (cameră)
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Aziz c. Cipru*
Cererea nr. 69949/01

[A se vedea cap. XXVII – nr. 85]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secţia a IV-a (cameră)
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Leyla Sahin c. Turcia*
Cererea nr. 44774/98

[A se vedea cap. VIII – nr. 44]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XII
Art. 17 din Convenția europeană a drepturilor omului „Interzicerea abuzului de drept"

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

[A se vedea cap. XXVII – nr. 84]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XIII
Art. 18 din Convenţia europeană a drepturilor omului „Limitarea utilizării restricţiilor aduse drepturilor"

63.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 19 mai 2004
Cauza *Gusinskiy c. Rusia*
Cererea nr. 70276/01

I. În fapt

Reclamantul, acţionar majoritar şi preşedinte al consiliului de administraţie al unui trust de presă, este arestat sub acuzaţia de fraudă. În cursul detenţiei, ministrul comunicaţiilor îi propune reclamantului ca, în schimbul renunţării la acuzaţiile penale împotriva sa, acesta să vândă trustul de presă unei întreprinderi publice, la un preţ determinat de aceasta din urmă.

Reclamantul este eliberat condiţionat, semnează acordul (contrasemnat şi de ministru) şi urmărirea penală împotriva sa încetează, apoi el părăseşte ţara. Ulterior, trustul de presă refuză executarea acordului, pe motivul încheierii lui prin constrângere.

Reclamantul este pus din nou sub acuzare, emiţându-se un mandat internaţional de arestare, dar autorităţile spaniole, unde acesta şi-a stabilit reşedinţa, refuză să-l extrădeze.

II. În drept

1. Art. 5 („Dreptul la libertate şi la siguranţă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 5 din Convenţie, Curtea consideră că probele deţinute de autorităţile judiciare pot fi considerate ca justificând o suspiciune legitimă, pentru un observator obiectiv, în sensul că reclamantul ar fi săvârşit o infracţiune.

În schimb, sub aspectul legalităţii detenţiei, cerinţă care are în vedere şi calitatea dreptului naţional, acesta din urmă permite o detenţie preventivă şi

înainte de punerea sub acuzare, dacă sunt îndeplinite cerințe excepționale, noțiune care nu este definită. În plus, având în vedere existența unei legi de amnistiere, pentru care chiar autoritățile admit că reclamantul beneficiază de ea, ar fi nerațional ca ea să fie interpretată în sensul că ar permite o detenție a unei persoane față de care nu se poate exercita acțiunea penală.

A existat deci violarea dreptului național.

Art. 5 din Convenție a fost violat.

2. Art. 18 („Limitarea utilizării restricțiilor aduse drepturilor") combinat cu art. 5 („Dreptul la libertate și la siguranță") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 18 combinat cu art. 5 din Convenție, Curtea reține că Guvernul pârât nu neagă faptul acordul semnat de reclamant, ca și de un ministru, leagă încetarea urmăririi penale împotriva sa de vânzarea trustului său de presă către o companie controlată de stat, și că încetarea urmăririi penale este motivată, între altele, pe repararea prejudiciului comis prin infracțiune ca urmare a vânzării acțiunilor.

În opinia Curții, nu este scopul unor proceduri de drept public, precum procedura penală și arestarea preventivă, de a fi utilizate în strategiile comerciale ale unor părți în litigiu. Faptul că societatea de stat a cerut reclamantului semnarea acordului de vânzare când acesta se afla în detenție preventivă, că acordul este validat prin semnătura unui ministru și că el este executat de procuror prin încetarea urmăririi penale sugerează cu insistență faptul că punerea sub acuzare a reclamantului s-a făcut pentru intimidarea lui.

În aceste împrejurări, Curtea nu poate decât să constate că restrângerea libertății reclamantului, permisă potrivit art. 5 parag. 1.c, a fost utilizată nu numai în scopul aducerii lui în fața autorității judiciare competente pe motivul unei suspiciuni legitime că ar fi săvârșit o infracțiune, ci și pentru alte scopuri.

Art. 18 combinat cu art. 5 din Convenție a fost violat.

Capitolul XIV
Art. 30 din Convenția europeană a drepturilor omului „Desesizarea în favoarea Marii Camere"

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Broniowski c. Polonia*
Cererea nr. 31443/96

[A se vedea cap. XXIII – nr. 75]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 20 decembrie 2004
Cauza *Makaratzis c. Grecia*
Cererea nr. 50385/99

[A se vedea cap. II – nr. 6]

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XV
Art. 34 din Convenția europeană a drepturilor omului „Plângeri individuale"

64.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Hotărârea din 7 octombrie 2004
Cauza *Vatan c. Rusia*
Cererea nr. 47978/99

I. În fapt

Reclamantul, Partidul Democratic Popular Vatan („Vatan"), este un partid politic care urmărește promovarea activității politice a națiunii tătare și protejarea drepturilor tătarilor. Organizația regională din Simbirsk a Partidului Democratic Popular Vatan este suspendată și apoi dizolvată prin hotărâri judecătorești.

II. În drept

Obiecția preliminară a Guvernului

Cu privire la obiecția preliminară a Guvernului pârât, în sensul lipsei calității de victimă a reclamantului, Curtea amintește că, pentru a putea analiza dispozițiile substanțiale ale Convenției, trebuie îndeplinite două condiții: reclamantul să fie inclus în una din categoriile menționate în art. 34 din Convenție, iar acesta să fie capabil să prezinte *prima facie* un caz din care rezultă că este victima unei violări a Convenției.

Curtea notează că plângerea este făcută de Vatan, care este o persoană juridică, dar privește Organizația regională, care este și ea o persoană juridică.

Mai întâi Curtea analizează posibilitatea ca Vatan să constituie o organizație „umbrelă", incluzând Vatan și Organizația regională, ca parte constitutivă, o asemenea interpretare cerând acceptarea de Curte a faptului că identitatea unei organizații neguvernamentale, în sensul art. 34 din Convenție, poate fi extinsă dincolo de propria personalitate juridică, pentru a include mai multe persoane juridice.

Curtea consideră că personalitatea juridică a unei organizații neguvernamentale creează *prima facie* o prezumție cu privire la identitatea acesteia. Orice susținere în sensul că un partid politic include mai mult de o persoană juridică trebuie să rezulte din statutul și structura organizației, fiind necesar să existe în special dispoziții privind subordonarea, existența unei conduceri unice, adeziunea la un singur set de principii politice, participarea la o singură campanie politică, registrele de membri, nominalizarea și susținerea candidaților și abținerea de la rivalități politice.

În concret, deși statutul Vatan prevede stabilirea de organizații regionale, nu există nici o prevedere reciprocă în actul constitutiv al Organizației regionale, care include doar o referire implicită la Vatan, cu privire la plângerea împotriva încetării calității de membru. În schimb, rămân fără răspuns problemele dacă Organizația regională este structural dependentă de Vatan în luarea deciziilor și dacă are angajamente politice față de Vatan, documentele sale constitutive nu o împiedică să urmărească scopuri politice diferite de Vatan și nu există nici un indiciu că acțiunile și declarațiile care au dus la suspendarea Organizației regionale ar fi fost susținute ori autorizate de Vatan. Mai mult, Vatan nu a fost parte în procedurile interne de suspendare și dizolvare a Organizației regionale.

Prin urmare, Curtea nu poate concluziona că Vatan și Organizația regională sunt un partid politic care poate constitui o singură organizație neguvernamentală în sensul art. 34 din Convenție.

În al doilea rând Curtea verifică dacă Vatan însuși poate pretinde a fi victimă din cauza suspendării Organizației regionale.

Curtea amintește că noțiunea de victimă vizează persoana direct afectată de actul sau omisiunea în cauză, acceptarea unei plângeri din partea unei persoane afectate în mod indirect putând fi justificată numai în împrejurări excepționale, în special atunci când se stabilește clar că este imposibil pentru victima directă să formuleze o plângere prin organele sale.

În concret, persoana direct afectată de măsurile interne este Organizația regională, măsura suspendării neimpunând nici o limitare pentru Vatan, care își putea continua activitățile în nume propriu. Curtea notează că organizația regională, ca victimă directă, avea posibilitatea să formuleze o plângere la Curte și nu identifică nici o împrejurare excepțională care să dea dreptul Partidului Vatan să pretindă calitatea de victimă. Curtea notează și faptul că Vatan, spre deosebire de Organizația regională, nu a parcurs nici o procedură internă, astfel încât, și dacă s-ar accepta că Vatan are calitatea de victimă, plângerea ar fi oricum inadmisibilă pe motivul neepuizării căilor interne de atac. În sfârșit, Curtea notează că nu există nici un indiciu că Vatan reprezintă Organizația regională în procedura în fața Curții.

În consecință, obiecția preliminară a Guvernului este întemeiată, Vatan neputând pretinde a fi victimă a unei violări în sensul art. 34 din Convenție.

Plângerea reclamantului este declarată inadmisibilă.

65.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârea din 7 octombrie 2004
Cauza *Poleshchuk c. Rusia*
Cererea nr. 60776/00

I. În fapt

Reclamantul, aflat în executarea unei pedepse penale privative de libertate, trimite două scrisori la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin care formulează o plângere individuală împotriva Rusiei.

Administrația penitenciară refuză expedierea scrisorilor, pe motivul că plângerea europeană este inadmisibilă, deoarece reclamantul nu a făcut o cerere de recurs extraordinar și nu a sesizat Curtea Constituțională.

Reclamantul utilizează aceste căi de atac, care îi sunt respinse, apoi sesizează Curtea Europeană a Drepturilor Omului, justificând depășirea termenului de sezină de 6 luni prin refuzul administrației penitenciare de a expedia scrisorile anterioare.

După comunicarea plângerii către Guvern, autoritățile emit instrucțiuni administrative interzicând orice stânjenire a dreptului de sesizare europeană.

II. În drept

Art. 34 („Plângeri individuale") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 34 din Convenție, Curtea notează că reclamantul își păstrează statutul de victimă, chiar dacă ulterior au fost luate măsuri generale de prevenire în viitor a unor asemenea violări, dar care nu îl privesc în mod direct pe reclamant.

Art. 34 din Convenție obligă statele să nu stânjenească dreptul de plângere individuală. Chiar dacă obligația pe care el o impune este de natură procedurală, distingându-se de drepturile substanțiale înscrise în Convenție și în Protocoale, din însăși natura acestui drept procedural rezultă că el permite indivizilor să se plângă de pretinse violări ale Convenției.

Refuzul administraţiei penitenciare, exprimat în două ocazii, de a expedia plângerea reclamantului a dus la o întârziere de peste 8 luni şi constituie o ingerinţă în dreptul de plângere individuală al reclamantului, care reprezintă o carenţă din partea statului pârât în a-şi respecta obligaţiile care îi revin din art. 34 din Convenţie.

Art. 34 din Convenţie a fost violat.

66.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 30 noiembrie 2004
Cauza *Klyakhin c. Rusia*
Cererea nr. 46082/99

I. În fapt

Unele scrisori trimise de reclamant, aflat în executarea unei pedepse privative de libertate, nu au fost expediate de administraţia penitenciară, acesta fiind nevoit să le trimită prin intermediul rudelor. Alte scrisori au fost trimise cu întârziere sau au ajuns lipsind documentele indicate de reclamant. De asemenea, unele scrisori trimise de Curte nu au fost distribuite reclamantului.

II. În drept

Art. 34 („Plângeri individuale") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 34 din Convenţie, Curtea aminteşte, din perspectiva eficienţei operaţionale a sistemului de plângeri individuale instituit de acest text, importanţa posibilităţii reclamantului de a comunica liber cu Curtea, fără presiuni din partea autorităţilor pentru a-şi retrage sau modifica plângerea. Prin presiune se înţelege nu numai coerciţia sau acte flagrante de intimidare, dar şi alte acte sau contacte indirecte necorespunzătoare, având menirea de a-l descuraja pe reclamant să utilizeze procedura convenţională.

În plus, Curtea notează că poziţia reclamantului era în mod special vulnerabilă, deoarece, ca deţinut, era dependent de administraţia penitenciară pentru corespondenţa sa cu Curtea – ca şi cu restul lumii exterioare. El nu a avut reprezentant în faţa Curţii înainte de decizia asupra admisibilităţii.

Art. 34 din Convenţie a fost violat.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 17 februarie 2004
Cauza *Ipek c. Turcia*
Cererea nr. 25760/94

[A se vedea cap. XIX – nr. 69]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a III-a (cameră)
Decizia din 1 aprilie 2004
Cauza *Kovacic şi alții c. Slovenia*
Cererile nr. 44574/98, 45133/98 şi 48316/99

[A se vedea cap. XVI – nr. 67]

C

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

[A se vedea cap. XXVII – nr. 84]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alții c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

E.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 27 iulie 2004
Cauza *Ikincisoy c. Turcia*
Cererea nr. 26144/95

[A se vedea cap. XXI – nr. 71]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XVI
Art. 35 din Convenția europeană a drepturilor omului „Condiții de admisibilitate"

67.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Decizia din 1 aprilie 2004
Cauza *Kovacic şi alții c. Slovenia*
Cererile nr. 44574/98, 45133/98 şi 48316/99

I. În fapt

Reclamanții, cetățeni croați, sunt titulari, înainte de dizolvarea Republicii Federale Iugoslavia, ai unor depozite bancare în valută la o agenție din Croația a unei bănci slovene. După independența Croației şi Sloveniei, reclamanții încearcă desființarea depozitelor bancare, fără succes, cu toate că obțin hotărâri judecătoreşti pronunțate de instanțele croate prin care agenția din Croația a băncii slovene este obligată la restituirea sumelor depuse.

II. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Plângerile individuale europene ale reclamanților, introduse împotriva Sloveniei, vizează în principal art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului.

III. În drept

Art. 35 („Condiții de admisibilitate") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la chestiunea jurisdicției *ratione temporis*, Curtea arată că aceasta acoperă perioada ulterioară ratificării Convenției de statul pârât, existând însă unele extinderi ale acesteia, în anumite situații.

În cauză, Curtea este competentă să examineze faptele produse după ratificarea Convenției şi a Protocolului nr. 1 la Croația, dar poate să analizeze şi faptele anterioare, dacă ele creează situații valabile ulterior. Curtea reține

că autorităţile slovene au intervenit în materia restituirii depozitelor în valută şi după data ratificării Convenţiei, printr-o revizuire constituţională, reorganizând sistemul bancar şi reglementând chestiunea succesiunii active şi pasive, iar asupra revizuirii constituţionale instanţa constituţională naţională nu s-a pronunţat, pe motivul lipsei de competenţă.

Excepţia incompetenţei *ratione temporis* este respinsă.

Sub aspectul epuizării căilor interne de atac, Curtea constată că, potrivit revizuirii constituţionale, rezolvarea pretenţiilor reclamanţilor este condiţionată de negocierile privind succesiunea statelor, iar Curtea Constituţională a constatat că nu este competentă să cenzureze legea constituţională. Distinct, cum statul pârât este Slovenia, nu se pune problema epuizării căilor interne de atac în Croaţia.

Excepţia neepuizării căilor interne de atac este respinsă.

Cât priveşte respectarea termenului de 6 luni de sesizare, Curtea consideră chestiunea intim legată de fond, astfel că, pentru a nu prejudicia fondul, decide să o unească cu acesta.

Pentru jurisdicţia *ratione loci*, Curtea reţine că legea constituţională slovenă stabileşte răspunderea băncii slovene pentru conturile în valută care nu sunt garantate de stat şi prevede că aceasta îşi menţii agenţii pe teritoriul statelor din fosta Iugoslavie.

Fără prejudicierea fondului, excepţia de inadmisibilitate *ratione loci* este respinsă.

Sub aspectul jurisdicţiei *ratione personae*, Curtea reţine că situaţia reclamanţilor este afectată de legea constituţională slovenă, deci că actele autorităţilor slovene îşi produc efectele, chiar în afara teritoriului naţional, deci că răspunderea statului pârât poate fi angajată.

Excepţia incompatibilităţii *ratione personae* a plângerilor cu Convenţia este respinsă.

Cu privire la calitatea de victimă a reclamanţilor, Curtea observă că poziţia reclamanţilor faţă de depozitele lor bancare este afectată de legea constituţională slovenă, deci că ei se pot pretinde victime în sensul art. 34 („Plângeri individuale") din Convenţia europeană a drepturilor omului.

Excepţia inadmisibilităţii *ratione personae*, pe motivul absenţei calităţii de victimă a reclamanţilor, este respinsă.

Pentru problema sesizării în substanţă cu aceeaşi plângere a unui alt organ internaţional, ca urmare a supunerii chestiunii arbitrajului Fondului Monetar Internaţional şi medierii Băncii pentru Rezolvarea Conflictelor Internaţionale, chiar presupunând că aceste proceduri arbitrale şi de mediere vizează aceeaşi materie cu plângerea europeană, Curtea notează că părţile la respectivele proceduri nu sunt aceleaşi cu părţile în procedura în faţa sa. Prin urmare, nici

o plângere identică sau în substanță aceeași cu plângerea în fața Curții nu a fost supusă vreunei alte proceduri internaționale de investigare sau de reglementare.

Excepția este respinsă.

Sub aspectul caracterului vădit nefondat al plângerii, Curtea consideră că aceasta pune probleme importante de fapt și de drept, care nu pot fi rezolvate decât prin examinarea fondului, astfel că plângerea nu poate fi considerată ca vădit nefondată.

Plângerea este declarată admisibilă, chestiunea respectării termenului de sesizare a Curții fiind unită cu fondul.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XVII
Art. 36 din Convenția europeană a drepturilor omului „Terța intervenție"

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XVIII
Art. 37 din Convenția europeană a drepturilor omului „Radierea"

68.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 20 iulie 2004
Cauza *Absandze c. Georgia*
Cererea nr. 57861/00

I. În fapt

Reclamantul este cercetat penal pentru trădare și tentativă de act terorist contra șefului statului, fiind extrădat de Rusia și arestat, reușind să evadeze și fiind din nou arestat. În urma procesului, este achitat pentru aceste fapte, dar condamnat pentru fraudă fiscală, fiind ulterior grațiat și eliberat.

În urma evenimentelor din noiembrie 2003 din Georgia, care au determinat demisia Președintelui Georgiei, reclamantul este numit vice-ministru de stat.

II. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Reclamantul informează Curtea că nu mai dorește să-și mențină plângerea privind pretinsele violări ale art. 5 („Dreptul la libertate și la siguranță") și art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") din Convenția europeană a drepturilor omului.

III. În drept

Art. 37 („Radierea") din Convenția europeană a drepturilor omului

Curtea constată că reclamantul nu înțelege să-și mai mențină plângerea în sensul art. 37 parag. 1.a din Convenție și estimează că nici o împrejurare specială ținând de respectarea drepturilor omului garantate de Convenție nu reclamă continuarea examinării cererii în temeiul art. 37 parag. 1 *in fine* din Convenție.

Curtea decide să radieze cauza de pe rol.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

[A se vedea cap. XXVII – nr. 84]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XIX
Art. 38 din Convenția europeană a drepturilor omului „Examinarea contradictorie a cauzei"

69.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 17 februarie 2004
Cauza *Ipek c. Turcia*
Cererea nr. 25760/94

I. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Întrucât faptele cauzei sunt disputate de părți, Curtea efectuează o investigație, cu asistența părților. Trei delegați ai Curții ascultă martori la Ankara, numai unii dintre martorii invitați prezentându-se.

II. În drept

Art. 38 („Examinarea contradictorie a cauzei") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aprecierea probelor și stabilirea faptelor de Curte, potrivit art. 38 parag. 1.a din Convenție, Curtea amintește jurisprudența sa recentă privind standardul de probă „dincolo de orice dubiu rezonabil" în aprecierea probelor. Probele pot rezulta din coexistența unor deducții suficient de puternice, clare și concordante sau a unor prezumții similare de fapt necontestate. În acest context, comportamentul părților cu ocazia administrării probelor poate fi luat în considerare. Curtea are în vedere natura subsidiară a rolului său și recunoaște că trebuie să fie prudentă atunci când își asumă rolul unei prime instanțe în stabilirea faptelor, atunci când acest lucru este inevitabil în împrejurările speciale ale cauzei.

Curtea amintește că este de cea mai mare importanță pentru caracterul efectiv al sistemului de plângere individuală instituit de art. 34 („Plângeri individuale") din Convenție ca statele să furnizeze toate facilitățile necesare pentru a face posibilă o examinare adecvată și efectivă a plângerii. În cauzele în care un reclamant individual acuză agenții statului de a-i fi violat drep-

turile, este inerent ca, în anumite proceduri interne, numai guvernul pârât să aibă acces la informații capabile să sprijine sau să infirme respectivele acuzații. O carență a guvernului de a supune asemenea informații care se află în posesia sa, fără o explicație satisfăcătoare, poate să ducă nu numai la stabilirea temeiniciei susținerilor reclamantului, ci și să se reflecte negativ asupra nivelului în care statul pârât își execută obligațiile revenindu-i din art. 38 parag. 1.a din Convenție. Aceleași concluzii se aplică pentru carența statului de a asigura audierea martorilor la o audiere pentru stabilirea faptelor, care influențează negativ stabilirea faptelor în cauză.

În cauză, care se referă la pretinsa distrugere a proprietăților reclamanților de militari, cu privire la aprecierea probelor, Curtea trebuie să fie foarte atentă cu mărturiile, în special cu credibilitatea martorilor, mai ales în absența unor fotografii sau a unor probe criminalistice. Doar câteva persoane au depus mărturie, toate fiind în legături cu reclamantul și aparținând unei comunități mici, neexistând martori oculari independenți. Martorii sunt oameni simpli, care au vorbit de propriile sentimente, cu riscul ca prezentarea faptelor să fi fost deformată de emoții. Acuratețea detaliilor este influențată de faptul că de la data faptelor s-au scurs mai mulți ani. În plus, reclamantul și martorii locuiesc într-o regiune în care au avut loc lupte între forțele de securitate și luptătorii PKK, nefiind exclus ca mulți locuitori ai zonei să fie simpatizanți ai PKK și să încerce să discrediteze guvernul.

Curtea regretă faptul că cei doi martori propuși de guvern nu s-au prezentat. Delegații Curții au fost informați, în ziua audierii, de refuzul unuia dintre ei de a depune mărturie. Totuși, Curtea nu consideră corespunzător să tragă vreo concluzie negativă pentru guvern din refuzul acestui martor de a se prezenta, el nemaifiind un agent al statului la data audierilor. Curtea este însă foarte preocupată de neprezentarea celuilalt martor, care este general al armatei, Guvernul precizând că acesta nu s-a prezentat în fața delegaților deoarece a mai depus mărturie într-o altă cauză europeană, împrejurările fiind aceleași. Curtea consideră că mărturia acestui general ar fi fost centrală pentru stabilirea poziției guvernului asupra faptelor cauzei, iar guvernul nu a furnizat nici o explicație satisfăcătoare pentru neprezentarea lui la audiere. În consecință, Curtea consideră că poate să tragă consecințe negative din comportamentul guvernului privind neaudierea respectivului general ca martor.

În aceste împrejurări și referindu-se la importanța cooperării guvernului pârât în procedurile convenționale, Curtea consideră că guvernul nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin potrivit art. 38 parag. 1.a din Convenție, de a furniza Curții facilitățile necesare îndeplinirii rolului său de stabilire a faptelor.

Statul nu și-a îndeplinit obligațiile pe terenul art. 38 parag. 1.a din Convenție.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XX
Art. 40 din Convenția europeană a drepturilor omului „Ședința publică și accesul la documente"

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilașcu și alții c. Moldova și Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXI
Art. 41 din Convenția europeană a drepturilor omului „Satisfacția echitabilă"

70.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Hotărârile din 24 iunie 2004
Cauzele *Dogan şi Keser c. Turcia*, *Mehmet Kaya şi alții c. Turcia* şi *Murat Yilmaz c. Turcia*
Cererile nr. 50193/99 şi 50197/99, nr. 54335/00 şi nr. 48992/99

I. În fapt

Reclamanții sunt condamnați penal pentru infracțiuni la siguranța statului, de o instanță penală specială de securitate, în compunerea căreia intră un judecător militar.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, cu referire la jurisprudența sa constantă în numeroase cauze similare anterioare, Curtea constată temeinicia plângerilor, ca urmare a dubiilor obiectiv justificate ale reclamanților față de independența şi imparțialitatea jurisdicției cuprinzând un judecător militar, instanța nesatisfăcând deci condițiile de independență şi imparțialitate.

Art. 6 parag. 1 din Convenție a fost violat.

2. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, sub aspectul prejudiciului material şi moral, Curtea estimează că, atunci când ea concluzionează că o condamnare a unui reclamant a fost pronunțată de o instanță care nu este independentă şi imparțială în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție, în principiu

redresarea corespunzătoare ar fi rejudecarea reclamantului în timp util de o instanță independentă și imparțială.

71.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 27 iulie 2004
Cauza *Ikincisoy c. Turcia*
Cererea nr. 26144/95

I. În fapt

După introducerea unei plângeri la fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului, reclamantul este audiat de un procuror, la cererea Direcției drept internațional și relații internaționale din Ministerul Justiției, cu privire la plângerea sa.

II. În drept

1. Art. 34 („Plângeri individuale") – fostul art. 25 – din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a fostului art. 25, în prezent art. 34 din Convenție, Curtea constată că reclamantul a fost supus unei presiuni indirecte și necorespunzătoare pentru a face declarații cu privire la plângerea sa la Comisie, care încalcă libera exercitare a dreptului de plângere individuală, garantat de fostul art. 25.

Statul nu și-a îndeplinit obligațiile potrivit fostului art. 25 din Convenție

2. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, sub aspectul cererii reclamantului de daune punitive sau exemplare pentru violarea art. 25 (în prezent art. 34) din Convenție, Curtea notează că, în mai multe cauze recente, Marea Cameră a respins astfel de cereri.

Cererea reclamanților de daune punitive sau exemplare este respinsă.

72.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 29 iulie 2004
Cauza *San Leonard Band Club c. Malta*
Cererea nr. 77562/01

I. În fapt

Într-un proces civil, cererea de rejudecare a cauzei de instanţa de apel este respinsă de un complet de judecată format din aceiaşi 3 judecători care au statuat şi asupra apelului.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea notează că, în sistemul judiciar maltez, după apel nu există o a treia instanţă, precum Curtea de Casaţie, singura posibilitate pentru un justiţiabil nemulţumit fiind cererea de rejudecare, şi că, deşi unele dintre motive vizează circumstanţe excepţionale, cel invocat de reclamant privea greşita aplicare a legii, astfel încât art. 6 parag. 1 din Convenţie este aplicabil.

Faptul că respectiva cerere de rejudecare a fost soluţionată de aceiaşi 3 judecători poate ridica pentru reclamant dubii cu privire la imparţialitatea instanţei, iar acestea sunt justificate obiectiv, deoarece motivul căii de atac viza greşita interpretare a legii, deci aceiaşi judecători erau chemaţi să decidă dacă ei înşişi au comis sau nu o eroare în interpretarea sau aplicarea legii prin hotărârea atacată.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

2. Art. 41 („Satisfacţia echitabilă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Sub aspectul art. 41 din Convenţie, întrucât Curtea a constatat că procesul reclamantului a fost judecat de o instanţă care nu este independentă şi imparţială în sensul art. 6 parag. 1, ea consideră că, în principiu, forma corespunzătoare de remediere ar fi asigurarea rejudecării cauzei reclamantului de o instanţă independentă şi imparţială.

73.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a III-a – cameră
Hotărârea din 18 noiembrie 2004
Cauza *Qufaj Co. S.H.P.K. c. Albania*
Cererea nr. 54268/00

I. În fapt

Reclamanta obţine o hotărâre judecătorească definitivă prin care o primărie este obligată să-i plătească o anumită sumă cu titlu de despăgubiri, dar nu reuşeşte executarea acesteia.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, Curtea aminteşte că dreptul la o instanţă ar fi iluzoriu dacă s-ar permite ca hotărârile judecătoreşti obligatorii să rămână inoperante în detrimentul unei părţi. Executarea unei hotărâri judecătoreşti este parte integrantă a procesului în sensul art. 6 din Convenţie. Autorităţile statului nu pot invoca lipsa de fonduri pentru a justifica neexecutarea unei hotărâri judecătoreşti.

Art. 6 parag. 1 din Convenţie a fost violat.

2. Art. 41 („Satisfacţia echitabilă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la chestiunea aplicării art. 41 din Convenţie, Curtea aminteşte jurisprudenţa sa, în sensul că, sub aspectul unei hotărâri care impune statului plata unei sume de bani, persoanei care a obţinut o hotărâre împotriva statului nu i se poate cere să recurgă la procedura executării pentru a obţine suma datorată.

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Broniowski c. Polonia*
Cererea nr. 31443/96

[A se vedea cap. XXIII – nr. 75]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Aziz c. Cipru*
Cererea nr. 69949/01

[A se vedea cap. XXVII – nr. 85]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

E.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 27 octombrie 2004
Cauza *Edwards și Lewis c. Regatul Unit*
Cererile nr. 39647/98 și 40461/98

[A se vedea cap. XXII – nr. 74]

F.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 10 noiembrie 2004
Cauza *Sejdovic c. Italia*
Cererea nr. 56581/00

[A se vedea cap. XXIII – nr. 76]

G.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 16 noiembrie 2004
Cauza *Ünal Tekeli c. Turcia*
Cererea nr. 29865/96

[A se vedea cap. XI – nr. 61]

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXII
Art. 43 din Convenția europeană a drepturilor omului „Retrimiterea în fața Marii Camere"

74.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 27 octombrie 2004
Cauza *Edwards şi Lewis c. Regatul Unit*
Cererile nr. 39647/98 şi 40461/98

I. În fapt

Reclamanții sunt condamnați penal în urma unor operații de infiltrare a unor polițiști.

II. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Prin Hotărârea din 22 iulie 2003, camera statuează existența violării art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenție şi asupra satisfacției echitabile pe terenul art. 41 din Convenție.

Guvernul solicită retrimiterea cauzei în fața Marii Camere, în temeiul art. 43 („Retrimiterea în fața Marii Camere") din Convenție, cererea fiind reținută de colegiul Marii Camere.

Ulterior, Guvernul trimite Curții o scrisoare în care anunță că nu intenționează să continue cererea de retrimitere în fața Marii Camere şi admite că Marea Cameră poate să anterineze hotărârea camerei, declarând că este gata să accepte o asemenea decizie.

III. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, Marea Cameră nu identifică nici un motiv să se îndepărteze de la concluziile camerei.

2. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție, Marea Cameră anterinează concluziile camerei. De asemenea, ea acordă reclamanților rambursarea unor cheltuieli de procedură aferente procedurii ulterioare hotărârii camerei.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 30 noiembrie 2004
Cauza *Öneryildiz c. Turcia*
Cererea nr. 48939/99

[A se vedea cap. II – nr. 5]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 17 decembrie 2004
Cauza *Pedersen şi Baadsgaard c. Danemarca*
Cererea nr. 49017/99

[A se vedea cap. IX – nr. 54]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXIII
Art. 46 din Convenția europeană a drepturilor omului „Forța obligatorie și executarea hotărârilor"

75.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Broniowski c. Polonia*
Cererea nr. 31443/96

I. În fapt

După al doilea Război mondial, statul polonez s-a angajat să indemnizeze persoanele stabilite pe teritoriul său și care și-au abandonat bunurile în teritoriile din zona de est a Poloniei dinainte de război, teritorii atribuite U.R.S.S.

Bunicii reclamantului i se recunoaște dreptul la despăgubiri pentru un astfel de bun imobil, dar ea și, apoi, succesorii, ultimul fiind reclamantul, nu primesc decât o compensație mult inferioară, problema nefiind rezolvată nici după înlăturarea regimului comunist din Polonia.

II. Procedura în fața Curții Europene a Drepturilor Omului

Camera inițial învestită, constituită în cadrul Secției a IV-a, se desesizează în favoarea Marii Camere.

În aceeași zi, camera decide că toate plângerile similare cu care Curtea a fost sesizată trebuie atribuite Secției a IV-a și că examinarea lor trebuie amânată până la pronunțarea hotărârii Marii Camere din prezenta cauză.

III. În drept

1. Art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, sub aspectul aplicabilității textului, reclamantul dispune de un „bun".

Cât priveşte respectarea art. 1 din Protocolul nr. 1, regula aplicabilă în cauză este norma generală, cuprinsă în fraza I a primului alineat, privind dreptul la respectarea bunurilor.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 urmăreşte în principal protecţia individului contra oricărei atingeri aduse de stat respectării bunurilor sale, dar obligaţia generală înscrisă în art. 1 („Obligaţia de a respecta drepturile omului") din Convenţie de a garanta exercitarea efectivă a drepturilor poate implica şi obligaţii pozitive, anumite măsuri necesare din partea statului pentru a proteja dreptul de proprietate, deşi frontiera între obligaţiile pozitive şi negative ale statului pe terenul art. 1 din Protocolul nr. 1 nu se pretează la o definiţie precisă.

În cauză, reclamantul se plânge de faptul că statul, deşi i-a conferit dreptul de a obţine bunuri cu titlu de compensaţie, l-a privat apoi – prin obstrucţionare, prin inacţiune legislativă şi administrativă şi prin practici de ocolire a legii – de posibilitatea de valorificare a acestui drept, iar prin legislaţia recentă a stins în cele din urmă interesul său juridic. Ţinând cont de interacţiunea dintre omisiunile reproşate statului şi acţiunile conexe care se pot analiza într-o ingerinţă în exercitarea dreptului patrimonial al reclamantului, este dificil ca ele să fie clasate într-o singură categorie precisă, faptele ţinând de „comitere" şi cele relevând de „omisiune" fiind strâns legate, Curtea considerând inutil să determine precis dacă această cauză trebuie analizată sub unghiul obligaţiilor pozitive sau pe terenul obligaţiei negative.

Sub aspectul justificării măsurilor, Curtea constată că acestea erau prevăzute de lege şi urmăreau scopuri legitime în interesul general al colectivităţii, dar că, deşi autorităţile naţionale beneficiază de o largă putere discreţionară, justul echilibru între interesele generale ale societăţii şi dreptului la respectarea bunurilor a fost rupt, în special din cauza consecinţelor pentru reclamant, timp îndelungat, a legislaţiei şi modului în care ea a fost aplicată, el suportând o sarcină disproporţionată şi excesivă.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

2. Art. 46 („Forţa obligatorie şi executarea hotărârilor") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 46 din Convenţie, concluziile Curţii implică în sine că violarea dreptului reclamantului, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, îşi are originea într-o problemă pe scară largă, rezultând dintr-o disfuncţionalitate a legislaţiei poloneze şi dintr-o practică administrativă şi care vizează şi poate încă viza în viitor un mare număr de persoane. Obstacolul nejustificat la exercitarea de reclamant a dreptului său la respectarea bunurilor nu a fost cauzat de un incident izolat şi nici nu este imputabil unei turnuri speciale pe care ar fi luat-o evenimentele în cazul acestuia, ci rezultă dintr-un comportament administrativ şi regulamentar din partea autorităţilor

față de o categorie precisă de cetățeni, și anume solicitanții privind bunurile abandonate în fostele teritorii din estul Poloniei.

Existența și caracterul sistemic al problemei au fost deja recunoscute de autoritățile judiciare poloneze, așa cum o confirmă mai multe hotărâri judecătorești. Astfel, printr-o hotărâre din 2002, Curtea Constituțională declară că legislația privind bunurile abandonate a provocat o disfuncționalitate sistemică inadmisibilă. Subscriind acestei aprecieri, Curtea concluzionează că faptele cauzei relevă existența unei întregi categorii de particulari care s-au văzut ori se văd încă privați de dreptul la respectarea bunurilor lor. Ea relevă și că lacunele dreptului și practicii interne identificate în cauza specifică a reclamantului pot da naștere în viitor la numeroase plângeri întemeiate.

În cadrul măsurilor vizând a garanta efectivitatea mecanismului stabilit de Convenție, Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei a adoptat la 12 mai 2004 o rezoluție – DH Rez. (2004) 3 – asupra hotărârilor care relevă o problemă structurală subînțeleasă, în care, după ce a subliniat interesul de a ajuta statul interesat să identifice problemele subînțelese și măsurile de executare necesare (parag. 7 din preambul), a invitat Curtea să identifice hotărârile în care aceasta constată o violare a Convenției care, potrivit ei, relevă o problemă structurală subînțeleasă și sursa acestei probleme, în special atunci când se poate da naștere la numeroase plângeri, de o manieră a ajuta statul să găsească o soluție corespunzătoare și Comitetul Miniștrilor să supravegheze executarea hotărârilor (parag. I).

Această rezoluție trebuie plasată în contextul măririi sarcinii de lucru a Curții, în special din motivul seriei de cauze rezultând din aceeași cauză structurală sau sistemică.

Sub acest aspect, Curtea atrage atenția asupra Recomandării Comitetului Miniștrilor din 12 mai 2004 – Rec. (2004) 6 – asupra ameliorării căilor interne de atac, prin care acesta amintește că, pe lângă obligația în temeiul art. 13 („Dreptul la o cale efectivă de atac") din Convenție, de a oferi oricărei persoane având o plângere care poate fi susținută o cale de atac în fața unei autorități naționale, statele au o obligație generală să remedieze problemele subînțelese în raport cu violările constatate. Subliniind că ameliorarea căilor de atac la nivel național, în special în materia cauzelor repetitive, trebuie să contribuie și la reducerea sarcinii de lucru a Curții, Comitetul Miniștrilor a recomandat statelor membre să reexamineze, în urma hotărârilor Curții care relevă lipsuri structurale sau generale în dreptul sau în practica statelor, efectivitatea căilor de atac existente și, după caz, să creeze căi de atac efective, în scopul evitării faptului ca aceste cauze repetitive să fie aduse în fața Curții.

Înainte de a examina cererile de satisfacție echitabilă prezentate de reclamant în temeiul art. 41 din Convenție și având în vedere împrejurările

cauzei, precum şi evoluţia sarcinii sale de lucru, Curtea îşi propune să examineze ce consecinţe pot fi trase din art. 46 din Convenţie pentru statul pârât.

Ea aminteşte că, potrivit art. 46, statele părţi se angajează să se conformeze hotărârilor definitive pronunţate de Curte în litigiile la care ele sunt părţi, Comitetul Miniştrilor fiind însărcinat să supravegheze executarea acestor hotărâri. Rezultă în special că, atunci când Curtea constată o violare, statul pârât are obligaţia juridică nu numai să plătească celor interesaţi sumele alocate cu titlu de satisfacţie echitabilă prevăzute de art. 41, ci şi să aleagă, sub controlul Comitetului Miniştrilor, măsurile generale şi/sau, după caz, individuale de integrat în ordinea sa juridică internă în scopul încetării violării constatate de Curte şi al înlăturării pe cât posibil a consecinţelor acesteia.

Statul pârât rămâne liber, sub controlul Comitetului Miniştrilor, să aleagă mijloacele pentru a se achita de obligaţia sa juridică pe terenul art. 46 din Convenţie, dacă aceste mijloace sunt compatibile cu concluziile conţinute în hotărârea Curţii.

Curtea a relevat deja că violarea pe care a constatat-o în cauză decurge dintr-o situaţie privind un mare număr de persoane. Astfel, aproape 80.000 de persoane au fost vizate de faptul că mecanismul ales pentru a analiza cererile referitoare la bunurile abandonate nu a fost pus în aplicare într-un mod compatibil cu art. 1 din Protocolul nr. 1. Curtea este deja sesizată cu 167 de plângeri care au fost prezentate de persoanele interesate de bunurile de la est de frontiera Poloniei. Acesta este nu numai un factor agravant cu privire la răspunderea statului faţă de Convenţie din cauza unei situaţii trecute sau actuale, dar şi o ameninţare pentru efectivitatea viitorului mecanismului creat de Convenţie.

Deşi în principiu nu revine Curţii rolul să definească măsurile de redresare care ar putea să fie corespunzătoare pentru ca statul pârât să se achite de obligaţiile sale faţă de art. 46 din Convenţie, având în vedere situaţia cu caracter structural pe care o constată, Curtea observă că, în cadrul executării prezentei hotărâri, se impun fără îndoială măsuri generale la nivel naţional, măsuri care trebuie să ia în considerare numeroasele persoane vizate. Mai ales, măsurile adoptate trebuie să fie de natură să remedieze lipsa structurală din care decurge constatarea violării formulate de Curte, aşa încât sistemul instaurat de Convenţie să nu fie supraîncărcat de un mare număr de plângeri rezultând din aceeaşi cauză. Asemenea măsuri trebuie deci să cuprindă un mecanism oferind persoanelor vătămate o reparaţie pentru violarea constatată în prezenta hotărâre referitoare la reclamant. Sub acest aspect, Curtea acordă importanţă facilitării suprimării rapide şi efective a unei disfuncţionalităţi constatate în sistemul naţional de protecţie a drepturilor omului. O dată această lipsă identificată, revine autorităţilor naţionale, sub controlul Comite-

tului Miniştrilor, să ia, retroactiv dacă este nevoie, măsurile de redresare necesare conform principiului de subsidiaritate al Convenţiei, astfel încât Curtea să nu fie nevoită să reitereze constatarea violării într-o lungă serie de cauze comparabile.

Pentru a ajuta statul pârât să-şi îndeplinească obligaţiile pe terenul art. 46 din Convenţie, Curtea a căutat să indice tipurile de măsuri pe care statul polonez le-ar putea lua pentru a pune capăt situaţiei structurale constatate în cauză. Ea nu este în măsură să aprecieze dacă o lege din decembrie 2003 poate fi considerată drept o măsură adecvată sub acest aspect, deoarece nu există încă nici o practică referitoare la aplicarea ei. Oricum ar fi, această lege nu se aplică persoanelor care, precum reclamantul, au primit deja o indemnizaţie parţială, oricare ar fi nivelul ei. Prin urmare, este clar că, pentru acest grup de persoane interesate de bunurile situate la estul frontierei, legea nu poate fi considerată drept o măsură aptă să pună capăt situaţiei structurale considerate în prezenta hotărâre ca prejudiciabilă pentru aceste persoane.

Totuşi, cu privire la măsurile generale care trebuie luate, Curtea estimează că statul pârât trebuie, înainte de toate, fie să suprime orice obstacol privind exercitarea dreptului de numeroasele persoane vizate de situaţia considerată de ea ca fiind contrară Convenţiei în ceea ce îl priveşte pe reclamant, fie să ofere în loc o redresare echivalentă. Cât priveşte prima opţiune, statul pârât trebuie deci să garanteze prin măsuri legale şi administrative corespunzătoare realizarea efectivă şi rapidă a dreptului în chestiune referitor la alţi solicitanţi vizaţi de bunurile situate în estul frontierei, conform principiilor protecţiei drepturilor patrimoniale enunţate în art. 1 din Protocolul nr. 1, în special principiilor aplicate în materie de indemnizare.

Curtea statuează că violarea constatată rezultă dintr-o problemă structurală legată de o disfuncţionalitate a legislaţiei şi practicii interne, ocazionată de absenţa unui mecanism efectiv vizând punerea în aplicare a „dreptului de a fi creditat" al solicitanţilor vizaţi de bunurile abandonate la est de frontiera actuală. Curtea statuează că statul pârât trebuie să garanteze, prin măsuri legale şi practici administrative corespunzătoare, punerea în aplicare a dreptului patrimonial în chestiune pentru ceilalţi solicitanţi vizaţi de bunurile abandonate la est de frontieră sau de a le acorda în loc o redresare echivalentă, conform principiilor de protecţie a drepturilor patrimoniale enunţate în art. 1 din Protocolul nr. 1.

3. Art. 41 („Satisfacţia echitabilă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie, pentru prejudiciile materiale şi morale, în împrejurările cauzei, Curtea estimează că problema indemnizaţiei prejudiciilor materiale şi/sau morale nu este în stare de judecată.

În consecinţă, ea o rezervă şi va fixa procedura ulterioară ţinând cont de posibilitatea ca Guvernul şi reclamantul să ajungă la un acord (art. 75 parag. 1 din Regulamentul Curţii) şi în lumina oricărei măsuri cu caracter individual sau general pe care Guvernul pârât ar putea să o ia în executarea prezentei hotărâri.

În aşteptarea punerii în aplicare a măsurilor generale pertinente, care trebuie adoptate într-un termen rezonabil, Curtea amână examinarea plângerilor rezultând din aceeaşi cauză generală.

76.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia I – cameră
Hotărârea din 10 noiembrie 2004
Cauza *Sejdovic c. Italia*
Cererea nr. 56581/00

I. În fapt

Reclamantul este condamnat penal în contumacie.

II. În drept

1. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 din Convenţie, Curtea constată că art. 6 a fost violat.

2. Art. 46 („Forţa obligatorie şi executarea hotărârilor") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Sub aspectul art. 46 din Convenţie, concluziile Curţii implică faptul că violarea art. 6 din Convenţie îşi are originea într-o problemă rezultând din legislaţia naţională în materie de procese în contumacie, care poate să vizeze încă multe persoane în viitor. Nu este vorba de un incident izolat sau de un element imputabil turnurii speciale a evenimentelor în cauză, ci de o dispoziţie legislativă.

De altfel, violări analoage au fost revelate de Curte atât sub imperiul legislaţiei anterioare, cât şi al celei în vigoare, iar Comitetul Drepturilor Omului al Naţiunilor Unite şi-a exprimat avizul în sensul violării art. 14 din Pactul internaţional relativ la drepturile civile şi politice (27 iulie 1999, *Ali Malaki c. Italia*).

Curtea concluzionează că faptele cauzei relevă în ordinea juridică italiană o lipsă și estimează că lacunele dreptului și practicii interne identificate în cauza particulară a reclamantului pot da naștere în viitor la numeroase plângeri întemeiate.

Curtea amintește că, potrivit art. 46 din Convenție, în cazul constatării unei violări, statul pârât are obligația juridică nu numai să plătească celor în cauză sumele acordate cu titlu de satisfacție echitabilă prevăzută în art. 41 din Convenție, dar și să aleagă, sub controlul Comitetului Miniștrilor, măsurile generale și/sau, după caz, individuale pe care trebuie să le integreze în ordinea sa juridică internă, în scopul de a pune capăt violării constatate de Curte și de a-i înlătura pe cât posibil consecințele. Revine în principiu statului pârât să aleagă, sub controlul Comitetului Miniștrilor, mijloacele de a se achita de obligația sa juridică sub aspectul art. 46 din Convenție.

Practica Comitetului Miniștrilor a extins valoarea obligațiilor statului pârât sub acest aspect, impunând, alături de măsurile privind situația individuală a reclamantului, adoptarea de măsuri cu caracter general vizând a împiedica repetarea unor violări analoage.

Ținând cont de situația cu caracter structural pe care o constată, Curtea observă că, la nivel național, se impun fără îndoială măsuri generale în cadrul executării prezentei hotărâri. Aceste măsuri trebuie să fie de natură să remedieze lipsa structurală care decurge din constatarea violării formulată de Curte, astfel ca persoanele aflate într-o situație comparabilă celei a reclamantului să nu mai aibă de suferit de o nerespectare analoagă a drepturilor pe care le garantează art. 6 din Convenție.

Curtea estimează că statul pârât trebuie să suprime toate obstacolele legale care pot împiedica repunerea în termenul de declarare a apelului sau desfășurarea unui nou proces, prin raportare la orice persoană condamnată în lipsă care, nefiind informată în mod efectiv de urmărirea penală împotriva sa, nu a renunțat în mod neechivoc la dreptul său de a fi prezentă la judecată, garantând astfel dreptul respectivelor persoane de a obține ca o jurisdicție să statueze din nou, după ce au fost ascultate cu respectarea exigențelor art. 6 din Convenție, asupra temeiniciei acuzației care li se aduce. Statul pârât trebuie deci să prevadă și să reglementeze prin măsuri corespunzătoare o procedură ulterioară care poate asigura realizarea efectivă a dreptului în cauză, conform principiilor de protecție a drepturilor enunțate în art. 6 din Convenție.

3. Art. 41 („Satisfacția echitabilă") din Convenția europeană a drepturilor omului

Sub aspectul art. 41 din Convenție, cu privire la prejudiciu, Curtea amintește jurisprudența sa constantă, conform căreia, în caz de violare a art. 6

parag. 1 din Convenţie, reclamantul trebuie plasat, pe cât posibil, într-o situaţie echivalentă celei în care s-ar fi găsit dacă exigenţele acestei dispoziţii nu ar fi fost nesocotite.

Pe lângă măsurile cu caracter general, Curtea estimează că, atunci când a concluzionat că o condamnare a unui reclamant a fost pronunţată în ciuda existenţei unei atingeri a dreptului de a participa la propriul proces, redresarea corespunzătoare ar fi în principiu rejudecarea celui în cauză sau redeschiderea procedurii în timp util şi cu respectarea exigenţelor art. 6 din Convenţie.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 aprilie 2004
Cauza *Assanidze c. Georgia*
Cererea nr. 71503/01

[A se vedea cap. I – nr. 1]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXIV
Art. 47 din Convenţia europeană a drepturilor omului „Avize consultative"

77.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Decizia din 2 iunie 2004
asupra competenţei Curţii de a pronunţa un aviz consultativ

I. În fapt

În cadrul Comunităţii Statelor Independente (CSI) este deschisă spre semnare Convenţia drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale a Comunităţii Statelor Independente (Convenţia CSI), care instaurează Comisia Drepturilor Omului a Comunităţii Statelor Independente (Comisia CSI).

II. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului

Prin scrisoarea din 9 ianuarie 2002 adresată preşedintelui Curţii, preşedintele Comitetului Miniştrilor al Consiliului Europei solicită Curţii să pronunţe un aviz consultativ asupra chestiunii ridicate în Recomandarea 1519 (2001) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind „coexistenţa Convenţiei drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale a Comunităţii Statelor Independente şi Convenţiei europene a drepturilor omului", cererea vizând expres art. 35 („Condiţii de admisibilitate") parag. 2.b din Convenţie, conform căruia Curtea nu reţine nici o plângere individuală introdusă în aplicarea art. 34 („Plângeri individuale") din Convenţie atunci când ea este esenţialmente aceeaşi cu o plângere examinată anterior de Curte ori deja supusă unui alt organ internaţional de anchetă sau de reglementare şi dacă ea nu conţine fapte noi.

III. În drept

Art. 47 („Avize consultative") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Sub aspectul competenţei sale consultative, Curtea notează că toate cererile formulate în temeiul art. 47 („Avize consultative") din Convenţie nu

pot purta decât asupra unor chestiuni juridice privind interpretarea Convenţiei şi a Protocoalelor sale.

Curtea trebuie să stabilească dacă art. 47 parag. 2 din Convenţie exclude competenţa sa de a da un aviz consultativ, pe motivul că prezenta cerere ridică o chestiune având legătură cu conţinutul sau întinderea drepturilor şi libertăţilor definite în titlul I al Convenţiei şi în Protocoalele sale sau cu o altă chestiune cu care Curtea ori Comitetul Miniştrilor poate fi sesizat(ă) în urma introducerii unui recurs prevăzut de Convenţie.

Curtea estimează că este cazul să examineze dacă este vorba de o chestiune cu care ea însăşi ori Comitetul Miniştrilor ar fi chemat(ă) să o cunoască în cadrul unei proceduri angajate pe terenul Convenţiei.

Curtea aminteşte că ea a fost instituită pentru a asigura respectarea angajamentelor rezultând pentru statele părţi din Convenţie şi Protocoalele sale – art. 19 („Instituirea Curţii") – şi că, potrivit art. 32 („Competenţa Curţii") parag. 1, competenţa sa poartă asupra tuturor chestiunilor privind interpretarea şi aplicarea Convenţiei şi a Protocoalelor sale, care îi sunt supuse în condiţiile art. 33 („Cauze interstatale"), art. 34 („Plângeri individuale") şi art. 47 („Avize consultative").

Pentru Curte, este clar că „plângerea" menţionată în art. 47 parag. 2 este aceea constituită din introducerea unei plângeri în aplicarea art. 33 (cauze interstatale) sau art. 34 (plângeri individuale) din Convenţie. Curtea observă apoi că art. 35 („Condiţii de admisibilitate")din Convenţie enunţă condiţiile de admisibilitate a plângerilor introduse în temeiul art. 33 şi art. 34 şi că, potrivit parag. 4 din art. 35, ea respinge orice plângere pe care o consideră inadmisibilă prin aplicarea acestui articol. În consecinţă, rolul Curţii constă, în cadrul unei proceduri angajate pe terenul Convenţiei, şi în a examina faptul dacă plângerea se loveşte de un motiv de inadmisibilitate şi, în special, cu privire la plângerile individuale introduse în temeiul art. 34, dacă ea este în mod esenţial aceeaşi cu o plângere deja supusă unui alt organ internaţional de anchetă sau reglementare. Curtea estimează deci că fraza „celelalte chestiuni pe care Curtea sau Comitetul Miniştrilor le poate cunoaşte în urma introducerii unei plângeri prevăzute de Convenţie" include chestiunile privind admisibilitatea plângerilor introduse în temeiul art. 33 şi art. 34 din Convenţie. Ea remarcă sub acest aspect faptul că termenii „ celelalte chestiuni" nu pot trimite decât la chestiuni neavând legătură cu conţinutul sau întinderea drepturilor şi libertăţilor definite în Convenţie şi Protocoalele sale, dat fiind că, sub acest aspect, competenţa consultativă a Curţii este expres exclusă de prima parte a art. 47 parag. 2.

Pentru a veni la procedura specială stabilită de Convenţia CSI, şi anume examinarea plângerilor de Comisia CSI, Curtea relevă că unul din statele

părţi la Convenţie, şi anume Rusia, a ratificat şi Convenţia CSI, iar această Convenţie a intrat în vigoare. În plus, unele dintre dispoziţiile sale materiale le reiau pe acelea pentru care Curtea are rolul de a le interpreta şi aplica.

Aşa fiind, Curtea estimează că nu se poate exclude faptul că ea va putea fi chemată să cunoască în viitor, în cadrul examinării unei plângeri individuale introduse în temeiul art. 34 din Convenţie, chestiunea de a şti dacă procedura în faţa Comisiei CSI poate fi considerată drept o procedură în faţa unui alt organ internaţional de anchetă sau de reglementare, în sensul art. 35 parag. 2.b. În plus, această examinare ar antrena o analiză, între altele, a independenţei şi imparţialităţii Comisiei CSI, a naturii procedurii şi a efectelor deciziilor sale.

Curtea concluzionează astfel că prezenta cerere de aviz consultativ poartă asupra unei chestiuni pe care ea ar putea să o cunoască în urma introducerii unei plângeri prevăzute de Convenţie şi că ea nu este deci competentă să emită un aviz consultativ asupra chestiunii cu care a fost sesizată.

Curtea decide că această cerere de aviz consultativ nu ţine de competenţa sa, aşa cum este definită de art. 47 din Convenţie.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY

Capitolul XXV
Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului „Protecția proprietății"

78.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a III-a – cameră
Hotărârea din 22 ianuarie 2004, rectificată la 28 ianuarie 2004
Cauza *Jahn și alții c. Germania*
Cererile nr. 46720/99, 72203/01 și 72552/01

I. În fapt

Reforma agrară realizată în 1945 în zona de ocupație sovietică din Germania duce la atribuirea de proprietăți agricole către țărani, cu interdicția (menținută prin legile ulterioare ale R.D.G.) de a partaja, vinde sau arenda terenurile.

În 1990, o lege a R.D.G. înlătură toate aceste restricții și îi transformă pe acești deținători de terenuri agricole în veritabili proprietari.

După reunificarea Germaniei, o lege a R.F.G. din 1992 prevede că, în cazul în care, la data intrării în vigoare a legii din 1990 ori timp de 10 ani înainte, persoana deținătoare nu a exercitat o activitate agricolă, respectivele terenuri agricole trec în proprietatea fiscului din *Land*-ul unde este situat terenul.

II. În drept

Art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicabilitatea art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea constată că reclamanții, ca moștenitori ai proprietarilor de terenuri vizate de reforma agrară, au devenit proprietari, în adevăratul sens al cuvântului, o dată cu ridicarea, prin legea din 1990, a restricțiilor care grevau aceste terenuri. Ei au dobândit deci în mod legal deplina proprietate prin intermediul unei legi adoptate de Parlamentul R.D.G., înainte de primele alegeri libere din 1990. Acest drept de proprietate a devenit apoi, prin intermediul reunificării

germane, parte integrantă a dreptului R.F.G., intrând astfel în câmpul de aplicare a Convenției.

După reunificarea Germaniei, reclamanții erau înscriși ca proprietari în registrul funciar și au putut inițial să dispună liber de bunurile lor. Ulterior, instanțele naționale au ordonat reclamanților să retrocedeze terenurile fiscului, pe motivul că, la intrarea în vigoare a legii din 1990, nu exercitaseră o activitate agricolă. Curtea estimează astfel că ingerința în dreptul de proprietate al reclamanților se analizează într-o privare de proprietate, în sensul celei de-a doua fraze a art. 1 din Protocolul nr. 1.

Privarea de proprietate se întemeiază pe lege. De asemenea, ea urmărește un scop legitim, exproprierea pentru cauză de utilitate publică, noțiune amplă, pentru care autoritățile naționale sunt cel mai bine plasate să o interpreteze, fiind vorba, în ochii legiuitorului german, de corectarea efectelor injuste ale legii din 1990 asupra reformei agrare.

Cât privește proporționalitatea ingerinței, o ingerință în dreptul la respectarea bunurilor trebuie să păstreze justul echilibru între exigențele interesului general al comunității și imperativele de apărare a drepturilor fundamentale ale individului.

Fără plata unei sume rezonabile în raport cu valoarea bunului, o privare de proprietate constituie în mod normal o atingere excesivă adusă dreptului de proprietate, iar o lipsă totală de indemnizație nu se poate justifica decât în împrejurări excepționale.

În cauză, legea din 1992 nu prevedea nici o modalitate de indemnizare pentru reclamanți. Deși este vorba de o privare licită de proprietate, prin absența despăgubirii reclamanții au suportat o sarcină disproporționată și excesivă. Curtea nu are competența să analizeze natura dreptului de proprietate al reclamanților în fosta R.D.G., fiind vorba de evenimente anterioare intrării în vigoare a Convenției și derulate într-un stat care nu era parte la aceasta.

Curtea ia în considerare contextul excepțional al reunificării germane, inclusiv sarcina imensă a legiuitorului german pentru a regla chestiunile complexe ale dreptului de proprietate la trecerea de la un regim socialist la economia de piață. Totuși, Curtea constată că reclamanții au dobândit în mod legal deplina proprietate asupra terenurilor lor agricole, prin legea din 1990, votată în timpul negocierilor dintre cele două state germane în vederea reunificării și urmărind crearea unei economii de piață, potrivit Tratatului de stat dintre R.F.G. și R.D.G. din 18 mai 1990, prin ridicarea restricțiilor grevând terenurile agricole. Dacă trebuie vorbit în termeni de legitimitate, trebuie avută în vedere injustiția inițială, făcută foștilor proprietari ai acestor terenuri la reforma agrară din 1945, element care ar putea interveni în aprecierea indemnizației de plătit reclamanților. Dacă legiuitorul german a dorit să

corecteze, prin legea din 1992, efectele pe care le-a considerat injuste ale legii din 1990, acest lucru nu pune o problemă în sine, dar, pentru a respecta principiul proporționalității, legiuitorul nu putea proceda la o privare de proprietate în favoarea statului fără să prevadă pentru reclamanți o indemnizație adecvată, în timp ce reclamanții nu au primit nici o indemnizație.

Prin urmare, chiar dacă împrejurările reunificării germane sunt excepționale, absența oricărei indemnizații la deposedarea de către stat a reclamanților de bunurile lor face să se rupă, în defavoarea acestora, echilibrul care trebuie să existe între protecția proprietății și exigențele interesului general.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție a fost violat.

79.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 9 martie 2004
Cauza *Kacmar c. Slovacia*
Cererea nr. 40290/98

I. În fapt

Reclamantul obține o hotărâre arbitrală favorabilă, în temeiul căreia o societate comercială cu capital de stat este obligată să încheie cu el un contract de vânzare-cumpărare, prin care să îi transmită dreptul de proprietate asupra unei părți dintr-o construcție. După încheierea contractului, societatea comercială este declarată în faliment, iar o instanță judecătorească anulează contractul de vânzare-cumpărare pentru nerespectarea unor dispoziții legale. Ulterior, respectiva parte din construcție este înstrăinată către un terț. Cererea reclamantului, adresată instanței judecătorești, de învestire cu formulă executorie a hotărârii arbitrale, este respinsă.

II. În drept

Art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea notează că hotărârea arbitrală, în sine, nu constituie un titlu de proprietate al reclamantului, ci ea include doar obligarea părții adverse la încheierea unui contract, dând reclamantului dreptul la încheierea acestuia.

Presupunând că, în temeiul hotărârii arbitrale, reclamantul ar mai fi avut dreptul la încheierea unui nou contract, după anularea celui inițial, şi că plângerea sa poate fi considerată ca făcând aplicabile garanțiile din art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea examinează dacă faptele cauzei constituie violarea acestei dispoziții.

Cererea reclamantului de învestire cu formulă executorie a hotărârii arbitrale a fost respinsă pe motivul că ea înlocuieşte oferta reclamantului de încheiere a contractului, iar Curtea consideră că această concluzie nu este arbitrară şi că ea nu îşi poate substitui opinia jurisdicției naționale.

În aceste condiții, Curtea nu consideră că respingerea cererii de învestire cu formulă executorie a hotărârii arbitrale ar fi contrară dreptului reclamantului la respectarea bunurilor, consacrat de art. 1 din Protocolul nr. 1. Curtea consideră că reclamantul este parțial vinovat de situația de care se plânge, contractul încheiat de el fiind anulat pentru nerespectarea unor dispoziții legale.

Mai mult, hotărârea arbitrală nu specifică elemente esențiale pentru încheierea unui contract de vânzare-cumpărare, iar aceasta nu a fost atacată de reclamant.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție nu a fost violat.

80.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârea din 15 iulie 2004
Cauza *Scordino c. Italia (nr. 2)*
Cererea nr. 36815/97

I. În fapt

În 1970, în urma adoptării planului de urbanism, un teren proprietatea reclamanților urmează să fie expropriat, impunându-se interdicția sau limitări de construire, valabile şi în prezent, cu toate că exproprierea nu a avut loc.

II. În drept

Art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, în ceea ce priveşte regula aplicabilă, Curtea constată că nu se aplică nici regula a doua, privind privarea de proprietate – întrucât nici nu a operat un transfer

de proprietate, nici nu a fost vorba de o expropriere de fapt, fiind vorba doar de o diminuare a disponibilităţii bunului, la care continuă să existe acces şi care poate fi vândut –, dar nici regula a treia, relativă la reglementarea utilizării bunurilor – căci măsura, deşi viza interzicerea construirii, se referea în acelaşi timp la exproprierea terenului –, ci prima regulă, privind protecţia proprietăţii.

Cu privire la respectarea acestei reguli, Curtea reţine că ingerinţa în litigiu durează de 34 de ani, timp în care reclamanţii au rămas în incertitudine totală cu privire la soarta proprietăţii lor, iar existenţa interdicţiei de construire a stânjenit libera folosire a proprietăţii şi a diminuat şansele reclamanţilor de a vinde terenul, în plus aceştia neprimind nici o indemnizaţie.

Reclamanţii au suportat şi continuă să suporte o sarcină specială şi exorbitantă, care a rupt justul echilibru care trebuie să existe între exigenţele interesului general şi apărarea dreptului la respectarea bunurilor.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

81.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a IV-a – cameră
Hotărârea din 21 septembrie 2004
Cauza *Schirmer c. Polonia*
Cererea nr. 68880/01

I. În fapt

Acţiunea reclamantului de evacuare a unui chiriaş din apartamentul proprietatea sa, pe motivul neplăţii chiriei, este respinsă de instanţele naţionale, întrucât locuinţa alternativă pe care reclamantul i-a oferit-o chiriaşului nu îndeplineşte cerinţa legală de a fi în proprietatea reclamantului, acesta nedispunând asupra celui de-al doilea apartament decât de un drept de quasi-proprietate cooperativă.

II. În drept

Art. 1 („Protecţia proprietăţii") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, Curtea consideră aplicabilă cea de-a treia regulă din text, cuprinsă în alineatul al doilea, privind reglementarea utilizării bunurilor.

Statele au dreptul să adopte legile necesare controlului utilizării bunurilor conform interesului general. O ingerință în folosirea pașnică a bunurilor trebuie totuși să păstreze un just echilibru între cerințele interesului general al comunității și exigențele protecției drepturilor fundamentale ale individului, acest echilibru fiind rupt dacă persoanei în cauză i se impune o sarcină excesivă.

În cauză, Curtea observă că, în urma soluțiilor instanțelor naționale, chiriașului i s-a permis să rămână în apartamentul proprietatea reclamantului, în timp ce acesta din urmă nu poate să locuiască acolo, iar chiriașul plătește o chirie fixată de stat, aceste aspecte constituind o ingerință în dreptul reclamantului protejat de art. 1 din Protocolul nr. 1.

Curtea notează că legislația națională în materie, inclusiv privind obligația oferirii unei locuințe alternative, are scopul protejării drepturilor chiriașilor, care este un scop legitim.

Cât privește proporționalitatea ingerinței, Curtea observă că drepturile proprietarilor sunt supuse unor restricții serioase și recunoaște caracterul dificil al problemelor legale și sociale implicând ecuația dintre drepturile proprietarilor și drepturile chiriașilor, dificultăți legate și de tranziția de la ordinea juridică socialistă și regimul de proprietate al acesteia către statul de drept și economia de piață. Totuși, aceste dificultăți și sarcinile enorme ale legiuitorului chemat să trateze aceste chestiuni complexe nu eliberează statul de obligațiile sale pe terenul Convenției.

În concret, reclamantul a oferit chiriașului un alt apartament, asupra căruia are un drept de quasi-proprietate cooperativă, care este un drept real și care se va stinge în viitor la un moment în care nu vor mai fi aplicabile dispozițiile legale de protecție a chiriașilor, astfel încât mutarea chiriașului ar fi semnificat că drepturile sale ar fi rămas neschimbate. Curtea consideră astfel că situația juridică a apartamentului oferit de reclamant era suficientă pentru a garanta poziția chiriașului.

Reclamantul a suportat o sarcină excesivă, care a rupt justul echilibru dintre interesele generale ale societății și apărarea dreptului la protecția proprietății.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție a fost violat.

82.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Marea Cameră
Hotărârea din 28 septembrie 2004
Cauza *Kopecky c. Slovacia*
Cererea nr. 44912/98

I. În fapt

Acțiunea reclamantului pentru restituirea unor obiecte de aur confiscate autorului său în timpul regimului comunist este respinsă de jurisdicțiile interne, pe motivul că nu a făcut dovada locului unde se găsesc aceste bunuri

II. În drept

Art. 1 („Protecția proprietății") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea afirmă în special că dispozițiile Convenției nu impun statelor părți nici o obligație specifică de a redresa injustițiile sau de a repara pagubele produse înainte de ratificarea Convenției. Art. 1 din Protocolul nr. 1 nu se poate interpreta ca restrângând libertatea statelor de a-și alege condițiile în care acceptă să restituie bunurile care le-au fost transferate înainte de ratificarea Convenției.

Faptul că legea națională are o sferă de aplicare limitată și că restituirile pe care ea le prevede sunt supuse anumitor condiții nu aduce atingere, în sine, drepturilor decurgând pentru reclamant din art. 1 din Protocolul nr. 1. Aceasta nu înseamnă însă că aplicarea, de autoritățile naționale, a dispozițiilor juridice pertinente într-un caz anume nu ar putea ridica o chestiune pe terenul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

În prealabil însă, trebuie determinat dacă creanța de restituire în litigiu poate fi considerată un „bun" în sensul acestei dispoziții.

Cu privire la chestiunea de a ști dacă reclamantul dispunea de un „bun actual", el nu a pretins niciodată că bunurile pe care încerca să le redobândească îi aparțineau fără intervenția unei instanțe, deci interesul patrimonial pe care îl invocă este de natura unei creanțe și nu poate fi calificat drept „bun actual" în sensul jurisprudenței Curții.

Privitor la problema de a ști dacă reclamantul avea o „valoare patrimonială", adică dacă era suficient de stabilită pentru a antrena aplicarea garanțiilor din art. 1 din Protocolul nr. 1, poate avea pertinență și chestiunea

de a şti dacă, în contextul procedurii incriminate, reclamantul putea pretinde o „speranţă legitimă" de a obţine folosinţa efectivă a obiectelor revendicate.

Jurisprudenţa Curţii nu înţelege existenţa unei „contestaţii reale" sau a unei „pretenţii care poate fi susţinută" ca un criteriu permiţând să se aprecieze existenţa unei „speranţe legitime" protejate de art. 1 din Protocolul nr. 1. Atunci când interesul patrimonial vizat este de natura unei creanţe, el nu poate fi considerat ca o „valoare patrimonială" decât dacă are o bază suficientă în dreptul intern, spre exemplu atunci când este confirmat de o jurisprudenţă bine stabilită a instanţelor.

În concret, trebuie verificat dacă reclamantul avea o bază suficientă în dreptul intern, aşa cum este el interpretat de jurisdicţiile naţionale, pentru a i se putea califica creanţa drept „valoare patrimonială" în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1. În contextul cererii sale de restituire, reclamantul nu avea un „bun" în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1.

Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie nu a fost violat.

BCU IAŞI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Broniowski c. Polonia*
Cererea nr. 31443/96

[A se vedea cap. XXIII – nr. 75]

B.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârile din 29 iunie 2004
Cauzele *Piven c. Ucraina* și *Zhovner c. Ucraina*
Cererile nr. 56849/00 și nr. 56848/00

[A se vedea cap. V – nr. 24]

C.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Marea Cameră
Hotărârea din 8 iulie 2004
Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia*
Cererea nr. 48787/99

[A se vedea cap. I – nr. 2]

D.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 29 iulie 2004
Cauza *Scordino c. Italia (nr. 1)*
Cererea nr. 36813/97

[A se vedea cap. V – nr. 25]

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

E.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a II-a (cameră)
Hotărârea din 2 noiembrie 2004
Cauza *Tregubenko c. Ucraina*
Cererea nr. 61333/00

[A se vedea cap. V – nr. 29]

F.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția I (cameră)
Hotărârea din 22 decembrie 2004
Cauza *Merger şi Cros c. Franța*
Cererea nr. 68864/01

[A se vedea cap. XI – nr. 62]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXVI
Art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la instruire"

ADDENDA

A.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Secția a IV-a (cameră)
Hotărârea din 29 iunie 2004
Cauza *Leyla Sahin c. Turcia*
Cererea nr. 44774/98

[A se vedea cap. VIII – nr. 44]

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul XXVII
Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul la alegeri libere"

83.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a IV-a – cameră
Hotărârea din 30 martie 2004
Cauza *Hirst c. Regatul Unit (nr. 2)*
Cererea nr. 74025/01

I. În fapt

Reclamantul se declară vinovat de săvârșirea infracțiunii de care este acuzat și este condamnat la detenție pe viață pe o perioadă discreționară. După executarea părții de pedeapsă corespunzând imperativelor represive și disuasive, reclamantul este menținut în detenție, comisia de eliberare condiționată apreciind că reprezintă în continuare un risc serios pentru public. Reclamantului i se interzice prin lege să voteze la alegerile parlamentare și la cele locale.

II. În drept

1. Art. 3 („Dreptul la alegeri libere") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea arată că acesta garantează drepturi individuale, incluzând dreptul de vot și dreptul de depunere a candidaturii. Deși aceste drepturi sunt esențiale într-un stat de drept și democratic, ele nu sunt absolute și pot fi limitate, dacă nu li se atinge însăși esența și nu sunt lipsite de efectivitate, dacă se urmărește un scop legitim și se respectă criteriul de proporționalitate.

În prezenta cauză, Curtea subliniază că examinează plângerea reclamantului numai cu privire la dreptul de vot în alegerile parlamentare, deoarece alegerile locale nu intră în domeniul de aplicare a art. 3 din Protocolul nr. 1

Curtea consideră că trebuie să analizeze chestiunea interzicerii legale automate a dreptului de vot persoanelor deținute aflate în executarea unei pedepse.

Ca o chestiune preliminară, relativă la marja de apreciere națională, Curtea notează existența de divergențe în legislația și practica statelor părți. La un capăt al spectrului există 18 state în care nu se impun restricții dreptului de vot al deținuților, în timp ce în 13 state deținuții nu au drept de vot, potrivit legii ori ca urmare a absenței normelor juridice permițând aceasta; între aceste extreme, în celelalte state părți la Convenție interzicerea dreptului de vot depinde de gravitatea sau natura infracțiunii ori de puterea de apreciere a instanței.

Această lipsă a unui consens clar subliniază importanța marjei de apreciere recunoscute legiuitorului național în stabilirea condițiilor care guvernează materia. Curtea nu consideră că un stat se poate întemeia pe marja națională de apreciere pentru a justifica restrângeri ale dreptului de vot care nu au format obiectul unor dezbateri legislative și care derivă esențial din adeziunea necondiționată și pasivă la o tradiție istorică. Curtea subliniază importanța valorilor democratice în interpretarea și aplicarea drepturilor din Convenție, incluzând rolul esențial jucat de reprezentanții aleși în apărarea intereselor electoratului, iar dreptul de vot pentru acești reprezentanți aleși este indispensabil bazei unui sistem democratic.

Cât privește scopul legitim urmărit de măsura în discuție, cu referire la prevenirea infracțiunilor și pedepsirea infractorilor prin aplicarea pedepsei complementare sau accesorii a pierderii drepturilor electorale, organele Convenției au subliniat că faptul că un deținut este lipsit de libertate nu înseamnă că el pierde protecția oferită de alte drepturi fundamentale din Convenție, deși exercitarea acestora este temperată de situație. Cu referire la scopul răspunderii civice și întăririi preeminenței dreptului, nu există nici o legătură logică clară între pierderea dreptului de vot și aplicarea sancțiunii închisorii. Cu toate că are dubii asupra acestor scopuri în societățile de astăzi, Curtea notează că diferitele concepții și politici penale pot fi invocate, iar pentru scopul prezentei cauze ea se abține să statueze dacă ele pot fi privite ca fiind legitime, chiar într-un plan abstract sau simbolic, lăsând chestiunea deschisă întrucât nu este necesar să se decisă asupra ei în prezenta cauză, pentru motivele următoare.

Sub aspectul proporționalității, Curtea notează că restrângerea, așa cum este aplicată în statul pârât, trebuie să distingă între diferitele motive ale detenției și diferitele tipuri de infracțiuni, ea afectând numai persoanele condamnate pentru infracțiuni suficient de grave să justifice un ordin de încarcerare imediată și încetând de îndată ce persoana este eliberată. Totuși, un număr mare de persoane (circa 70.000) este lipsit de dreptul convențional de vot, în

mod nediferențiat. Restricția se aplică tuturor deținuților condamnați, automat, indiferent de durata condamnării sau de natura ori gravitatea infracțiunii.

Efectul asupra dreptului de vot al condamnatului depinde, oarecum arbitrar, de perioada care se întâmplă să fie aceea a detenției. Un deținut condamnat la o săptămână închisoare pentru o infracțiune minoră își pierde dreptul de vot dacă este deținut în ziua alegerilor, în timp ce un deținut având o pedeapsă de mai mulți ani pentru infracțiuni mai grave poate, întâmplător, să nu piardă nici un scrutin.

O anomalie suplimentară există atunci când condamnatul la detențiune pe viață, după executarea părții de condamnare legată de pedeapsă, continuă să fie deținut numai pe motivul pericolului pentru societate.

Chiar dacă pierderea drepturilor electorale poate fi privită ca o parte a pedepsei aplicate unui deținut, nu există nici o justificare logică pentru continuarea ei în cauza prezentului reclamant.

Curtea acceptă că există o marjă națională de apreciere a legiuitorului în determinarea faptului dacă restrângerea dreptului de vot al deținuților poate fi justificată în timpurile moderne și a modului de menținere a justului echilibru. În special, legiuitorul trebuie să decidă dacă restrângerea dreptului de vot trebuie să se refere la anumite infracțiuni speciale, la infracțiuni de o gravitate specială sau dacă instanțele trebuie să aibă puterea de a decide lipsirea persoanei de dreptul de vot.

Curtea observă că legislația națională nu analizează importanța intereselor în conflict sau proporționalitatea și nu poate accepta că o interzicere absolută a dreptului de vot, pentru orice deținut, în orice împrejurare, intră în marja națională de apreciere. Reclamantul din prezenta cauză și-a pierdut dreptul de vot ca rezultat al unei restricții automate impuse deținuților condamnați și se poate pretinde victimă a acestei măsuri. Curtea nu poate specula dacă reclamantul ar fi fost lipsit de dreptul de vot dacă s-ar fi impus o restrângere mai limitată, de natură să satisfacă exigențele art. 3 din Protocolul nr. 1.

Art. 3 din Protocolul nr. 1 a fost violat.

2. Art. 10 („Libertatea de exprimare") din Convenția europeană a drepturilor omului

Pe terenul art. 10 din Convenție, cu privire la capătul de cerere al reclamantului în sensul că lipsirea de dreptul de vot l-a privat de exercitarea libertății de exprimare prin vot, Curtea consideră că art. 3 din Protocolul nr. 1 poate fi privit ca *lex specialis* și apreciază că nu se pune nici o chestiune distinctă sub aspectul acestui articol.

84.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția I – cameră
Hotărârea din 17 iunie 2004
Cauza *Zdanoka c. Letonia*
Cererea nr. 58278/00

I. În fapt

Reclamanta a fost membră a Partidului Comunist din Letonia, structură locală a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. După declararea independenței Letoniei, Partidul Comunist din Letonia este acuzat de tentativă de lovitură de stat în ianuarie 1991, fiind suspendat în august 1991 și declarat neconstituțional în septembrie 1991.

Legile electorale interzic candidaturile persoanelor care au activat în acest partid după ianuarie 1991. Pentru acest motiv, reclamantei i se refuză candidaturile la alegerile parlamentare din 1998 și 2002 și este decăzută din mandatul de ales local obținut în 1997.

II. În drept

1. Art. 34 („Plângeri individuale") și art. 37 („Radierea") din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la cererea Guvernului de radiere a cauzei de pe rol, în temeiul art. 37 parag. 1.b din Convenție, ca urmare a faptului că în Legea asupra alegerii Parlamentului European din 2004 nu mai figurează drept cauză de ineligibilitate activitatea în cadrul Partidului Comunist din Letonia după ianuarie 1991, deci reclamanta poate candida la alegerile europene din iunie 2004, Parlamentul European fiind un organ legislativ superior parlamentului național, în opinia Curții chestiunea care se pune este de a ști dacă reclamanta și-a pierdut efectiv statutul de „victimă" în sensul art. 34 din Convenție.

Curtea notează că dispozițiile legislative denunțate de reclamantă sunt în vigoare, ea rămânând ineligibilă pentru parlamentul național și pentru autoritățile locale. Abrogarea acestor legi în viitor este o simplă ipoteză incertă, care oricum nu ar face inexistente măsurile luate împotriva reclamantei în trecut, adică imposibilitatea de a participa la alegerile parlamentare din 1998 și 2002 și pierderea mandatului electiv local.

Curtea recunoaște că art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție este aplicabil alegerilor europene, dar faptul că o persoană este eligibilă pentru Parlamentul

European nu eliberează statul de obligaţia de a respecta drepturile ei pe terenul art. 3 din Protocolul nr. 1 cu privire la legiuitorul naţional.

Autorităţile nu au recunoscut şi nici nu au reparat violarea susţinută de reclamantă, deci aceasta rămâne victimă, litigiul fiind departe de a fi rezolvat, aşa încât nu se poate aplica art. 37 parag. 1.b din Convenţie.

Excepţia Guvernului este respinsă.

2. Art. 3 („Dreptul la alegeri libere") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, Curtea aminteşte că democraţia reprezintă un element fundamental al ordinii publice europene, ea fiind unicul model politic pe care Convenţia îl concepe şi care este compatibil cu ea.

Totuşi, nu se poate exclude posibilitatea ca o persoană sau un grup de persoane să invoce drepturile din Convenţie sau Protocoale pentru a deduce un „drept" de a desfăşura activităţi urmărind efectiv distrugerea drepturilor şi a libertăţilor, ceea ce ar pune capăt democraţiei. Această preocupare i-a determinat pe autorii Convenţiei să includă art. 17 („Interzicerea abuzului de drept"), Curtea considerând că nimeni nu are dreptul de a se prevala de dispoziţiile Convenţiei pentru a slăbi sau distruge idealurile şi valorile unei societăţi democratice.

În consecinţă, în scopul asigurării stabilităţii şi efectivităţii unui regim politic democratic, statul poate fi chemat să ia măsuri concrete pentru a-l proteja, Curtea recunoscând ideea unei democraţii apte să se apere, problema care se pune fiind aceea a unei concilieri juste între imperativele apărării societăţii democratice, pe de o parte, şi cele ale protejării drepturilor individuale pe de alta.

Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenţie implică drepturi subiective, dreptul de vot şi dreptul de a-şi depune candidatura la alegeri.

Oricât ar fi de importante, aceste drepturi nu sunt însă absolute, putând exista limitări implicite. În ordinele juridice naţionale, statele înconjoară dreptul de vot şi de eligibilitate de unele condiţii faţă de care art. 3 din Protocolul nr. 1 în principiu nu se opune, ele bucurându-se în materie de o mare marjă de apreciere, cu condiţia ca acestea să nu reducă drepturile într-o asemenea măsură încât însăşi substanţa lor să fie atinsă şi ele să fie lipsite de efectivitate, să urmărească un scop legitim, iar mijloacele utilizate să nu fie disproporţionate.

Singura formă de necesitate capabilă să justifice o ingerinţă în art. 3 din Protocolul nr. 1 este aceea care se poate reclama de la societatea democratică. Ca şi celelalte dispoziţii materiale ale Convenţiei, art. 3 din Protocolul nr. 1

trebuie interpretat în lumina principiului efectivității drepturilor, el trebuie deci aplicat într-o manieră care să-i facă exigențele nu teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective. Statele dispun de o mare latitudine pentru a stabili, în ordinea lor constituțională, reguli referitoare la statutul parlamentarului, deci și criterii de ineligibilitate, care provin din interesul comun al asigurării independenței aleșilor și a libertății electorilor, dar care variază în funcție de factori istorici și politici specifici fiecărui stat, legile electorale urmând a fi apreciate în lumina evoluției politice a țării.

În cauza concretă, Curtea consideră că restrângerile recunoscute în jurisprudență pentru activitatea politică a polițiștilor, funcționarilor, magistraților și altor persoane în serviciul statului și participând la exercitarea puterii publice vizau persoane ținând de puterea executivă sau judiciară, fiind important să se apere neutralitatea lor politică, în scopul de a se asigura tuturor cetățenilor un tratament egal, echitabil și neviciat de considerații politice, în timp ce în cauză este vorba de puterea legislativă, funcționând pe baza unor criterii esențialmente diferite, art. 3 din Protocolul nr. 1 fiind întemeiat pe ideea pluralismului politic, nici un parlament și nici un deputat neputând fi, prin definiție, neutru din punct de vedere politic. În consecință, chiar presupunând că ar exista o anumită obligație de loialitate și pentru parlamentari, Curtea consideră că aceasta nu poate fi identică și nici măcar similară celei impuse membrilor serviciului public.

Sub aspectul scopului legitim al ineligibilității, Curtea admite că măsura urmărește cel puțin trei obiective legitime, protecția independenței statului, a regimului democratic și a securității naționale.

Din perspectiva proporționalității restricției față de scopul urmărit, Curtea consideră că ineligibilitatea poate avea o dublă logică și poate fi analizată din două perspective: ca măsură punitivă, deci sancțiune pentru un comportament necivic din trecut, și ca măsură preventivă, atunci când comportamentul actual al celui în cauză riscă să pună în pericol democrația și alegerea acelei persoane ar putea crea un pericol iminent pentru sistemul constituțional al statului.

Fiind vorba de logica punitivă, Curtea îi admite legitimitatea, estimând însă că, în regulă generală, măsura trebuie să rămână temporară pentru a fi proporțională. În cauză, ea nu este perpetuă, în sensul că s-ar fi declarat că nu va lua niciodată sfârșit, dar este permanentă, adică nelimitată în timp, subzistând câtă vreme legea nu este abrogată. Este adevărat că în jurisprudența fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului s-a concluzionat asupra proporționalității unor ineligibilități perpetue, dar în acele cauze reclamanții fuseseră condamnați penal pentru infracțiuni foarte grave, precum crime de război sau înaltă trădare, în timp ce acțiunile reclamantei nu au fost niciodată sancționate penal.

Pentru aspectul preventiv al ineligibilității, cu privire la comportamentul reclamantei înainte de suspendarea Partidului Comunist din Letonia în august 1991, și anume după tentativa de lovitură de stat a acestuia din ianuarie 1991, Curtea nu poate accepta ilegalitatea partidului începând cu luna ianuarie, deoarece ar fi contrar criteriului legalității ingerinței, dispoziția restrictivă trebuind să fie previzibilă potrivit principiului securității juridice. Or, înainte de august 1991, nici un act normativ nu interzicea, explicit sau măcar implicit, activitatea Partidului Comunist din Letonia, așa încât reclamanta nu putea să prevadă consecințele negative ale implicări sale în activitățile acestuia între ianuarie și august 1991, deci ei nu i se poate reproșa faptul de a fi militat într-o asociație ilegală pe parcursul acestei perioade.

Totuși, nu se poate exclude faptul ca programul oficial al unui partid politic să ascundă obiective și intenții diferite de cele afișate public. Așa fiind, Curtea nu exclude posibilitatea ca restricția în cauză să poată fi proporțională și justificată în primii ani de după restabilirea independenței Letoniei. Curtea admite că înlăturarea de la puterea legislativă a persoanelor ocupând funcții în cadrul organizației conducătoare a fostului regim și care, în plus, a susținut activ tentativele de răsturnare a noului regim, pot constitui o soluție legitimă și echilibrată, fără a fi necesar să se analizeze comportamentul individual al celui în cauză, o asemenea măsură corespunzând pe deplin ideii unei democrații apte să se apere. Totuși, după un anumit timp, acest temei nu mai este suficient pentru a justifica efectul preventiv al restricției, fiind necesar a se verifica alte elemente, în special participarea celui în cauză la evenimentele în litigiu.

Potrivit legislației electorale, instanțele nu pot verifica decât participarea sau neparticiparea persoanelor la activitatea Partidului Comunist din Letonia după ianuarie 1991, fără a putea aprecia pericolul real al fiecărei persoane pentru regimul democratic actual, sistemul fiind rigid.

Curtea trebuie astfel să verifice ea însăși dacă ineligibilitatea reclamantei, după peste 10 ani, mai constituie o justificare suficientă pentru a o înlătura de la alegerile legislative. Curtea amintește că, spre deosebire de alte persoane, reclamanta nu a fost niciodată condamnată penal pentru activitățile sale în cadrul Partidului Comunist din Letonia și că ea nu și-a pierdut mandatul parlamentar în urma anchetei care a urmat loviturii de stat, deci nici o faptă suficient de gravă nu a putut fi reținută în sarcina reclamantei. Chiar dacă reclamanta a ocupat un post important în cadrul Partidului Comunist din Letonia și a participat la ședințele organelor de conducere, nu s-a adus nici o probă pentru a demonstra că ea a săvârșit acte concrete urmărind distrugerea Republicii Letone sau reinstaurarea vechiului regim, dimpotrivă ea absentând

de la şedinţa comitetului central în care s-a decis crearea organului rezultând din lovitura de stat şi nefiind membră a acestuia.

În sfârşit, Curtea constată că restricţia nu a fost inserată în legea electorală decât în 1995, ea neexistând la alegerile precedente, din 1993, Curtea întrebându-se asupra motivului pentru care legiuitorul, dacă a considerat că foştii membri activi ai Partidului Comunist din Letonia sunt atât de periculoşi pentru ordinea democratică, nu a adoptat o asemenea dispoziţie în 1993, adică la abia 2 ani de la evenimentele incriminate, ci a aşteptat până la alegerile următoare. Mai mult, la alegerile din 1993, 3 persoane în aceeaşi situaţie ca reclamanta au fost alese deputat, fără a exista vreo consecinţă negativă pentru stat.

Prin urmare, Curtea concluzionează că, în 1991, comportamentul individual al reclamantei nu a atins un asemenea nivel de gravitate încât să justifice ineligibilitatea ei în epoca actuală.

Cât priveşte comportamentul actual al reclamantei, Curtea constată că autorităţile naţionale îi reproşează faptul de a apăra şi propaga idei diametral opuse politicii oficiale şi prost primite de o mare parte a populaţiei, dar ea aminteşte că nu există democraţie fără pluralism, fiind de esenţa democraţiei a se permite propunerea şi discutarea de proiecte politice diferite, inclusiv a acelora care pun în discuţie modul actual de organizare a statului şi cele care lovesc, şochează sau nemulţumesc o parte a populaţiei. O persoană sau asociaţie poate promova schimbarea legislaţiei sau chiar a structurilor legale ori constituţionale ale unui stat, cu două condiţii: mijloacele utilizate trebuie să fie legale şi democratice, iar schimbarea propusă trebuie să fie ea însăşi compatibilă cu principiile democratice fundamentale.

În cauză, nici un element de fapt nu permite Curţii să concluzioneze că reclamanta nu s-ar fi conformat acestor condiţii.

Referitor la ideile apărate de reclamantă cu privire la minoritatea rusofonă din Letonia şi la legislaţia lingvistică, Curtea nu vede nici un motiv de antidemocraţie ori de incompatibilitate cu valorile fundamentale ale Convenţiei, aceeaşi concluzie impunându-se cu privire la mijloacele utilizate pentru atingerea scopurilor politice. Reclamantei nu i s-a reproşat vreodată de a fi militat în mod clandestin în cadrul Partidului Comunist din Letonia după dizolvarea lui, nici de a fi încercat să restaureze acest partid sub vechea sa formă totalitară. Activităţile denunţate de Guvern nu sunt interzise de dreptul naţional şi reclamanta nu a fost niciodată urmărită sau condamnată pentru vreo infracţiune.

Prin urmare, Guvernul nu a prezentat nici un act concret al reclamantei susceptibil să pună în pericol statul, securitatea sa naţională sau ordinea sa democratică.

În concluzie, ineligibilitatea permanentă pentru Parlamentul național, impusă reclamantei pentru activitățile sale în cadrul Partidului Comunist din Letonia după ianuarie 1991, nu este proporțională scopurilor legitime pe care le urmărește, reduce drepturile electorale ale reclamantei la un nivel la care este adusă atingere însești substanței acestora, iar necesitatea lor într-o societate democratică nu a fost demonstrată.

Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție a fost violat.

3. Art. 10 („Libertatea de exprimare") și art. 11 („Libertatea de reuniune și de asociere") din Convenția europeană a drepturilor omului

Sub aspectul pretinsei violări a art. 10 și art. 11 din Convenție, Curtea consideră că ineligibilitatea reclamantei pentru Parlament și autoritățile locale constituie o ingerință în exercitarea libertății de asociere, prevăzută de lege și urmărind protejarea securității naționale.

Cât privește proporționalitatea măsurii, Curtea trimite la constatările pe terenul art. 3 din Protocolul nr. 1. Restricțiile privind activitatea politică, prevăzute de art. 11 parag. 2 fraza a II-a, nu privesc nici parlamentarii, nici membrii adunărilor alese ale colectivităților locale. Cum ineligibilitatea reclamantei se întemeiază pe angajamentul politic din trecut al reclamantei, iar nu pe comportamentul său actual, și cum activitățile sale publice de astăzi nu relevă nici o lipsă de respect pentru valorile fundamentale ale Convenției, Curtea consideră că art. 17 din Convenție, care are ca unul din obiectivele principale împiedicarea posibilității grupărilor extremiste sau totalitare de a-și justifica activitățile prin referire la Convenție, nu este aplicabil în cauză.

Ineligibilitatea reclamantei în Parlament și consiliile locale, ca urmare a participării sale active la Partidul Comunist din Letonia, menținută mai mult de 10 ani de la evenimentele reproșate acestui partid, este disproporționată față de scopul urmărit și, în consecință, nu este necesară într-o societate democratică.

Art. 11 din Convenție a fost violat.

Constatarea violării art. 11 dispensează Curtea de analiza separată a respectării în cauză a exigențelor art. 10 din Convenție.

Prin două opinii divergente, având fiecare ca autor câte un judecător, se consideră că art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție și art. 11 din Convenție nu au fost violate.

85.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 22 iunie 2004
Cauza *Aziz c. Cipru*
Cererea nr. 69949/01

I. În fapt

Reclamantul, membru al comunității cipriote turce, nu poate fi înscris în listele electorale ale comunității cipriote grecești, normele electorale prevăzând două liste distincte. Ca urmare a nerecunoașterii de partea cipriotă turcă a autorității Guvernului Ciprului, membrii acestei comunități nu participă la alegerile parlamentare cipriote, iar ciprioții turci (foarte puțini la număr) rezidând în partea cipriotă greacă, de sub autoritatea Guvernului recunoscut internațional, nu pot participa la alegerile parlamentare.

II. În drept

1. Art. 3 („Dreptul la alegeri libere") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea amintește că acesta cuprinde drepturi individuale, între care dreptul de vot și dreptul de depunere a candidaturii.

Deși aceste drepturi sunt esențiale pentru democrație și statul de drept, ele nu sunt absolute și pot fi limitate, statele dispunând de o marjă de apreciere, cu condiția ca ingerințele să nu fie de o asemenea amploare încât să atingă însăși esența drepturilor și sa le lipsească de efectivitate, ca ele să urmărească un scop legitim și ca mijloacele utilizate să nu fie disproporționate.

În concret, Curtea amintește că participarea membrilor ciprioți turci în Parlament a fost suspendată ca urmare a situației anormale existente. Membrii comunității cipriote turce locuind în partea de teritoriu controlată de Guvern nu pot participa la alegerile parlamentare.

Deși statele se bucură de o marjă națională de apreciere considerabilă pentru a reglementa alegerile parlamentare și compunerea parlamentului, criteriile putând varia potrivit factorilor istorici și politici specifici fiecărui stat, normele în materie nu pot exclude anumite persoane sau grupuri de la participarea la viața politică a țării și, deci, de la alegerea corpului legiuitor.

În cauză, Curtea notează că situația anormală din Cipru s-a deteriorat în urma ocupării nordului statului de trupele turce și durează de peste 30 de ani.

Ea observă că, deşi dispoziţiile constituţionale specifice au devenit inoperante, legiuitorul nu s-a implicat în rezolvarea problemei, cu consecinţa că membrii comunităţii cipriote turce locuind în zona controlată de Guvern sunt total lipsiţi de posibilitatea de a-şi exprima opinia pentru alegerea parlamentarilor.

În aceste împrejurări, însăşi esenţa dreptului de vot al reclamantului a fost negată.

Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenţie a fost violat.

2. Art. 14 („Interzicerea discriminării") din Convenţia europeană a drepturilor omului, raportat la art. 3 („Dreptul la alegeri libere") din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 14 din Convenţie, Curtea reţine că diferenţa de tratament pentru reclamant rezultă din faptul că el este cipriot turc, emanând din dispoziţiile constituţionale reglementând drepturile electorale în cadrul celor două comunităţi, imposibil de aplicat în practică.

Nu există o justificare pe baze rezonabile şi obiective a acestei situaţii. Inegalitatea clară de tratament este un aspect fundamental al cauzei.

Art. 14 din Convenţie, raportat la art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenţie, a fost violat.

3. Art. 41 („Satisfacţia echitabilă") din Convenţia europeană a drepturilor omului

Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenţie, sub aspectul prejudiciului, Curtea notează că Guvernul cipriot va trebui să implementeze acele măsuri pe care le consideră corespunzătoare pentru a-şi îndeplini obligaţiile de a asigura dreptul de vot conform prezentei hotărâri.

În consecinţă, Curtea consideră că această reformă inevitabilă, combinată cu constatările din prezenta cauză, constituie o satisfacţie echitabilă suficientă.

86.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secţia a II-a – cameră
Hotărârea din 19 octombrie 2004
Cauza *Melnychenko c. Ucraina*
Cererea nr. 17707/02

I. În fapt

Reclamantul, membru al serviciului de pază al Preşedintelui Ucrainei, susţine a fi înregistrat unele conversaţii ale acestuia, care dovedesc posibila

sa implicare în dispariția unui ziarist foarte critic la adresa sa. După divulgarea casetelor, reclamantul părăsește Ucraina de teama persecuțiilor și obține recunoașterea statutului de refugiat în S.U.A. În cartea sa națională de identitate, domiciliul administrativ figurează la Kiev.

Ulterior, reclamantul este propus de un partid politic drept candidat în alegerile parlamentare, în cerere fiind indicat domiciliul administrativ din cartea de identitate, dar candidatura sa este respinsă pe motivul că ar fi indicat date false privind domiciliul său administrativ și că nu a locuit în Ucraina timp de 5 ani înainte de alegeri.

II. Dreptul internațional și dreptul comparat

În dreptul internațional, art. 25 din Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice garantează dreptul de vot și de ocupare a funcțiilor publice pentru cetățenii unui stat.

În Comentariul general 25 (1996) al Comitetului Drepturilor Omului asupra art. 25 din Pact se arată că statele pot limita dreptul de vot numai la cetățenii locuind în mod obișnuit pe teritoriul lor.

În Liniile directoare cu privire la alegeri, adoptate de Comisia de la Veneția a Consiliului Europei la a 51-a Sesiune plenară (5-6 iulie 2002), se arată că dreptul de vot și dreptul de a candida în alegeri pot fi subordonate unei cerințe de rezidență obișnuită; în schimb, dacă o persoană a fost deplasată contrar voinței sale, ea trebuie să aibă posibilitatea de a fi considerată rezidentă la fostul loc de reședință.

În dreptul comparat nu există o practică uniformă a statelor privind participarea în alegeri a cetățenilor expatriați. Multe state nu impun nici o cerință de rezidență (Regatul Unit, Irlanda, Cipru, Finlanda, Italia, Franța, Grecia, Polonia, Olanda, Cehia, Spania, Portugalia, Estonia, Letonia, Croația, Moldova, Elveția, Austria, Turcia), în timp ce altele o impun pentru alegerile prezidențiale (Germania, Bulgaria, Macedonia, Azerbaijan, Albania, Rusia), parlamentare (Malta, Islanda, Liechtenstein, Belgia, Luxembourg, Danemarca, Norvegia, Suedia) sau pentru ambele tipuri (Ungaria, Slovacia, Armenia, România, Georgia, Lituania, Ucraina).

III. În drept

Art. 3 („Dreptul la alegeri libere") din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție, Curtea amintește că acesta conține un principiu fundamental al democrației politice efective și, în consecință, are o importanță majoră în sistemul

Convenției. Conform jurisprudenței sale, democrația este un element fundamental al ordinii publice europene.

Curtea amintește că art. 3 din Protocolul nr. 1 implică drepturile subiective de vot și de a candida în alegeri.

Totuși, deși foarte importante, aceste drepturi nu sunt absolute, fiind susceptibile de limitări implicite, dar care nu trebuie să aducă atingere însăși esenței drepturilor și să le lipsească de efectivitate, trebuie să urmărească un scop legitim și trebuie să respecte cerința proporționalității.

Există o mare diversitate între statele membre al Consiliului Europei, care dispun de o marjă de apreciere, luând în considerare și evoluția politică a fiecărei țări, dar care este limitată de obligația lor fundamentală de a asigura libera exprimare a opiniei poporului în alegerea legislativului.

Cu privire la condiția reședinței în legătură cu dreptul de candidatură în alegeri, Curtea nu s-a pronunțat încă până în prezent. Totuși, în legătură cu dreptul de vot (drept distinct), Curtea a statuat că aceasta nu este *per se* o cerință nerezonabilă sau arbitrară. Curtea acceptă că pot fi impuse cerințe mai stricte pentru dreptul de eligibilitate pentru parlament, condiția de rezidență în țară de 5 ani nefiind contrară art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție, în scopul ca persoana să aibă o cunoaștere suficientă a problemelor pe care trebuie să le rezolve ca parlamentar.

De asemenea, obligarea candidaților să se supună unor cerințe de publicitate, pentru ca electoratul să poată decide în cunoștință de cauză, corespunde intereselor unei societăți democratice.

În prezenta cauză, Curtea constată că, potrivit legislației și practicii naționale, condiția de rezidență în Ucraina nu este absolută, autoritățile fiind obligate să țină seama de situația specifică a fiecărui candidat. Singura probă a domiciliului administrativ este cartea națională de identitate, iar domiciliul administrativ nu corespunde întotdeauna cu locul obișnuit de rezidență, ci este folosit pentru scopuri oficiale, precum înregistrarea, recrutarea și alegerile. Curtea constată că reclamantul, refugiat în S.U.A., se află într-o situație dificilă: dacă ar fi rămas în Ucraina, siguranța personală și integritatea fizică ar fi putut fi serios periclitate, ceea ce ar fi făcut imposibilă exercitarea drepturilor politice, iar dacă a părăsit țara el este împiedicat să-și exercite drepturile politice.

În opinia Curții, refuzul înregistrării candidaturii încalcă art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție a fost violat.

Capitolul XXVIII
Art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului „Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori"

87.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Secția a II-a – cameră
Hotărârea din 20 iulie 2004
Cauza *Nikitin c. Rusia*
Cererea nr. 50178/99

I. În fapt

Reclamantul este trimis în judecată pentru spionaj, fiind achitat atât în primă instanță, cât și în recurs, de instanța supremă, pe motivul că acuzarea se întemeiază pe acte secrete, retroactive și incompatibile cu Constituția.

Împotriva hotărârii definitive de achitare procurorul general cere autorizare de declarare a unui recurs extraordinar, cererea sa fiind respinsă de Prezidiul Curții Supreme, care menține hotărârea de achitare.

Curtea Constituțională declară neconstituțională legea care permite exercitarea unui recurs extraordinar împotriva unei hotărâri definitive de achitare, pe motivul unei cercetări insuficiente a cauzei sau a aprecierii eronate a faptelor.

II. În drept

1. Art. 4 („Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori") din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, Curtea consideră că protecția împotriva repetării procedurilor penale este o un mijloc de protecție legat de garantarea generală a dreptului la un proces echitabil în materie penală.

Curtea reține că hotărârea de achitare a reclamantului a fost finală, adică a dobândit autoritate de lucru judecat, în sensul că nu mai putea fi atacată prin căile ordinare, ci printr-un recurs accesibil nu inculpatului, ci la discreția autorităților.

Pe de altă parte, nu este vorba de o nouă judecată penală a reclamantului, deoarece Prezidiul Curții Supreme a analizat doar cererea procurorului general de acordare a permisiunii de utilizare a recursului extraordinar.

Curtea verifică însă și dacă reclamantul putea fi judecat din nou, constatând că acest risc nu exista, deoarece trebuie făcută distincție între o a doua acuzare, interzisă de parag. 1 al art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție, și rejudecarea cauzei în circumstanțe excepționale, permisă de parag. 2, iar potrivit legislației naționale o procedură penală definitivă poate fi redeschisă dacă se descoperă fapte noi, un viciu fundamental ori erori de drept substanțial sau procedural, hotărârile anterioare fiind anulate.

Prin urmare, este vorba de o formă specială de redeschidere a procedurii, potrivit art. 4 parag. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție, iar nu de un al doilea proces.

Art. 4 parag. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenție nu a fost violat.

2. Art. 6 („Dreptul la un proces echitabil") parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului

Cu privire la pretinsa violare a art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea consideră că, deși art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenție este un aspect al procesului echitabil, constatarea absenței violării sale nu este suficientă pentru a determina respectarea art. 6 din Convenție, care trebuie analizat independent.

Recursul extraordinar poate pune probleme cu privire la siguranța juridică, spre exemplu dacă o hotărâre civilă poate fi atacată fără limită de timp ori pentru motive relativ minore, în timp ce situația în procesele penale este oarecum diferită, iar în cauză calea extraordinară de atac poate fi exercitată numai în interval de 1 an.

Curtea observă și faptul că această cerință a siguranței juridice nu este absolută, spre exemplu art. 4 parag. 2 din Protocolul nr. 7 permițând redeschiderea procedurilor penale, iar rejudecarea cauzelor, în urma condamnării statului de Curte, fiind permisă de Recomandarea nr. R (2000) 2 a Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei.

Posibilitatea redeschiderii procedurii penale este compatibilă *prima facie* cu Convenția, inclusiv cu garanțiile din art. 6, urmând a se verifica împrejurările concrete.

Curtea acordă o importanță deosebită faptului că Prezidiul Curții Supreme este cel care decide asupra redeschiderii procedurii, hotărârea sa urmând a determina o nouă procedură completă și fiind doar o precondiție pentru o nouă procedură, în timp ce o cerere a procurorului general, care ar putea fi criticată ca arbitrară ori abuzivă, nu este decisivă, ultimul cuvânt în redeschiderea procedurii aparținând Prezidiului Curții Supreme.

Justul echilibru între interesele reclamantului și necesitatea asigurării unei bune înfăptuiri a justiției nu a fost rupt.

Art. 6 parag. 1 din Convenție nu a fost violat.

Cuprins

Notă asupra lucrării 1

Capitolul I. Art. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului "Obligația de a respecta drepturile omului" 3
1. Hotărârea din 8 aprilie 2004, Cauza *Assanidze c. Georgia* 3
2. Hotărârea din 8 iulie 2004, Cauza *Ilaşcu şi alţii c. Moldova şi Rusia* 16
3. Hotărârea din 16 noiembrie 2004, Cauza *Issa şi alţii c. Turcia* 26

Capitolul II. Art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului "Dreptul la viață" 28
4. Hotărârea din 8 iulie 2004, Cauza *Vo c. Franța* 28
5. Hotărârea din 30 noiembrie 2004, Cauza *Öneryildiz c. Turcia* 30
6. Hotărârea din 20 decembrie 2004, Cauza *Makaratzis c. Grecia* 32
• Addenda 35

Capitolul III. Art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului "Interzicerea torturii" 36
7. Hotărârile din 11 martie 2004, Cauzele *G.B. c. Bulgaria* şi *Iorgov c. Bulgaria* 36
8. Hotărârea din 2 decembrie 2004, Cauza *Farbtuhs c. Letonia* 38
9. Hotărârea din 14 decembrie 2004, Cauza *Gelfmann c. Franța* 39
• Addenda 40

Capitolul IV. Art. 5 din Convenția europeană a drepturilor omului "Dreptul la libertate şi la siguranță" 41
10. Hotărârea din 15 iunie 2004, Cauza *Thompson c. Regatul Unit* 41
11. Hotărârea din 5 octombrie 2004, Cauza *H.L. c. Regatul Unit* 42
12. Hotărârea din 28 octombrie 2004, Cauza *Bojinov c. Bulgaria* 43
• Addenda 45

Capitolul V. Art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului "Dreptul la un proces echitabil" 46
13. Hotărârea din 27 ianuarie 2004, Cauza *Kyprianou c. Cipru* 46
14. Hotărârea din 10 februarie 2004, Cauza *Depiets c. Franța* 47
15. Hotărârea din 12 februarie 2004, Cauza *Perez c. Franța* 49

16. Hotărârea din 8 aprilie 2004, Cauza *Weh c. Austria* 50
17. Hotărârea din 22 aprilie 2004, Cauza *Cianetti c. Italia* 52
18. Hotărârea din 25 mai 2004, Cauza *Kadlec şi alţii c. Cehia* 53
19. Hotărârea din 27 mai 2004, Cauza *Boulougouras c. Grecia* 56
20. Hotărârea din 3 iunie 2004, Cauza *de Jorio c. Italia* 59
21. Hotărârea din 8 iunie 2004, Cauza *Mutimura c. Franţa* 60
22. Hotărârea din 15 iunie 2004, Cauza *S.C. c. Regatul Unit* 61
23. Hotărârea din 22 iunie 2004, Cauza *Pabla Ky c. Finlanda* 63
24. Hotărârile din 29 iunie 2004, Cauzele *Piven c. Ucraina* şi *Zhovner c. Ucraina* 64
25. Hotărârea din 29 iulie 2004, Cauza *Scordino c. Italia (nr. 1)* 65
26. Hotărârea din 21 septembrie 2004, Cauza *Zwiazek Nauczycielstwa Polskiego c. Polonia* 67
27. Hotărârea din 19 octombrie 2004, Cauza *Makhfi c. Franţa* 67
28. Hotărârea din 28 octombrie 2004, Cauza *Z.B. şi alţii c. Turcia* 69
29. Hotărârea din 2 noiembrie 2004, Cauza *Tregubenko c. Ucraina* 70
30. Hotărârea din 9 noiembrie 2004, Cauza *Svetlana Naumenko c. Ucraina* 71
31. Hotărârea din 9 noiembrie 2004, Cauza *Del Latte c. Olanda* 72
32. Hotărârea din 9 noiembrie 2004, Cauza *Marpa Zeeland B. şi Metal Velding B.V. c. Olanda* 73
33. Hotărârea din 9 noiembrie 2004, Cauza *Saez Maeso c. Spania* 74
• Addenda 76

Capitolul VI. Art. 7 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Nici o pedeapsă fără lege" 78
34. Hotărârea din 10 noiembrie 2004, Cauza *Achour c. Franţa* 78

Capitolul VII. Art. 8 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Dreptul la respectarea vieţii private şi familiale" 80
35. Hotărârea din 13 ianuarie 2004, Cauza *Haas c. Olanda* 80
36. Hotărârea din 9 martie 2004, Cauza *Glass c. Regatul Unit* 81
37. Hotărârea din 8 aprilie 2004, Cauza *Haase c. Germania* 83
38. Hotărârea din 27 aprilie 2004, Cauza *Doerga c. Olanda* 85
39. Hotărârea din 27 mai 2004, Cauza *Connors c. Regatul Unit* 86
40. Hotărârea din 24 iunie 2004, Cauza *von Hannover c. Germania* 88
41. Hotărârea din 10 noiembrie 2004, Cauza *Taşkin şi alţii c. Turcia* 90
42. Hotărârea din 16 noiembrie 2004, Cauza *Moreno Gómez c. Spania* 92
43. Hotărârea din 9 decembrie 2004, Cauza *Van Rossem c. Belgia* 93
• Addenda 95

Capitolul VIII. Art. 9 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Libertatea de gândire, de conştiinţă şi de religie" **97**
44. Hotărârea din 29 iunie 2004, Cauza *Leyla Sahin c. Turcia* 97
45. Hotărârea din 16 decembrie 2004, Cauza *Înaltul Consiliu Spiritual al Comunităţii Musulmane c. Bulgaria* 99

Capitolul IX. Art. 10 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Libertatea de exprimare" **101**
46. Hotărârea din 30 martie 2004, Cauza *Radio France c. Franţa* 101
47. Hotărârea din 6 aprilie 2004, Cauza *Mehdi Zana c. Turcia (nr. 2)* 104
48. Hotărârea din 20 aprilie 2004, Cauza *Amihalachioaie c. Moldova* 105
49. Hotărârea din 18 mai 2004, Cauza *Plon (Societatea) c. Franţa* 107
50. Hotărârea din 29 iunie 2004, Cauza *Chauvy şi alţii c. Franţa* 109
51. Hotărârea din 20 iulie 2004, Cauza *Hrico c. Slovacia* 110
52. Hotărârea din 16 noiembrie 2004, Cauza *Karhuvaara şi Iltalehti c. Finlanda* 111
53. Hotărârea din 16 noiembrie 2004, Cauza *Selistö c. Finlanda* 113
54. Hotărârea din 17 decembrie 2004, Cauza *Pedersen şi Baadsgaard c. Danemarca* 114
• Addenda 116

Capitolul X. Art. 11 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Libertatea de reuniune şi de asociere" **117**
55. Hotărârea din 17 februarie 2004, Cauza *Maestri c. Italia* 117
56. Hotărârea din 17 februarie 2004, Cauza *Gorzelik şi alţii c. Polonia* 118
57. Hotărârea din 5 octombrie 2004, Cauza *Partidul Prezidenţial din Mordovia c. Rusia* 120
• Addenda 121

Capitolul XI. Art. 14 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Interzicerea discriminării" **122**
58. Hotărârea din 13 iulie 2004, Cauza *Pla şi Puncernau c. Andora* 122
59. Hotărârea din 27 iulie 2004, Cauza *Sidabras şi Dziautas c. Lituania* 123
60. Hotărârea din 21 octombrie 2004, Cauza *Woditschka şi Wilfling c. Austria* 125
61. Hotărârea din 16 noiembrie 2004, Cauza *Ünal Tekeli c. Turcia* 126
62. Hotărârea din 22 decembrie 2004, Cauza *Merger şi Cros c. Franţa* 128
• Addenda 130

Capitolul XII. Art. 17 din Convenția europeană a drepturilor omului "Interzicerea abuzului de drept" **131**
• Addenda 131

Capitolul XIII. Art. 18 din Convenția europeană a drepturilor omului "Limitarea utilizării restricțiilor aduse drepturilor" **132**
63. Hotărârea din 19 mai 2004, Cauza *Gusinskiy c. Rusia* 132

Capitolul XIV. Art. 30 din Convenția europeană a drepturilor omului "Desesizarea în favoarea Marii Camere" **134**
• Addenda 134

Capitolul XV. Art. 34 din Convenția europeană a drepturilor omului "Plângeri individuale" **135**
64. Hotărârea din 7 octombrie 2004, Cauza *Vatan c. Rusia* 135
65. Hotărârea din 7 octombrie 2004, Cauza *Poleshchuk c. Rusia* 137
66. Hotărârea din 30 noiembrie 2004, Cauza *Klyakhin c. Rusia* 138
• Addenda 139

Capitolul XVI. Art. 35 din Convenția europeană a drepturilor omului "Condiții de admisibilitate" **141**
67. Decizia din 1 aprilie 2004, Cauza *Kovacic și alții c. Slovenia* 141
• Addenda 144

Capitolul XVII. Art. 36 din Convenția europeană a drepturilor omului "Terța intervenție" **145**
• Addenda 145

Capitolul XVIII. Art. 37 din Convenția europeană a drepturilor omului "Radierea" **146**
68. Hotărârea din 20 iulie 2004, Cauza *Absandze c. Georgia* 146
• Addenda 147

Capitolul XIX. Art. 38 din Convenția europeană a drepturilor omului "Examinarea contradictorie a cauzei" **148**
69. Hotărârea din 17 februarie 2004, Cauza *Ipek c. Turcia* 148
• Addenda 150

Capitolul XX. Art. 40 din Convenția europeană a drepturilor omului "Ședința publică și accesul la documente" **151**
• Addenda 151

Capitolul XXI. Art. 41 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Satisfacţia echitabilă" 152
70. Hotărârile din 24 iunie 2004, Cauzele *Dogan şi Keser c. Turcia, Mehmet Kaya şi alţii c. Turcia* şi *Murat Yilmaz c. Turcia* 152
71. Hotărârea din 27 iulie 2004, Cauza *Ikincisoy c. Turcia* 153
72. Hotărârea din 29 iulie 2004, Cauza *San Leonard Band Club c. Malta* 154
73. Hotărârea din 18 noiembrie 2004, Cauza *Qufaj Co. S.H.P.K. c. Albania* ... 155
• Addenda 156

Capitolul XXII. Art. 43 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Retrimiterea în faţa Marii Camere" 158
74. Hotărârea din 27 octombrie 2004, Cauza *Edwards şi Lewis c. Regatul Unit* 158
• Addenda 160

Capitolul XXIII. Art. 46 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Forţa obligatorie şi executarea hotărârilor" 161
75. Hotărârea din 22 iunie 2004, Cauza *Broniowski c. Polonia* 161
76. Hotărârea din 10 noiembrie 2004, Cauza *Sejdovic c. Italia* 166
• Addenda 169

Capitolul XXIV. Art. 47 din Convenţia europeană a drepturilor omului "Avize consultative" 170
77. Decizia din 2 iunie 2004 asupra competenţei Curţii de a pronunţa un aviz consultativ 170

Capitolul XXV. Art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului "Protecţia proprietăţii" 173
78. Hotărârea din 22 ianuarie 2004, Cauza *Jahn şi alţii c. Germania* 173
79. Hotărârea din 9 martie 2004, Cauza *Kacmar c. Slovacia* 175
80. Hotărârea din 15 iulie 2004, Cauza *Scordino c. Italia (nr. 2)* 176
81. Hotărârea din 21 septembrie 2004, Cauza *Schirmer c. Polonia* 177
82. Hotărârea din 28 septembrie 2004, Cauza *Kopecky c. Slovacia* 179
• Addenda 181

Capitolul XXVI. Art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană a drepturilor omului "Dreptul la instruire" 183
• Addenda 183

Capitolul XXVII. Art. 3 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului
"Dreptul la alegeri libere"..... 184
83. Hotărârea din 30 martie 2004, Cauza *Hirst c. Regatul Unit (nr. 2)*..... 184
84. Hotărârea din 17 iunie 2004, Cauza *Zdanoka c. Letonia*..... 187
85. Hotărârea din 22 iunie 2004, Cauza *Aziz c. Cipru*..... 193
86. Hotărârea din 19 octombrie 2004, Cauza *Melnychenko c. Ucraina*..... 194

Capitolul XXVIII. Art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului
"Dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori"..... 197
87. Hotărârea din 20 iulie 2004, Cauza *Nikitin c. Rusia*..... 197

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Prezenta culegere de jurisprudență cuprinde o selecție din soluțiile adoptate în cursul anului 2004 de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, referitoare la interpretarea şi aplicarea Convenției europene a drepturilor omului şi a Protocoalelor adiționale la aceasta, traduse în limba română.

Lucrarea conține 91 de acte jurisdicționale ale instanței de contencios european, din care 2 decizii şi 89 de hotărâri.

Selecția cauzelor încearcă să ilustreze jurisprudența semnificativă, dar şi cu elemente de noutate, pe textele invocate frecvent în sesizările europene. Ca orice judecată de valoare, ea poartă indiscutabil o amprentă subiectivă, pe care autorul şi-o asumă.

Lucrarea se adresează în special studenților, masteranzilor şi doctoranzilor din învățământul superior juridic, ca şi teoreticienilor şi practicienilor dreptului, dar şi oamenilor politici, membrilor O.N.G.-urilor în domeniul drepturilor omului, ziariştilor şi tuturor celor interesați de consacrarea şi garantarea drepturilor civile şi politice.

ISBN 973-655-868-1
9 789736 558689

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

JURISPRUDENȚĂ